

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
i
Teologija u Rijeci - Područni studij KBF-a u Zagrebu

Akad. god. 2005./2006.
Obavezni predmet - ljetni semestar

CRKVENA KATEHEZA
na katedri religiozne pedagogije i katehetike

Red predavanja - akad .god. 2005./2006., str. 30.

Skripta izradili voditelji kolegija:
prof. dr. Alojzije Hoblaj - Katolički bogoslovni fakultetu u Zagrebu
prof. dr. Milan Šimunović - Teologija u Rijeci- Područni studij KBF-a

Napomena:
Skripta se objavljuju na Web stranicama
KBF u Zagrebu: www.kbf.hr
Teologija u Rijeci: www.rijeka.kbf.hr

Zagreb – Rijeka
Ljetni semestar 2006.

S A D R Ź A J

Opis kolegija	5
Izvedbeni plan	5

Uvodna tematska cjelina

Tematske odrednice za izvedbeni plan	8
0. Uvod u kolegij "Crkvena kateheza"	8
1. Opća slika temeljnog evangelizacijskog djelovanja Crkve kao sveopćeg sakramenta spasenja (saziv – zajedništvo – poslanje)	9
2. Zajedničarski dinamizam Crkve	10
3. Katehizacija u kontekstu cjelovite pastoralne slike "Posluživanja Riječi"	11
4. Službeni dokumenti o "crkvenoj katehezi"	12
5. Struktura kolegija u sedam tematskih cjelina	13

Prva tematska cjelina

Crkvena kateheza u novim (hrvatsko-europskim) uvjetima i u kontekstu "nove evangelizacije"	14
1. Kateheza župne zajednice	14
2. Poticaji za razvoj crkvene kateheze	14
3. Ideal: crkvena zajednica nositeljica «crkvene kateheze»	15
4. Konačni cilj katehetskog djelovanja	16
5. Crkvena kateheza je usmjerena na osobe i sadržaj	16
6. Crkvena kateheza i školski vjeronauk – nedostatak samostalne metodike župne kateheze	17
7. Kateheza koja usmjeruje život i pospješuje nove korake u osobnom razvoju vjere	17
8. Spektar ciljeva crkvene kateheze: sve životne dobi – s naglaskom na odrasle	18
9. Pokušaj da se crkvena kateheza definira	18
10. Izazovi i perspektive	19
11. Neka pitanja hrvatske kateheze	19
12. Nedovoljna osjetljivosti za katehezu kao jednu od temeljnih i prvotnih zadaća Crkve	20

Druga tematska cjelina

Razlikovni i komplementarni suodnos župne kateheze i školskoga vjeronauka	23
1. Na čemu se temelji konfesionalni model – katolički vjeronauk u Školi?	23
2. Identitet školskoga vjeronauka	25
3. Posebnost i novitet župne kateheze u suvremenoj župnoj zajednici	27
4. Uska povezanost župne kateheze s cjelinom života i djelovanja župne zajednice	30
5. Umjesto zaključka – Shematski prikaz	31

Treća tematska cjelina

Župna kateheza u stvaranju 'novog lica' župne zajednice	32
1. Eklezijalno utemeljenje kateheze	32
2. U pitanju - projekt župne zajednice	33
3. Neki pravci promišljanja cjelokupnog života i djelovanja župe	35
4. Pokretanje rasprave o novom projektu odgoja u vjeri	35
4.1. Novi model župljanina, župne zajednice i novog lica Crkve	36
4.2. Kateheza odraslih u prvom planu	37

4.3.	Formacija kateheta i drugih pastoralnih animatora	38
4.4.	Obiteljska kateheza – okupljanja obitelji u kućama.....	39
4.5.	Uloga župne zajednice i župnika u promicanju novih oblika kateheze	39
5.	U obliku teze	40
5.1.	Župnik – odgojitelj vjere i koordinator	40
5.2.	Novi prostori evangelizacije.....	41
5.3.	Odgovornost župnika za župnu katehezu.....	42
5.4.	Cjelovitost župne kateheze (djeca, mladi, odrasli, katekumenat, osobe s posebnim potrebama).....	43

Četvrta tematska cjelina

Temeljna uloga župne kateheze u sakramentima kršćanske inicijacije.....	44
1. Dileme i perspektive kršćanske inicijacije	44
2. Suvremeno premišljanje o procesu kršćanske inicijacije ili traganje za odgovorom na pitanje: Kako i kada se danas postaje kršćanin?	44
2.1. Problem je hitan	44
2.2. Dva modela kršćanske inicijacije s različitim oblicima	45
3. Sinoptički pregled različitih oblika dvaju osnovnih modela kršćanske inicijacije	48
4. Ukupno vrednovanje	48
5. Ususret obnovljenom planu kršćanske inicijacije	49
5.1. Prva potreba: pluralizam praktičnih modela	49
5.2. Druga potreba odnosi se na produljenje inicijacije barem do mladenačke dobi	49
5.3. Treća potreba: jedinstvo i cjelovitost inicijacijskog puta.....	50
5.4. Mjesto sakramenata u procesima kršćanske inicijacije.....	50
6. Evangelizacija i kateheza kršćanske inicijacije.....	52
7. Grafički prikaz: Katehizacija u kontekstu evangelizacije u okviru cjelovite pastoralne slike službe riječi	54
8. Odlučujuća uloga crkvene zajednice.....	55
9. Uz "kongres Europske katehetske ekipe" na temu: Kako se danas postaje kršćanin u Europi?	55
9.1. Neke pastoralno-katehetske smjernice nastale na kongresu	56
10. Perspektiva kršćanske inicijacije u Hrvatskoj	58
11. Zaključak.....	60
12. Dodatak - Prema katekumenskoj postavci pripreme djece na slavlje sakramenata kršćanske inicijacije	61

Peta tematska cjelina

Župna kateheza po dobima i "živi vjernički krugovi" (hrvatski model).....	64
1. Što donosi novi plan i program župne kateheze "Župna kateheza u obnovi župne zajednice"	64
1.1. Šest temeljnih polazišta	64
1.2. Sadržaji župne kateheze	65
1.3. Formiranje katehetskih skupina i zajednica	66
2. Prvo: što bi neizostavno trebala imati svaka župna zajednica	67
3. Mogućnosti u tzv. 'razvijenijoj' župnoj zajednici.....	68
4. Okvirni metodički model odvijanja župne kateheze	69
5. Tri važne refleksije.....	69
6. Poslanje Crkve u župnoj zajednici - zajedničko djelo.....	70
7. Uloga i sastav pastoralne koordinacijske zajednice	71

7.1.	Nužnost povremenih okupljanja.....	71
7.2.	Način okupljanja	71
7.3.	Katehetske zadaće	72
7.4.	Zaključak.....	72

Šesta tematska cjelina

Novi profil župnoga katehete – potreba do/školovanja i trajnog usavršavanja.....	73
1. Krajnje vrijeme za zaživljavanje župne kateheze	73
2. Koji su uvjeti da netko može djelovati u župnoj katehezi?.....	74
3. Razlozi za zabrinutost – bilo tko župni kateheta i bez crkvenoga mandata!?.....	75
4. Teza/zaključak: nema pomaka u župnoj katehezi pa ni u župnoj zajednici bez doškolovanja/usavršavanja.....	76
DODATAK: Do/školovanje/osposobljavanje župnih animatora (riječki model).....	77

Crkveni dokumenti

Napomena:

Studenti trebaju steći temeljni uvid u osnovne crkvene dokumente koji se odnose na crkvenu odnosno župnu katehezu (papinske pobudnice/enciklike, dokumenti Kongregacijâ i Hrvatske biskupske konferencije):

1. *Catechesi tradendae* (CT) - Apostolska pobudnica Ivana Pavla II. o vjerskoj pouci u naše vrijeme, GK, Zagreb, 1994.
2. Sveti zbor za klerike, *Opći katehetski direktorij* (OKD), KS, Zagreb, 1972.
3. Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu* (ODK), KS - NKU HBK, Zagreb, 2000.
4. Hrvatska biskupska konferencija, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećeg tisućljeća* (NSP), GK, Zagreb, 2002., br. 16 - 50.
5. *Poruka hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici* (lipanj 1991.), u: Hrvatska biskupska konferencija, *Plan i program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, NKU HBK, Zagreb 1998., str. 282 -287.
6. *Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi* (lipanj 2000.), u: *Katehetski glasnik*, II (2000)2, str. 9 -14.
7. *Poruka hrvatskih biskupa "Župna kateheza u službi župne zajednice"* (Krist Kralj 2000.), u: *Katehetski glasnik* II (2000)3, str. 9 -15.
8. Hrvatska biskupska konferencija, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, (izradili M. Šimunović i B. Škunca), NKU HBK - HILP, Zagreb - Zadar, 2000.
9. Hrvatska biskupska konferencija, *Plan i program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, NKU HBK, Zagreb 1998., str. 14 -19.

Napomena: Ovaj novi i u opsežnom dokumentu objavljen Plan i program izradila je do 1998. Radna skupina katehetske radne ekipe Symbolon i suradnika za izradu planova i programa (pod vodstvom J. Baričevića) a temelji se na prvom *Planu i programu katoličkoga vjerskoga odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi (1991.)*. Autori se u ovim skriptama pozivaju na njega jer se u razradi plana dotiče i pitanja razlikovanja ali i komplementarnosti školskoga vjeronauka i župne kateheze.

Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, koje se posvećuje samo školskom vjeronauku, izašlo je 2003., a izradila ga je Komisija Nacionalnog katehetskog ureda HBK za izdavanje teološko-katehetske literature i pomagala (pod vodstvom M. Šimunovića i A. Pavlovića): Hrvatska biskupska konferencija, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, KS, Zagreb, 2003.

Opis kolegija

(Red predavanja 2005/2006.)

TPK03	Crkvena kateheza	0~0	1~1
-------	-------------------------	-----	-----

Identitet župne kateheze u odnosu na vjeronauk u školi te, u okviru 'nove evangelizacije' i drugačijeg utemeljenja kršćanske inicijacije. Temeljna uloga župne kateheze u stvaranju 'novog lica župne zajednice'. Općenito, stječe se sposobnost ostvarivanja župne kateheze, a posebno promicanja novih suradnika u župnoj katehezi. Predmet se izvodi predavanjem, oglednim vježbama i konzultacijama. Ispit se provodi pismeno i usmeno. Kvaliteta i uspješnost prati se anonimnom anketom i analizom ispitnih rezultata.

Literatura:

- Hrvatska biskupska konferencija, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Zagreb-Zadar, 2000; A. Hobljaj/M. Šimunović: *Interna skripta*, Zagreb 2006;
- E. Alberich, *Crkvena kateheza*, KSC Zagreb, 1999.
- Istituto di catechetica, *Andate e insegnate: manuale di catechetica*, Leumann (Torino) 2004.

Izvedbeni plan na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu i na Teologiji u Rijeci Predavanja se održavaju isti dan u Zagrebu i u Rijeci.

Br	Datum	Predavanje	Br. teme	Zadaci i vježbe br.
1.	1. III. 2006.	"	0. Uvodna tematska cjelina 1.a. <i>Župna kateheza u novim (hrvatsko-europskim) uvjetima i u kontekstu «nove evangelizacije»</i>	Analiza Pl. i programa. žup. kateh.
2.	8. III. 2006.	"	1.b. <i>Župna kateheza u novim (hrvatsko-europskim) uvjetima i u kontekstu «nove evangelizacije»</i>	"
3.	15. III. 2006.	"	2.a. Razlikovni i komplementarni suodnos župne kateheze i školskoga vjeronauka	"
4.	22. III. 2006.	"	2.b. Razlikovni i komplementarni suodnos župne kateheze i školskoga vjeronauka	"
5.	29. III. 2006.	"	3.a. <i>Župna kateheza u stvaranju 'novog lica' župne zajednice</i>	"
6.	5. IV. 2006.	"	3.b. <i>Župna kateheza u stvaranju 'novog lica' župne zajednice</i>	"
7.	12. IV. 2006.	"	4.a. <i>Temeljna uloga župne kateheze u sakramentima kršćanske inicijacije</i>	"
-	Od 13. do 23. IV. 2006. Uskrsni blagdani			
8.	26. IV. 2006.		4.b. <i>Temeljna uloga župne kateheze u</i>	"

		"	sakramentima kršćanske inicijacije	
9.	3. V. 2006.	* Pismeni kolokvij		
10.	10. V. 2006	"	5.a. Cjelovitost župne kateheze (djeca, mladi, odrasli, katekumenat, hendikepirani)	"
11.	17. V. 2006	"	5.b. Cjelovitost župne kateheze (djeca, mladi, odrasli, katekumenat, hendikepirani)	"
12.	24. V. 2006	"	6.a. <i>Župna kateheza i «živi vjernički krugovi» unutar župne zajednice (hrvatski model).</i>	"
13.	31. V. 2006.	"	6.b. <i>Župna kateheza i «živi vjernički krugovi» unutar župne zajednice (hrvatski model).</i>	"
14	7. VI. 2006	"	7. Novi profil župnoga katehete.	"
15.	14. VI. 2006.	Pismeni ispit za sve		
16.	Usmeni ispit , prema <i>Redu predavanja 2005/5006.</i> str. 42: 28.VI. 2006.; 3.; i 8.; 15. VII. 2006; 13. IX. 2006.			

* 3. svibnja - predavanje 20 minuta i 15 minuta **pismeni kolokvij**

UVODNA TEMATSKA CJELINA

0. Uvod u kolegij "Crkvena kateheza"

U okviru preustroja studijskih programa na KBF-u Sveučilišta u Zagrebu koji je iniciran *bolonjskim procesom* kolegij "Crkvena kateheza" uveden je u program diplomskoga petogodišnjeg studija teologije kao obavezni predmet akademske godine 2004./2005.

U spomenutom preustroju dogodilo se više promjena. Dovoljno je spomenuti samo dvije promjene: «okrupnjavanje» predmeta i uspostavljanje novog studijskog petogodišnjeg *tijeka* (*kurikuluma*). Tako su se npr. na *Katedri religiozne pedagogije i katehetike* (dosadašnji) predmeti koji su bili u nastavnom planu II. godine (*Temeljna pitanja i Osnove didaktike i metodike ROK-a*) «okrupnili» u jedan predmet pod nazivom *Fundamentalna katehetika* i pod tim novim nazivom premjestili u tijek III. godine studija. Isto tako (dosadašnji) predmeti koji su bili u nastavnom planu III. godine (*Kateheza životnih dobi*, u zimskom i ljetnom semestru) «okrupnili» su se u jedan predmet pod novim nazivom *Specijalna katehetika* i pod tim nazivom premjestili u tijek IV. godine studija. Imajući u vidu gore rečeno, bilo je logično da se novi predmet «Crkvena kateheza» uvrsti u *tijek* (*kurikulum*) V. godine.

Dva su razloga zašto je uveden kolegij *Crkvena kateheza*. Prvo, analizom zatečenoga studijskog programa u okviru gore spomenutoga preustroja, došlo se do zaključka da predmeti vezani uz *Katedru religiozne pedagogije i katehetike* u ukupnom studijskom programu sudjeluju tek sa 2,84%, što je najmanji postotak u odnosu na druge katedre.¹ Taj rezultat potvrđen je i komparacijom sa studijskim programima europskih teoloških fakulteta (Würzburg, München, Beč) s kojima se KBF želi *sinkronizirati*. Drugo, međunarodna recenzija petogodišnjeg studijskog programa na KBF-u (akad. god. 1996/1997.) upozorila je da nedostaje kolegiji *Crkvena kateheza*. Isticanjem tih razloga želi se odgovoriti nekim studentima na pitanje potrebe ovoga kolegija, jer im se u prvi mah učinio kao da bi se u njemu moglo ponavljati ono što su već naučili u položenim kolegijima. Dubljom analizom toga pitanja, postaje razvidno da taj problem zapravo ne postoji. Valja najprije podsjetiti da je uspostavljen novi *tijek* studija s novim nazivima kolegija koji u cjelini studijskoga programa definiraju onaj obujam znanja i sposobnosti koji je potreban da bi student diplomirao filozofsko-teološki studij. Nadalje, *uvodeći* studenta u kolegij «crkvene kateheze», treba podsjetiti da je potrebno među kolegijima trajno uspostavljati korelaciju te na taj način «eliminirati» ponavljanja ili preklapanja koja se jednim dijelom događaju u izvođenju nastave i stvarati sintezu teološkoga *znanja*. Posebice je potrebno uspostavljati korelaciju među kolegijima koji su organizirani na *Katedri religiozne pedagogije i katehetike* (*Temeljna pitanja i Osnove didaktike i metodike religioznog odgoja i kateheze* – od sada *Fundamentalna katehetika*; *Kateheza životnih dobi* – od sada *Specijalna kateheza* kao i *Metodičke vježbe iz katehetike* – kao izborna upisna jedinica), te s kolegijima koji su organizirani na *Katedri pastoralne teologije*. Na taj način, studirajući gradivo iz ovoga kolegija, student će otkriti nove i nužne aspekte pastoralno-katehetskog djelovanja u *novoj situaciji*. Naime, razumljivo je da je uvođenjem vjeronauka u hrvatski školski sustav na neki način u drugi plan došao onaj vid odgoja u vjeri koji se nužno događa u okviru crkvene odnosno župne zajednice. Još više, potrebno je jače utemeljenje za poimanje odgoja vjere kao 'crkvenoga djela'. *Kateheza* unutar djela evangelizacije ima svoje temeljno uporište i izvorište u kršćanskoj odnosno župnoj

¹ Usp. A. Hobljaj: *Europski sustav prijenosa bodova. Vodič za uvođenje iz I. U II. Fazu rada. Ususret 2010.*, KBF, Zagreb 2002, str. 170-171.

zajednici. Kao takva ona se grana prema onom prvotnom odgoju koji se događa u obitelji i prema sustavnom uvođenju u kršćansku vjeru koje se sada događa unutar školskoga sustava. U ovom kolegiju posvećujemo se upravo izvornom mjestu kateheze unutar crkvene zajednice. Radi boljeg razlikovanja sve što se radi u pravcu odgoja vjere nazivamo 'katehezom' odnosno katehizacijom. Međutim, da se konkretnije imenuju pojedina mjesta njena ostvarenja u hrvatskoj katehetskoj terminologiji posljednjih godina ustaljuje se nazivlje:

- * *kršćanski odgoj* – za sve ono što se događa unutar obitelji
- * *vjerski odgoj* – za sve ono što se događa u javnim i privatnim predškolskim ustanovama odnosno vrtićima
- * *vjeronauk* – za ono što se ostvaruje u školskom sustavu
- * *crkvena/ili župna kateheza* – za ono što se čini unutar Crkve na svim razinama i župne zajednice.

Posebno je potrebno pojmovno odrediti pridjev *crkvena/župna* (kateheza). *Crkvena* (kateheza) je puno širi pojam od *župne* (kateheze), iako se *župna* (kateheza) možda češće upotrebljava. Naime, atribut *crkvena* dodiruje sve razine crkvenosti, kako župnu tako i biskupijsku, regionalnu odnosno krajevnu i opću razinu.² U tom smislu dobro je da student s tri grafička prikaza ponovi ono znanje koje je već usvojio u prijašnjim kolegijima iz religiozne pedagogije i kateheze već naučio.

- *Slijede tri grafička prikaza, temeljem kojih dolazi do izražaja terminološka nijansiranost kateheze koja je crkvena odnosno župna. Preporuča se studentu da ponovi građu iz koje su grafički prikazi izabrani.*

Grafički prikaz 1: ***Opća slika temeljnog evangelizacijskog djelovanja Crkve kao sveopćeg sakramenta spasenja (saziv – zajedništvo – poslanje)***

Grafički prikaz 2: ***Zajedničarski dinamizam Crkve***

Grafički prikaz 3: ***Katehizacija u kontekstu cjelovite pastoralne slike "Posluživanja Riječi"***

² Ivan Pavao II., govoreći o brizi za katehezu svojih predšasnika, posebice ističe Pavla VI. koji se odlikovao služenjem "crkvenoj katehezi na posebno primjeren način" (CT br. 2)

1. *Opća slika temeljnog evangelizacijskog djelovanja Crkve kao sveopćeg sakramenta spasenja (saziv – zajedništvo – poslanje)*³

<p>1. TEMELJNO ZALAGANJE I KONAČNI CILJ crkvenog djelovanja</p>	<p>U SVIJETU ZA SVIJET U SLUŽBI KRALJEVSTVA BOŽJEGA</p>			
	<p>BOŽJE KRALJEVSTVO U SVOJOJ CRKVENOJ VIDLJIVOSTI</p>			
	<i>ostvaruje se u znaku</i>	<i>živi se u znaku</i>	<i>proglašava se u znaku</i>	<i>slavi se u znaku</i>
<p>2. CRKVENE SLUŽBE I POSREDOVANJA (Evangelizacijski "znakovi")</p>	<p style="text-align: center;">DIJAKONIJE</p> <p>ljubav-karitas služenje promicanje odgoj oslobođenje solidarnost</p>	<p style="text-align: center;">KOINONIJE</p> <p>zajedništvo bratstvo pomirenje jedinstvo komunikacija potpomaganje</p>	<p style="text-align: center;">MARTIRIJE</p> <p>prvi navještaj svjedočenje proroštvo KATEHEZA propovijedanje</p>	<p style="text-align: center;">LITURGIJE</p> <p>euharistija sakramenti slavlja blagdani pobožnosti molitva</p>
<p>3. OBLICI I GLAVNA PODRUČJA crkvenog djelovanja ("Evangelizacijski proces")</p>	<p style="text-align: center;">MISIJSKO DJELOVANJE ("ad extra")</p> <p>prisutnost služenje dijalog svjedočenje prvi navještaj</p>	<p style="text-align: center;">KATEKUMENSKO DJELOVANJE</p> <p>prihvaćanje praćenje KATEHEZA inicijacija mistagogija</p>	<p style="text-align: center;">PASTORALNO DJELOVANJE ("ad intra")</p> <p>bogoštovlje-slavlje propovijedanje KATEHEZA zajedničarski život karitas-služenje</p>	<p style="text-align: center;">PRISUTNOST U SVIJETU</p> <p>svjedočenje promicanje sudjelovanje društveno-političko djelovanje</p>
<p>4. DJELATNICI I INSTITUCIONALNE UVJETOVANOSTI crkvenog djelovanja</p>	<p>SLUŽENJE – USTROJ - INSTITUCIJE</p>			

³ E. Alberich: *Kateheza danas. Priručnik fundamentalne kateheze*, KSC, Zagreb 2002, str. 44; ili ranije i izdanje: Isti: *Crkvena kateheza. Rasprava o fundamentalnoj katehatici*, KSC, Zagreb 1999, str. 21.

2. Zajedničarski dinamizam Crkve⁴

AKTUALNA SITUACIJA: crkvena koinonija prema INSTITUCIONALNOM I FUNKCIONALNOM ključu ("društvo")	PERSPEKTIVE OBNOVE: crkvena koinonija prema ZAJEDNIČARSKOM i EVANGELIZACIJSKOM ključu ("zajednica" – navještaj i svjedočenje)	ZAJEDNIČARSKE strukture	Vrednote ZAJEDNIŠTVA
<p>1. SVEOPĆA razina</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kršćanske crkve i vjeroispovijesti • Katolička crkva 	Prema ZAJEDNIŠTVU CRKAVA	<ul style="list-style-type: none"> • Ekumenizam: "Ut unum sint" • Prevladavanje centralizma (ekleziologija zajedništva) 	
<p>2. POKRAJINSKA razina</p> <ul style="list-style-type: none"> • crkvene pokrajine ili provincije • patrijarhati • biskupske konferencije • pastoralne pokrajine 	Prema inkulturiranim oblicima MJESNIH CRKAVA (patrijarhati)	<ul style="list-style-type: none"> • Kolegijalnost • Suodgovornost • Inkulturacija • Katolicitet 	
<p>3. PARTIKULARNA razina</p> <ul style="list-style-type: none"> • biskupije • dekanati, prefektore, vikarijati itd. • župe 	Prema PARTIKULARNIM CRKVAMA Prema MJESNIM ZAJEDNICAMA ("zajedništvo zajednica")	<ul style="list-style-type: none"> • Ekleziologija zajedništva i služenja • Ministeriji i karizme • Jedinstvo u pluralizmu 	
<p>4. Razina CRKVENE BAZE</p> <ul style="list-style-type: none"> • skupine, udruge, pokreti, bazične zajednice 	Prema BAZIČNIM ZAJEDNICAMA i SKUPINAMA	<ul style="list-style-type: none"> • Zajednica po ljudskoj mjeri • Sudjelovanje, sloboda, spontanost, prihvaćanje • Evangelizacija, svjedočenje 	

⁴ Isti, *Kateheza danas ...*, cit. dj., str. 193.

3. Katehizacija u kontekstu cjelovite pastoralne slike "Posluživanja Riječi"⁵

Božja riječ (objava) Različiti oblici službe riječi u simultanom cjelovitom procesu integracije	Naslovnici	Progresivno uključivanje u sakramentalnu ekonomiju	Unutarnji jedinstven proces: tri osnovne etape unutarnjeg prijanja uz vjeru
Predevangelizacija	Nevjernici	Poziv na vjeru	Buđenje interesa za evanđelje / vjeru
Evangelizacija	Nevjernici	Kerigma ili prvi navještaj: vjera obraćenja – temeljna opcija	Prionuti uz vjeru ("accedere ad fidem")
Kateheza inicijacije i permanentna kateheza	Obraćeni: katekumeni i katehizandi	Sakramenti inicijacije i ustrajnost ("fiese quarens educationem")	Produbiti vjeru: osnovna i permanentna formacija ("ingredi in fidem")
Liturgijsko propovijedanje	Kršćanska zajednica	Euharistija	Živjeti vjeru ("obsignare/sigilare fidem")
Teologija	Vjernici: klerici i laici	"Fides quarens intellectum"	Razvoj "inteligencije vjere"

⁵ A. Hobljaj: *Opći katehetski direktorij 1997. – Prvi dio. Kateheza u evangelizacijskom poslanju Crkve*, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 126 (1998) 5, 294.

4. Službeni dokumenti o «crkvenoj katehezi»

U ovom kolegiju posvećujemo se upravo katehezi koja je "djelovanje crkvene naravi".

4. 1. Opći direktorij za katehezu (br. 78) kaže: "Kateheza je bitno crkveni čin. Pravi subjekt kateheze jest Crkva, koja je, kao nastavljaljica poslanja Isusa Učitelja i potaknuta Duhom, poslana biti učiteljicom.... To prenošenje evanđelja živi je čin crkvene predaje. Crkva, naime, prenosi vjeru koju ona sama živi. Crkva prenosi vjeru na djelatan način, sije je u srca katekumena i katehizanada kako bi oplodila njihova najdublja iskustva. Crkva, u prenošenju vjere i novoga života – putem kršćanske inicijacije – djeluje kao majka koja rađa djecu začetu po Duhu Svetom i od Boga rođenu".

4. 2. *Catechesi tradendae*

"Jasno je ponajprije da je kateheza bila za Crkvu uvijek sveta i nezastariva zadaća. S jedne strane to je zadaća koja proizlazi iz Gospodinove naredbe i koja se tiče posebno onih koji su u Novom zavjetu dobili poziv na pastirsku službu. S druge strane, može se isto tako govoriti o pravu: s teološkog stanovišta svaki kršteni, samim time što je kršten ima pravo primiti od Crkve pouku i informaciju kojom će moći ući u istinski kršćanski život". (br. 14)

"Kateheza je, napokon, u uskoj vezi s odgovornim djelovanjem Crkve i kršćana u svijetu. Svatko tko je vjerom pristao uz Isusa Krista i nastoji učvrstiti vjeru katehezom osjeća potrebu da živi u zajednici s onima koji su poduzeli iste korake... Zato je crkvena zajednica na svim svojim razinama dvostruko odgovorna u vezi s katehezom: odgovorna je za brigu oko izgradnje svojih članova, ali i za prihvaćanje u sredinu u kojoj će moći u najvišoj mogućoj punini živjeti ono što su naučili". (br. 24).

"Ako je točno da se svuda može katehizirati ipak želim naglasiti, u skladu sa željom veoma mnogih biskupa, da župna zajednica mora ostati pokretač kateheze i njezino posebno mjesto.... zato svaka veća župa ili skupina manjih župa ima važnu zadaću da priprema odgovorne osobe koje će se potpuno predati katehetskom animiranju – svećenici, redovnici, redovnice i laici – i da se pobrine o potrebnoj opremi za katehezu u svim njezinim vidovima, da umnoži i prilagodi katehetske prostorije koliko je to moguće i korisno, da pazi na kvalitetu vjerske formacije i na integraciju raznih skupina u crkveno tijelo" (br. 67).

4. 3. *Na svetost pozvani*

"Župna je zajednica jedan od bitnih čimbenika odgoja u vjeri, kako djece, tako i odraslih. Župa je naime "najznačajnije mjesto u kojemu se oblikuje i očituje kršćanska zajednica. Ona je pozvana biti bratska i ugodna obiteljska kuća gdje kršćani postaju svjesni da su narod Božji" (ODK 257). Kao takva, župna je zajednica aktivan subjekt i nositelj sveukupnoga pastoralnoga djela Crkve.... Budući da pravoga pomaka u katehezi i u sveukupnom pastoralnom djelu nema bez živih i odgovornih župnih zajednica, njihova nam se obnova nameće kao jedan od najprečih zadataka". (br. 28).

4. 4. Sadržajna struktura kolegija

(Tematske odrednice za izvedbeni plan kolegija na KBF-u Zagrebu i Rijeci)

Kolegij počinje s osvrtom 'europsko shvaćanje' crkvene/župne kateheze, ukazujući također na kretanja koja se događaju u hrvatskoj katehezi. Budući da postoje značajne nedoumici u razlikovanju i suodnosu župne kateheze i školskoga vjeronauka još jednom kanimo donijeti temeljne postavke u svezi s tim pitanjem. Tako koncipirana kateheza u službi je stvaranja 'novoga lica' župne zajednice. Nadalje, jedna od temeljnih uloga crkvene/župne kateheze je uvođenje u *sakramente kršćanske inicijacije*, u čemu se također, načelom «vjernosti čovjeku», vodi računa o razvojnoj dinamici naslovnika (djeca, mladi, odrasli (oni

koji su već *inicirani* i katekumeni) te osoba s poteškoćama u razvoju, što inače koincidira sa suvremenom koncepcijom cjeloživotnog obrazovanja. Da bi se to ostvarilo, valja voditi računa o organizacijskim oblicima, što se u «hrvatskom modelu» naziva «*živi vjernički krugovi*» unutar župne zajednice. Za sve to potreban je «novi profil župnog katehete», za što je također potreban model školovanja/osposobljavanja župnih katehetskih animatora. Temeljem takvog logičnog promišljanja oblikovanja je i struktura kolegija.

5. Struktura kolegija u sedam tematskih cjelina

- (1) *Crkvena kateheza u novim (hrvatsko-europskim) uvjetima i u kontekstu 'nove evangelizacije'*
- (2) *Razlikovni i komplementarni suodnos župne kateheze i školskoga vjeronauka*
- (3) *Župna kateheza u stvaranju 'novog lica' župne zajednice*
- (4) *Temeljna uloga župne kateheze u sakramentima kršćanske inicijacije*
- (5) *Župna kateheza i 'živi vjernički krugovi' unutar župne zajednice (hrvatski model).*
- (6) *Novi profil župnoga katehete.*
- (7) *Prilog: Model stručnog osposobljavanja župnih katehetskih animatora*

PRVA TEMATSKA CJELINA

**I. Crkvena kateheza u novim (hrvatsko-europskim) uvjetima
i u kontekstu «nove evangelizacije»**

1. Kateheza župne zajednice

(prema: B. Lutz, *Gemeindekatechese*, u: N. Mette/F. Rickers (ur.), *Lexikon der Religionspädagogik*. Band 1, Neukirchener, 2001, str. 675-682)

Uvodna napomena

Premda je župna kateheza u Hrvatskoj s povijesnog i pastoralno-teološkog stajališta u mnogočemu specifična, tim više što je poslije II. svjetskog rata bio jedini mogući oblik vjerskoga odgoja, tj. da se otvorila mogućnost vjerskog odgoja tek godine 1991. (poslije Demokratskih promjena), ipak smatramo uputnim čuti razmišljanje na europskoj razini, konkretno s njemačkog govornog područja s kojim je Crkva u Hrvatskoj uvijek bila u stanovitom kontaktu. Riječ je o razmišljanjima B. Lutza pod naslovom *Kateheza zajednice*.⁶ Njegovo razmišljanje može nam pomoći u boljem utemeljenju «crkvene kateheze» u suvremenim (hrvatskim) prilikama.

Ovdje se donosi originalna misao autora uz napomenu da će student imati prilike u drugim tekstovima ovoga kolegija susresti se sa specifičnostima i svojevrsnim bogatstvom hrvatskog modela «župne kateheze».

.....

Prema B. Lutzu župna kateheza je fenomen relativno novijeg datuma unutar katoličke kateheze. Ona je do danas osobito obilježena praksom župne zajednice, ali još uvijek nije dovoljno teološko-pastoralno odnosno znanstveno promišljena. Radi toga se, doduše, mogu pokazati osnovne smjernice i razvoji ali nikako i opisati konačno izrađene koncepcije.

2. Poticaji za razvoj crkvene kateheze

Sa religiozno-pedagoškog stajališta župna kateheza, među ostalim, predstavlja zaokret. Od uvođenja u odgojno-obrazovni sustav vjerska pouka sve više iz obitelji i crkvene zajednice premještala se u školu i ograničila na djecu i mlade.⁷

No sredinom 60.-tih godina, zbog osjetnog nestajanja konfesionalnog *miljea* i smanjivanja snage religiozne socijalizacije obitelji, sve se više naglašava nastojanje da se *školska kateheza* treba nadopunjavati katehezom životnih dobi u zajednici. Trebalo je postići cjelovitiji cilj kateheze, a to je uvježbavanje/uvođenje u kršćanski stil života.⁸ Htjelo se također svjesno riješiti vrlo prisutan problem odnosno uvjerenje sažeto u izreci: «tko ima djecu, ima roditelje».⁹

Pritom se moglo među ostalim pozivati na već odavno postojeći dekret Pape Pija X. («*Quam singulari*» 1910) i na «Okvirni plan» (*Rahmenplan* 1967) kao i na «ranu (prvu) pričest» koju su preporučili katolički biskupi. Službeno crkveno utemeljila se nova

⁶ B. Lutz: *Gemeindekatechese*, u: N. Mette/F. Rickers (ur.), *Lexikon der Religionspädagogik*. Band 1, Neukirchener, 2001, str. 675-682.

⁷ Radi se o «školskom vjeronauku» koji je u Hrvatskoj bio uveden tzv. austrougarskim „općim zakonom“ u XVIII. st., gdje je bio prisutan do zabrane komunističkih vlasti od. god. 1946. do 1952. (usp. M. Srakić: *Zabrana školskog vjeronauka u doba komunizma*, KSC, Zagreb 2000., i ponovno uvedem nakon demokratskih promjena (god. 1991.).

⁸ Usp. Adolf Knauber, *Zur Grundbedeutung der Wortgruppe katecheo-katechizo*, u: Norbert Mette/Folker Rickers, *Lexikon der Religionspädagogik*. Band 1, Neukirchner Verlag, Neukircher-Vlyn, 20001., str. 682.

⁹ Usp. Dreher/Exeler/Tilmann 1966.

religiozno-pastoralna smjernica, prije svega smjernica II. vat. sabora, koja se je nastavila provoditi würzburškoj Sinodi za Zapadnu Njemačku. Sinodalni dokument pod naslovom «Katehetsko djelovanje Crkve (ovdje se ne misli na «Opći katehetski direktorij '71), iako nije formalno bio zaključen, bio je od odlučujućeg poticaja za župnu katehezu i jedan od najutjecajnijih sinodalnih tekstova; taj dokument sve do danas ostao je smjerodavan.¹⁰ Daljnji impulsi dolazili su iz Francuske i Latinske Amerike. Dok je postavka (model) *živjeti-tumačiti-slaviti* prije svega bila neposredno značajna za «katehezu sakramenata¹¹, latinsko-američki utjecaj bio je neizravan; njegov doprinos 70.-tih i 80.-tih godina sastojao se u «teologiji naroda» i u pokretu bazičnih skupina u kojem je dolazilo do izražaja stanje velikoga oduševljenja i opredjeljenja za pojam «zajednica»¹², bez kojeg bi se teško moglo zamisliti širenje župne kateheze.

Može se reći da je u početku 70.-tih godina bilo već u brojnim zajednicama pokušaja župne kateheze koji su se brzo proširili; radilo se o pripravi za prvu pričest i potvrdu na temelju smjernica župne kateheze.

Veliki doprinos razvoju župne kateheze dalo je živo sudjelovanje u *vjerskim tečajevima* u *obiteljskim krugovima* poslije Koncila kao i veliki interes za *Novi katolički katekizam* (tzv. Holandski katekizam, 1965). Interes je bio toliko velik da su se sredinom 70.-tih godina pojavili prvi referati o župnoj katehezi na razini biskupija (Essen, Köln, Mainz) kao i na skupovima koje je priređivao *Deutsche Katecheten Verein*, kao i referati koje je poticalo Tajništvo Njemačke biskupske konferencije.

3. Ideal: crkvena zajednica nositeljica «crkvene kateheze»

Početni impulsi ili poticaji župne kateheze koji su bili u znaku *deškolarizacije* i *deklerikalizacije pre(dava)nja vjere*, povezani nastojanjem da se učenje (vjere) u okviru župne zajednice bude usko povezano (integrirano) sa životom. Ti početni poticaji svoj najznačajniji izraz našli su u *suradnji dragovoljnih kateheta i katehistica*. Naravno, tijekom vremena njihova se uloga znatno promijenila: dok je u počecima župne kateheze za pripremu i posredovanje sadržaja bio odgovoran jedan glavni službenik – najčešće je to bio svećenik – i dok su katehisticke (tzv. «majke za obiteljskim stolom»; rjeđe su to bili «očevi») vršile funkciju koja se u većini slučajeva sastojala u nadgledanju pojedinih skupina djece okupljene oko «stola» u župnoj dvorani. Uskoro je taj lik katehisticke postajao sve veći «stvaratelj» i «izvoditelj» crkvene kateheze. Tu i tamo (na više mjesta) tim katehisticima povjerenilo se i cjelovito vodstvo.

Ideal župne kateheze nadilazi uključivanje katehete/katehisticke dragovoljca. Naime, tek kada «vjernici u cjelini budu uključeni u koncepciju i izvođenje kateheze, moći će se u pravom smislu govoriti o župnoj katehezi.¹³ Doduše, iako se takva odgovornost može shvaćati samo u smislu zamjene, ipak bi se ona mogla poimati u puno širem smislu. Naime, ona pretpostavlja sve veće uključivanje zajednice u proces odgoja vjere.

Tako se ozbiljno shvaćalo da je teološki kao i katehetski poziv kršćana utemeljen na sakramentu krštenja i potvrde¹⁴, a dragovoljstvo nikada kao nadomjestak pomanjkanju svećenika. Treba reći da bi malo koristilo zalaganje vjernika ako bi se ono shvaćalo samo kao

¹⁰ G. Baudler (Hg): *Erneuerung der Kirche durch Katechese. Zum Synodenpapier «Das katechetische Wirken der Kirche»*, Düsseldorf 1975.

¹¹ Usp. Dietrich Zimmermann, *Leben-Deuten-Feiern. Dimensionen des Glaubensweges*, u: LS 29 (1978) 148-154; Claudia Hofrichter, *Leben - Bewusstwerden* Zimmermann – Deuten – Feiern, Ostfildern 1997.

¹² Usp. Ferdinand Klostermann, *Wie wird unser Pfarrgemeinde*, Wien 1979.

¹³ Poruka *Zajedničke sinode biskupija u Saveznoj Republici Njemačkoj u Würzburg-u* (1971-1975.); vidi: L. Bertsch (ur.): *Gemeinsame Synode der Bistümer in der BRD. Offizielle GA. Bd 1. Beschlüsse der Voloversammlung*, Freiburg/Basel/Wien 1976, i Bd. 2: *Arbeitspapiere der Sachkommissionen*, Freiburg/Basel/Wien 1977.

¹⁴ Usp. Isto.

povremeno rasterećivanje glavnih crkvenih službenika. Naprotiv njihov angažman u biti daleko više doprinosi *vjerodostojnosti* katehetskoga djelovanja, jer oni kao dragovoljci imaju jači svjedočki odjek, prije svega u očima onih ljudi koji su crkveno distancirani, jer njihov angažman nenaplativ i ima jaku osobnu identifikaciju.¹⁵

U tom smislu je njemački sinodalni dokument utvrdio da glavnom crkvenom službeniku u župnoj katehezi ne pripada isključiva ili jedina odgovornost samim tim što snagom svoje službe ima posebnu odgovornost. Njegova primarna zadaća nije u tome da (sam) provodi katehezu, već da otkriva, pronalazi i unapređuje one koji imaju katehetske karizme. U to se ubraja i intenzivna pratnja katehete i katehisticice jer u uvjetima zaoštrene «krize *pre(dava)nja* vjere» znatno rastu potrebe za katehistima i katehisticama. Njihovo odgojno (metodičko) i duhovno služenje mora stoga imati prioritetno mjesto. Kvalifikacija kateheta i katehistica na području župne kateheze ne može se stoga ograničiti na raspravu o katehetsko-metodičkim materijalima, već isto tako valja intenzivno podupirati njihov osobni cjeloživotni razvoj vjere.

4. Konačni cilj katehetskog djelovanja

Kao konačni cilj sveukupnog katehetskog djelovanja može se opisati kao «pomoć čovjeku, da mu život uspije, da se odazove Božjem obećanju i prihvati njegov poticaj. Treba pripaziti da se «uspjeh», koji se pritom spominje, ne shvati iskrivljeno. «Uspjeh» ovdje obuhvaća i krik patnje koji može razumjeti i prihvatiti samo onaj tko ispovijeda vjeru u «put Raspetoga» kao put koji vodi u život. Iz te perspektive postaje jasno, da su 'uspjeh života i 'proslava Božja' samo dva aspekta jedne te iste stvari».¹⁶

5. Crkvena kateheza je usmjerena na osobe i sadržaj

Kod ostvarivanja gore spomenutoga globalnoga (konačnoga) cilja koji je utemeljen na teološkoj antropologiji i usmjeren na praktične zadatke nekako redovito dolazi do napetosti, jer se, kako to ističe W. Kasper, sadržaji kateheze suprotstavljaju pedagoško-didaktičkom usmjerenju.¹⁷ Naime, kao uvod odnosno produbljivanje kršćanske vjere crkvena kateheza se ne može zadovoljiti nekim općim obrazovanjem. Zato se s pravom ističu jasni crkveni službeni stavovi u kristološkom pitanju. Iako je istodobno nužno potrebno sustavnije i potpunije posredovanje sadržaja, radi se zapravo o sustavnoj katehezi¹⁸, valja istaknuti da je potrebno s jačim motivom posredovati kršćanske sadržaje da se time osigura ono što je od

¹⁵ Usp. Dieter Emeis / Karl-Heinz Schmitt, *Handbuch der Gemeindekatechese*, Freiburg 1986, str. 117-154; usp. također EN.

¹⁶ Usp. Poruka *Zajedničke sinode biskupija u Saveznoj Republici Njemačkoj u Würzburg-u (1971-1975.)*..., cit. dok.

¹⁷ Usp. Walter Kasper, *Neue Inhalte der Glaubensvermittlung*, u: TahQ 165 (1985) 235-237; Eugen Paul, «*Katechese heute*, u: isti/ Alex Stock (Hg.), *Glauben ermöglichen*, Mainz 1987, 33-46.

¹⁸ To je naglasio Ivan Pavao II. pozivajući se na svoga prethodnika Pavla VI: «U svom završnom nagovoru na IV. biskupskoj sinodi papa Pavo VI. Sa zadovoljstvom je 'utvrdio da su svi naglasili bezuvjetnu potrebu dobro izgrađene i povezane kateheze, jer takvo produbljivanje kršćanske tajne temeljito razlikuje katehezu od svih drugih oblika naviještanja Božje riječi' (...). Pred praktičnim poteškoćama treba, među ostalim, naglasiti neke značajke takve pouke:

- ona ne smije biti improvizirana, nego sistematska, prema programu koji može dovesti do određenog cilja;
- pouka neka zahvaća ono bitno, a ne teži za tim da obradi sva pitanja o kojima se raspravlja niti da se pretvori u teološko istraživanje i znanstvenu egzegezu;
- neka bude dovoljno potpuna, ali neka se ipak ne zaustavlja na prvom navješćivanju kršćanske tajne kao u kerigimi;
- neka bude integralna kršćanska inicijacija, otvorena svim područjima kršćanskog života.

Ne zaboravljajući mnogobrojne prigode kateheze u vezi s osobnim, obiteljskim, društvenim ili crkvenim životom, što sve treba zahvaliti i o čemu ću još govoriti u VI. Poglavlju, ipak posebno naglašavam potrebu organske i sistematske kršćanske pouke, jer na raznim stranama postoji težnja da se umanjí njezino značenje.» (CT 21); usp. isto tako Josef Ratzinger, *Die Krise der Katechese und ihre Überwindung. Rede im Frankreich*, Einsiedeln 1983.

životne važnosti, ako se uvaži specifična životna i vjerna osobnost čovjeka.¹⁹ Iako se istodobno zahtijeva sustavnije i potpunije posredovanje sadržaja²⁰, nužno je primijetiti da je potrebno motiviranije posredovanje kršćanskih sadržaja kako bi se time moglo osigurati ono što je od životne važnosti, i uvažavanje osobnosti svakoga pojedinca koja je u pitanju (katehizanda).²¹ Upravo o tome vodi računa suvremena crkvena kateheza koja se osobito povezuje s razvojnom dinamikom osobnosti svakoga pojedinca (katehizanda). Svaka kateheza mora, dakle, biti osobna i sadržajno primjerena.

6. Crkvena kateheza i školski vjeronauk – nedostatak samostalne metodike župne kateheze

U opisanoj raspravi došli su do izražaja znatni nedostaci župne kateheze, od kojih je, među prvima, nedostatak samostalne metodike. Makar, naime, župna kateheza želi inicirati/uvoditi procese učenja odnosno nastavne procese u vjeri, koji se u danom slučaju trebaju graditi jedan na drugome i makar se u okruženju würzburške Sinode intenzivno nastojalo profilirati župne kateheze u odnosu na školski vjeronauk²² ne postoji sve do sada za to neko metodičko promišljanje.²³ Stoga je donekle razumljivo da se zbog toga u katehetskoj praksi župne kateheze neprestano poseže za pouzdanim modelom poučavanja-učenja školskoga vjeronauka koji je *obilježen* pojmovima kao što je npr. *nastavna pouka* ili *izobrazba (školovanje)*. Ipak valja reći da profilirana župna kateheza mora svoju metodiku razvijati iz specifičnih mogućnosti koje pruža župna zajednica kao mjesto *poučavanja-učenja*. Naime, još uvijek se nije uspostavljena pravi suodnos između kognitivnog te simbolički usmjerenog i životnog shvaćanja uvođenju vjeru, osobito kada se radi o sakramentima. Nedostaje, dakle, jedna cjelovita koncepcija župne kateheze koja bi bila povezanija s konkretnom zajednicom. Osim toga, ostaje problem *individualističkog* poimanja života pojedinca i povezivanja prve evangelizacije i kateheze za produblјivanje (vjere).²⁴

7. Kateheza koja usmjeruje život i pospješuje nove korake u osobnom razvoju vjere

Umjesto da se – kao što je to u Njemačkoj nadaleko uobičajeno – župna kateheza poistovjećuje s *katehezom sakramenata* valjalo bi je koncipirati kao «pothvat u pratnji života»²⁵ na cjeloživotnom putu vjere u Crkvi, odnosno u konkretnoj crkvenoj/župnoj zajednici. Sakramenti, istina, obilježavaju najvažnije situacije života, ali nikako ne pokrivaju cjelokupni spektar religioznih događanja a time niti događanja koja u životu nastaju iz vjere. Posebice pod utjecajem gubitka (nestajanja) pučkih crkvenih tradicija i zbog toga porasta individualizacije, valja u širem smislu voditi računa o svim sastavnicama religiozne svakodnevice. Ovisno o interesima dobi, stupnjevima povezanosti s Crkvom odnosno trajanju religioznog procesa, jača i diferencijacija u katehetskim projektima. To uključuje i 'stavljanje u pitanje' ograničavanja kateheze na pojedina godišta (životne dobi) ili na vremenski ograničena razdoblja, vodeći pritom računa o stavu adresata koji mogu čak i odbijati

¹⁹ Takvo promišljanje posebno dolazi do izražaja u pojmu „korelacije“ (usp. HBK: *Plan i program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, NKU/Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske, Zagreb 1998., str. 13-19. kao i u pojmu „svagdašnjice“; „svagdašnji život“; „svijet svagdašnjice“ (usp. Th. Henke: *Lebenswelt*, u: N. Mette/F. Rickers (ur.), *Lexikon der Religionspädagogik*. Band 2, ..., cit. dj., str. 1175-1177.

²⁰ Usp. Josef Ratzinger, *Die Krise der Katechese und ihre Überwindung. Rede im Frankreich*, Einsiedeln 1983.

²¹ Vidi. fusnotu 19.

²² Usp. Georg Baudler (Hg.), *Schul. Religionsunterricht und jurcgkucge Katechese*, Düsseldorf, 1973.

²³ Usp. Dieter Emeis / Karl-Heinz Schmitt, *Handbuch der Gemeindegatechese*, Freiburg 1986, str.

²⁴ Usp. Gottfried Bitter, *Katechese. Entwicklungen und Aufgaben in der Glaubensvermittlung*, u *Pstoraltheologie* 78 (1989)495-518; CT 19.

²⁵ Usp. *Zajedničke sinode biskupija u Saveznoj Republici Njemačkoj u Würzburg-u (1971-1975.)*; vidi: L. Bertsch (ur.): *Gemeinsame Synode der Bistümer...*, cit. Dok.

pretjerane zahtjeve.²⁶ Kateheza «koja prati život» mora paziti i na druga područja djelovanja u crkvenoj zajednici (npr. liturgiji, rad s mladima, itd.).

Ideja vodilja kateheze koja određenoj osobi u određenom ili zadanom vremenu omogućava daljnji mogući korak u osobnom razvoju vjere.

8. Spektar ciljeva crkvene kateheze: sve životne dobi – s naglaskom na odrasle

Župna kateheza se, stoga, ne može ograničiti na određenu dobnu skupinu. To naglašavaju svi službeni crkveni katehetski dokumenti, nakon II. vatikanskog sabora. Štoviše, svi oni djelomice ističu «katehezu za odrasle» kao glavni oblik kateheze²⁷ (vidi CT 43). Usprkos tome župna kateheza u najvećem opsegu odnosi se na katehezu djece i mladih, makar se u kontekstu pripreme za prvu pričest i potvrdu gotovo posvuda održavaju večeri za roditelje. Valja, naime, razlikovati *informacije* za roditelje od kateheze za odrasle.²⁸ Razlika se nalazi kako u različitim ulogama sudionika kao i, prije svega, u različitim postavkama ciljeva. To svakako valja uvažavati kod planiranja i oglasa. Inače nastaju *blokade*. U situaciji kada roditelji očekuju (samo) informacije, valja biti oprezan izričito katehetskim ponudama kako ih se ne bi prisiljavalo na neki katehetski proces; dakako puno ovisi o kvalitetnoj ponudi. Valja, naime, voditi računa da kateheza za odrasle na poseban način pretpostavlja dragovoljnost i sudjelovanje.

Iz toga razloga odrasli predstavljaju skupine za koje jedva da ima kateheta. Usprkos tome katehezu za odrasle ne bi se trebala ostvarivati na način obrazovanja za odrasle. Župne zajednice trebale bi daleko više oslušivati specifična očekivanja odraslih i na njih katehetski odgovoriti. Neovisno o dobnim i ciljanim skupinama naslovnike (kateheze) se nikada ne bi smjelo smatrati «samo kako primatelje katehetskog djelovanja Crkve. Uvijek se radi o obostranoj razmjeni iskustava, pitanja i pogleda na stvari (...) o zajedničkom procesu učenja u vjeri».²⁹

9. Pokušaj da se crkvena kateheza definira

Prikazani razvoj pokazuje da je župna kateheza više nego kateheza «u zajednici» ili «za zajednicu». Ona izaziva cijelu zajednicu te tako bitno doprinosi njezinom oživljavanju. Župna kateheza je prije svega kvalificirana po njezinom specifičnom odnosu prema zajednici. To u raspravi o «pojmu kateheze»³⁰ pruža mogućnost župne kateheze kako prema općem pojmu kateheze kao i prema «prigodnoj katehezi» (*funkcionalna kateheza*) i katehetskim «impulsima» (poticajima) drugih polja djelovanja. Zato bi se mogla predložiti slijedeća definicija: *župna kateheza je cjelina svih svjesno iniciranih, sudionički strukturiranih, životno*

²⁶ Usp. Bernard Lutz, *Perspektiven einer lebensabgeleitenden Katechese*, u: Gotfried Bitter/Albert Gerhards (hg.), *Glauben lernen-Glauben feiern*, Stuttgart 1998, str. 235-252.

²⁷ «Nastavljajući niz onih kojima je namijenjena kateheza, moram sada istaknuti jednu od trajnih briga sinodalnih otaca koju današnje iskustvo u cijelom svijetu snažno i hitno nameće: radi se o središnjem problemu kateheze odraslih. Ovo je glavni oblik kateheze, jer se ona obraća osobama, koje imaju najveću odgovornost i sposobnost živjeti kršćansku poruku u potpuno razvijenom obliku. Kršćanska zajednica neće imati trajne kateheze bez neposrednog i iskusnog sudjelovanja odraslih, bili oni primaoci ili unapreditelji katehetske djelatnosti. Odrasli upravljaju svijetom u kojem su mladi pozvani da žive i svjedoče vjeru koju kateheza želi probuditi i učvrstiti. Zato bi se i vjera odraslih stalno morala prosvjetljivati, poticati za koje su oni odgovorni. Da bi kateheza bila učinkovita, mora biti trajna, i bila bi promašena ako bi se zaustavila na pragu zrele dobi, jer je ona, naravno u drugom obliku, isto tako potrebna odraslima.» (CT 43).

²⁸ Usp. Dieter Emeis, *Gemeindekatechese im Blick auf die 90er Jahre*, u: *Katechetische Blätter* 115 (1990) 642-646.

²⁹ Usp. *Zajedničke sinode biskupija u Saveznoj Republici Njemačkoj u Würzburg-u (1971-1975.)*; vidi: L. Bertsch (ur.): *Gemeinsame Synode der Bistümer...*, cit. dok.

³⁰ *Uže ili šire; odnos prema evangelizaciji, usp. Eugen Paul, Katechese heute, u: Eugen Paul / alex Stock (ur.), Glauben ermöglichen, Mainz 1987, 33-46.*

*usmjerenih, vremenski omeđenih procesa učenja u kršćanskoj vjeri, koji su organizirani u okviru župne zajednice s uključivanjem kateheta dragovoljaca.*³¹

10. Izazovi i perspektive

U gore iznesenom poimanju župne kateheze nalaze se praktično kritički impulsi (poticaji), jer taj ideal još nije ostvaren. No, sama župna kateheza nalazi se pred korjenitim promjenama velikih razmjera.³² Pod uvjetima postmodernog multireligijskog društva usluga, doživljaja i rizika (da se spomenu samo neke odrednice), nužno se mora mijenjati način uvođenja u vjeru koje se više ne može oslanjati na procese socijalizacije (obitelj, okolina, običaji, itd.), već ono mora biti takvo da prvoj evangelizaciji pruža nužnu potporu i postepeno je usmjeruje prema interesima pojedinca³³. To uvođenje se, nadalje, nužno mora povezivati sa svakodnevnom religioznošću i poštivati načelo primjerenosti osobama u tumačenju i slavlju.³⁴

Crkvena kateheza nužno ostaje kateheza zajednice. No, ta «zajedništva» se sve manje definiraju kao teritorijalna. Naprotiv, to će biti personalne zajednice koje se oblikuju u različitim povodima. Zadaća je župne kateheze da ih se iznovice (opet) kršćanski profilira.

Time takvo oblikovanje profila župne kateheze ne vodi u homogenizaciju i samoizolaciju. Valja stvarati komunikacijske strukture među pojedinim skupinama (odnosno posebnim katehetskim zajednicama) i stimulirati njihovu otvorenost prema društvu i razvijati osjetljivost za pitanja opće Crkve i svjetske ekumene. Na poseban način potrebno je povezivati župnu katehezu sa drugim kršćanskim i crkvenim područjima djelovanja (npr. diakonija i liturgija), što pospješuje cjelovito shvaćanje i življenje vjere. Već je i sada zasluga župne kateheze da se uz njezinu pomoć odrasli kršćani intenzivno bave ne samo sa svojom vjerom, već preuzimaju odgovornost za pred(ava)nje odnosno prenošenje vjere, što bi se inače prije teško moglo zamisliti. Naime, odrasli na taj način postaju svjesni da su svjedoci vjere jedni drugima, a osobito crkveno distanciranima.

11. Neka pitanja hrvatske kateheze

*Hrvatskoj katehezi ne prestaje se postavljati više pitanja. Tako neki kritičari u sadašnjoj situaciji vide svojevrsnu krizu kateheze u kojoj se reflektira opća kriza ili potreba jasnijim profiliranjem evangelizacije Crkve u novom vremenu koje je obilježeno dubokim promjenama. Među tim pitanjima koja se kod nas postavljaju ima i onih koja su se u europskoj katehetskoj literaturi počela postavljati poslije II. vatikanskoga sabora (još 70.-tih godina prošloga st.) kao npr.: «kamo ide kateheza», odnosno problematiziranje kateheze (pod sloganom «kontestirana kateheza») i sl. U pitanju je, dakle, preispitivanje struktura i učinkovitosti prenošenja *Radosne vijesti*, u čemu je kateheza kao jedna od oblika najizloženiji oblik.*

Nadalje, očekivanja od ponovno uvedenog vjeronauka u školski sustav (1991.), barem što se tiče masovnijega dolaska djece u crkvu, nisu se ostvarila, a ranija župna kateheza (iz vremena prije ponovnog uvođenja vjeronauka u školu), pa i ona kateheza koja je bila

³¹ Usp. Bernard Lutz, *Perspektiven eniner lebensbegleitenden katechese*, u: Gotfried Bitter / Albert Gerhards (ur.), *Glauben lernen-glauben feiern*, Stuttgart 1998, s tr. 235-252.

³² Usp. Dt. Katecheten-Verein: *Gemeindekatechese an ihren Grenzen?*, u: *Katechetische Blätter. Zeitschrift für Religionsunterricht, Gemeindekatechese, Kirchliche Jugendarbeit, München* 117 (1992) 368-374.

³³ Postoji *unutrašnja povezanost Crkve s čitavim svijetom*. «Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našeg vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu. Kršćansku zajednicu naime sačinjavaju ljudi, koje u Kristu sjedinjene vodi Duh Sveti na njihovu hod prema Očevu Kraljevstvu. Oni su primili poruku spasenja da je iznesu pred svakoga. Zato zajednica kršćana doživljava sebe doista usko povezanom s ljudskim rodом i s njegovom poviješću.» (*Gaudium et spes*, 1).

³⁴ Usp. Gottfried Bitter, *Katechese. Entwicklung und Aufgaben in der Glaubensvermittlung*, PTh 78 (1989) 459-518; B. Lutz: *Perspektiven einer lebensbegleitenden Katechese*, u: Bitter /Gerhards 1998, 235-252.

skromnija u svojim dometima, u mnogim sredinama praktički je nestala. Opravdane, ali velikim dijelom i neopravdane, kritike vjeronauka u školi odraz su nesnalaženja ili pomanjkanja konsenzusa odgovornijih za katehezu, počevši od teološko-katehetskih stručnjaka. U međuvremenu, 'određene snage' u društvu nisu prestale djelovati s namjerom da se vjeronauk isključi škole ili da ga se kao školski predmet marginalizira i obezvrijedi.

U takvoj situaciji vjeroučitelji stječu dojam da su prepušteni samima sebi i da se njima pripisuje isključiva za neučinkovitosti vjeronauka, a da se pritom šira crkvena zajednica, posebno župna, ne pita o svojoj odgovornosti. Riječju, uza sve napore biskupijskih katehetskih ureda i Nacionalnoga katehetskog ureda HBK, ne vidi se da je na djelu dostatno pravo shvaćanje i potpora katehetskom radu, bilo u školi, bilo u župnoj zajednici. S druge strane, u ne malom broju slučajeva vjeronauku u školi nije omogućena integracija u cjelokupan sustav (uvršćavanje u redoviti raspored sati), što se očituje i u njegovu stavljanju izvan satnice, u suprotnu smjenu i sl. Tako u nekim slučajevima izgleda da se vjeronauk u školi sam tolerira.

Situacija se komplicira sve dotle da bi neki vjeroučitelji, najprije svećenici, željeli "napustiti vjeronauk u školi" i povući se iz tog «novog aeropaga u zavjetrinu sakristije». Zanimljivo je primijetiti da već godine 1968. francuski katehitičar P. Babin slične probleme izrazio u jednom u članku koji postao poznat diljem svijeta.³⁵ Ni danas se situacija nije bitno poboljšala. Štoviše, novi izazovi «stavljaju u pitanje» naše brojne koncepte, što znači da ni mi ne možemo biti od toga izuzeti. Izgleda da se rasprava tek otvorila.

Ne događa li se u nas svojevrsan regresivni proces, odnosno nostalgija za tzv. tradicionalnom katehezom, više sustavnom i doktrinarnom, u smislu da se prvenstveno inzistira na jasnim, kompletnim i pravovjernim sadržajima (u obliku pitanja-odgovori), a da se u isto vrijeme ne vodi računa o autentičnom komuniciranju poruke na ljudima razumljiviji i znakovitiji način? To je očito u suprotnosti s duhom Drugoga vatikanskog koncila i pokoncilskih dokumenata koji stavljaju naglasak na *primat evangelizacije*, s Biblijom u prvom planu, na antropološku dimenziju, socio-političku osjetljivost i na *opciju kateheze za odrasle*. Jednom riječju, u pitanju je *inkulturacija* kršćanske poruke, o čemu jasno govori *Opći direktorij za katehezu (1997.)*.

Još uvijek je aktualan problem tzv. "infantilne katehetske prakse" koja se isključivo usredotočuje na djecu. U pitanju je nova pastoralna strategija, novi projekt Crkve, a napose kršćanske inicijacije, sa zaokretom prema novoj evangelizaciji i takvu religioznom prakticiranju u kojem se proces evangelizacije neće završiti sa sakramentom potvrde.

Ova slika naše kateheze ne bi bila cjelovita ako ne bismo istaknuli i ne male i pozitivne rezultate koji su postignuti u školi zahvaljujući onim kvalitetnim vjeroučiteljima koji su svojim stvaralačkim radom učinili velika djela. No, to nas ne oslobađa od zadatka da se hrabro suočimo sa stvarnim problemima, a sve na crti boljeg usmjerenja i poboljšanja naše kateheze.

12. Nedovoljna osjetljivosti za katehezu kao jednu od temeljnih i prvotnih zadaća Crkve

Uza sva nastojanja, kroz više od dvadeset godina, napose preko *Katehetskih ljetnih i zimskih škola*, zatim kroz *planove i programe* za vjeronauk u školi te konačno za župnu katehezu, može se reći da se u našoj Crkvi još uvijek nije u dostatnoj mjeri ostvarila želja Ivana Pavla II.³⁶ da katehetskoj zadaći treba posvetiti najbolje snage, ne štedeći ni materijalna sredstva, jer je ona "djelo Crkve", jedna od njezinih temeljnih zadaća. To proizlazi iz nedostatka odgovarajućih pastoralnih planova u cjelini, programa studija i razmišljanja dijela crkvenih stručnjaka, osobito iz nepoznavanja ciljeva, sadržaja i naslovnika kateheze, svedene uglavnom na djecu i na puko traženje metode i recepta.

³⁵ Objavljen pod naslovom: *J'abandonne la catéchèse*, u: *Catéchistes* 18 (1968)76, 415-428.

³⁶ Usp. CT 15

U Crkvi je, već od Drugoga vatikanskog koncila, rasla svijest o zaokretu prema katezezi odraslih, odnosno odraslima kao prvim naslovnici, što je uvelike mijenjalo identitet kateheze. Međutim, zbilja izgleda daleko drugačija od brojnih izjava i želja. Bez zajedničke i veće odgovornosti nema rasta odrasle vjere i odrasle Crkve. *Opći direktorij za katehezu* (1997.) izazov je za našu Crkvu u zauzimanju za odgovornije shvaćanje presudnog značenja i mjesta kateheze u evangelizacijskom poslanju. Istini za volju, moramo priznati da u njemu možemo iščitati, odnosno prepoznati mnoga naša nastojanja kroz dugi niz godina, posebno na katehetskim školama, koja su već tada bili na crti ovoga što se danas ozakonjuje na razini sveopće Crkve. Drugo je pitanje koliko su ta nastojanja prihvaćena na općoj razini u našoj Crkvi.

Vjeronauk koji je ponovno uveden u hrvatski odgojno obrazovni sustav (1991.) ubrzo se našao izoliranim od općega pastoralnog plana i programa, bez prave "logističke potpore" sa strane župnih zajednica, u kojima se nije ozbiljno raspravilo pitanje prihvaćanja i zahvaćanja djece i mladih, počevši od pružanja prostora za uvođenje u vjeru i život zajednice, prave mogućnosti iskustvenog doživljaja vjere u slavlju liturgije i u životu zajednice, a osobito pomanjkanja 'kanala' za djelovanje iz vjere. Župa u cjelini ostaje 'otporna' na obnoviteljske utjecaje kateheze koja, bilo kroz školski vjeronauk ili katehezu u župi, ima zadatak 'odgajanja zajednice', odnosno pospješivanja njena poznavanja vjere, moralnoga i liturgijskog odgoja i učenja za molitvu te osobito inicijacije za komunitarni život i poslanje, odnosno djelovanja iz vjere.³⁷

Očito značajan problem predstavlja još uvijek neuvažavanje dovoljne razlike, ali i komplementarnosti više čimbenika i tipova odgoja u vjeri, osobito župne zajednice i škole te pomanjkanja novih. Ipak, nakon što je definiran novi *Plan i program župne kateheze prema novom poimanju župne zajednice*, situacija je prilično jasnija. U *Planu* se jasno ističe posebnost i novitet župne kateheze u odnosu na vjeronauk u školi. Ukoliko bi se ovaj *Plan i program* dosljedno provodio, dakako uz primjereno stvorenu katehetsku građu, izbjegla bi se opasnost 'preslike' školskog vjeronauka u župu, odnosno ponavljanja. Uvjet da se to dogodi jest novi profil župne zajednice.

Činjenica je da je novi *Opći direktorij za katehezu* uporišna točka za kvalitetne pomake u evangelizacijskom djelu Crkve, posebno u katezezi. Nužno je, dakle, voditi računa o njegovim smjernicama za navještaj Evanđelja u suvremenom svijetu o katezezi u evangelizacijskom poslanju Crkve, osobito o naravi, ciljevima i zadacima kateheze u službi trajnog odgoja vjere te o normama i kriterijima za predstavljanje evanđeoske poruke u katezezi, o pedagogiji vjere, o naslovnici kateheze te najzad o katezezi u partikularnoj Crkvi, odnosno njenoj odgovornosti za cjelovitu katehezu, formaciju za katehetsku službu te cjelokupnu organizaciju katehetskoga pastora.

Može se reći da spomenuti ODK '97 našoj u našoj Crkvi nije dovoljno zapažen i da u narednom razdoblju predstoji zadatak zauzetijega proučavanja ovog dokumenta. To očito pretpostavlja i jasniju stručniju i duhovno-vjerničku profiliranost vjeroučitelja u školi i župnih kateheta.

Neodrživa je i štetna za kvalitetu vjeronauka praksa da određen broj svećenika ne pristupa sa svom odgovornošću doškolovanju radi kvalitetnijeg katehiziranja, čega je pokazatelj njihova odsutnost iz stručnih katehetskih skupova. Slijedeći ODK '97, dužni smo preispitati i drugačije usmjeriti školovanje i permanentno obrazovanje vjeroučitelja u školi i župnih kateheta, kao i animatora odgovornih za katehetsko djelo, s ciljem da budu osposobljeniji za *komuniciranje kršćanske poruke* – kako je to već naglasio *Opći katehetski direktorij (OKD '71)* – da je kateheza bitno komunikacijski čin.

³⁷ Usp. ODK 86

Međutim, treba reći da teološko-katehetska priprava vjeroučitelja još nije dovoljno usmjerena prema tome kako suvremenom čovjeku pomoći doći do vjere, odnosno kako 'prevesti' kršćansku poruku za suvremenog čovjeka, tj. kako je učiniti sudbinski važnom i prepoznatljivom, a da ne ostane 'kabinetsko znanje'. Ostaje pitanje: kako ostvariti katehezu koja bi bila sposobna promovirati autentičan *itinerarij* vjere (u smislu razrađenog plana sazrijevanja u osobnoj vjeri pojedinca i zajednice) ? Velika je odgovornost naše Crkve u školovanju novih vjeroučitelja za školski vjeronauk.

S druge strane, činjenica je da je u Crkvi u Hrvata teologa pastoralista i katehetičara izuzetno malo, pogotovo onih koji su aktivno zauzeti u tom poslu, za što nije dovoljno da je netko završio taj studij. Zašto se dogodilo da su se neki jednostavno "utopili" u neke druge službe i zadatke, a zapustili katehetsko područje? Otud goruća potreba odabira i stimuliranja novih snaga za studij pastoralne teologije, religiozne pedagogije i katehetike, ne samo za profesorsku službu već i za predvođenje raznih pastoralno-katehetskih projekata, kao što su sada biskupijski katehetski uredi, održavanje stručnih katehetskih skupova i aktiva, rad na novim vjeronaučnim udžbenicima i sl.

Isto tako, očita je potreba, kao što se događalo u okviru katehetskih ljetnih škola, bolje udruženosti i angažmana, u interdisciplinarnom pristupu, svih teologa, a ne samo teologa katehetičara, osjetljivijih za evangelizacijsko-katehetsko djelovanje Crkve, uz napomenu da je njihov presudan zadatak na crti prevladavanja raskoraka između pastoralno-katehetske prakse i suvremene teološko-pastoralno-katehetske teorije na visokim crkvenim učilištima, u crkvenim dokumentima i stručnim izlaganjima. Takvi stručnjaci moraju pokazati nešto veću volju za konsenzusom i oko profiliranja školskoga vjeronauka i župne kateheze.

DRUGA TEMATSKA CJELINA

II. Razlikovni i komplementarni suodnos župne kateheze i školskoga vjeronauka

Uvodna napomena

Činjenica je da još uvijek ne postoji dovoljna jasnoća o specifičnosti pojedinih oblika kateheze, a napose vjeronauka u školi i kateheze u župnoj zajednici. To stvara probleme i za *kršćansku inicijaciju*, tim više ako se ona u glavnini osloni na vjeronauk u školi bez sudjelovanja župne zajednice, odnosno bez kvalitetnih okupljanja na župnoj katehezi. Zato, govoreći od crkvenoj katehezi moramo u ovom kolegiju još jednom istaknuti u čemu se školski vjeronauk i župna kateheza razlikuju a u čemu nadopunjuju. U tom smislu studentima će biti od koristi da o tome razmisle na temelju ovoga prikaza.

1. Na čemu se temelji konfesionalni model – katolički vjeronauk u Školi?

1.1. Konfesionalni model vjeronauk u školi, kao izbornog predmeta, koji kada se izabere postaje za učenika obvezatan, u skladu je sa svim relevantnim normama međunarodnoga prava o pravima čovjeka, u koja ulaze i vjerska prava, a to znači i prava roditelja da njihova djeca u javnom prostoru pluralne i vrijednosno orijentirane škole imaju mogućnost odgoja i obrazovanja u onim vrijednostima, konkretno kršćanskim, u kojima se u obitelji odgajaju. Na taj način roditelji svoje odgojno poslanje dijele s drugim osobama i ustanovama, kao što su Crkva i država, čime se priznaje i njihova suodgovornost u upravljanju i radu škole.

1.2. Osnove i zahtjevi cjelovitoga odgoja i obrazovanja mladih naraštaja, na koji oni imaju pravo, nužno podrazumijevaju i religiozni odgoj u Školi, vodeći računa o društvenoj i odgojnoj važnosti religijske činjenice u našem narodu i u Europi u cjelini. Ako bi isključivala religioznu dimenziju, jednu od najznačajnijih i temeljnih čovjekovih dimenzija, hrvatska škola ne bi poštivala svoje učenike. Ona ne bi opravdala ni svoje humanističko opredjeljenje ako ne bi držala do autentičnog interesa djece i mladih. Insistirati na *neutralnosti škole* značilo bi ne voditi na ispravan način računa o formativnom zadatku škole koja se ne sužuje samo na informaciju već nužno uključuje i odgojnu i usmjerujuću pomoć u odnosu na vrednovanja i izbore koje mladi imaju izvršiti u sferi individualnog i društvenog života. Uostalom, Škola pripada javnome prostoru u kojem mora postojati mogućnost oblikovanja vrednota, što spada u temelje pluralnoga društva. Stoga Škola mora voditi računa o tome da je *vjera* društveno-kulturna-povijesna činjenica koja je uvijek prisutna i ima određenu važnost bez obzira na sud koji pojedinac o njoj ima. Ona se uvijek predstavlja kao trajan povijesni čimbenik koji stavlja u pitanje 'umišljene sigurnosti' i kao nositelj odgovora o krajnjem smislu postojanja i mjerilo osobnoga i društvenog života, što je sastavni dio odgojnoga procesa, pa i ispravno shvaćenog školskog sustava. Uostalom i važeći Zakon o osnovnom školstvu jasno naglašava da je škola dužna osigurati kontinuirani razvoj učenika kako duhovnoga, tjelesnog, moralnog, intelektualnog i društvenog bića u skladu s njegovim sposobnostima i sklonostima.

1.3. Nužno je voditi računa o višestoljetnoj tradiciji nezamjenjive povijesne i sadašnje uloge Katoličke crkve u Hrvatskoj u kulturnom i moralnom odgoju naroda te o njezinoj ulozi na području kulture i obrazovanja, što je ona i danas u svom evangelizacijskom poslanju dužna činiti, u svijesti da pomaže učenicima da se susretnu s vrijednostima i sadržajima baštine vjere našega naroda, kao dijela kršćanskih korijena Europe. Činjenica da kršćanska vjera nije samo ukorijenjena u prošlosti već je u svojoj plodnosti prisutna i danas, s nemjerljivim doprinosom za razvoj naroda na duhovnom i etičkom, filozofskom i umjetničkom, pravnom i političkom polju, razvijajući tako istinski humanizam, čime daje "novo lice" suvremenoj Europi i Hrvatskoj u njoj.

1.4. Činjenica je da u interdisciplinarnom dijalogu s drugim nastavnim školskom predmetima, s posebnim naglaskom na učenju o svijetu, o smislu povijesti, o temelju etičkih vrijednosti, o odnosu prema prirodi i doprinosu vjere kulturi, školski vjeronauk može jačati, razvijati i upotpunjavati djelovanje Škole, pogotovo kada, što je za mlade generacije nezaobilazna nužnost, pruža pouzdane putove i rješenja unutar naglašenoga relativizma i zahvaćenosti potrošačkim mentalitetom, kao i pojava novih krivih božanstava i pseudoreligija, od okultizma do nacionalizma i rasizma koji preziru čovjeka, pomažući učeniku da zauzme prema svemu kritički stav.³⁸ Upravo u situaciji sekularnog, laičkog i pluralnog društva nužno je djeci i mladima pružiti prigodu za oblikovanje autentičnih stavova ili tzv. najvišeg obzorja, što može pružiti upravo konfesionalni vjeronauk. Iz toga slijedi da vjeronauk nije samo potreba Crkve već i same Škole. To znači da bi, u vidu punog ostvarenja svojih odgojnih ciljeva, škola trebala tražiti prisutnost vjeronauka u odgojno-obrazovnom sustavu, tim više što religiozna problematika pripada obrazovnom programu škole.

1.5. Od posebnog je značenja pravo učenika da u okviru cjelovitoga odgoja i obrazovanja mogu, izabirući vjeronauk, učiti vjeru kojoj pripadaju. Time se vodi računa o konfesionalnoj pripadnosti djece i mladih. Naime, nije dovoljno raspravljati o religijskom problemu apstraktno, odnosno samo ga uvažavati. Valja imati pred očima činjenicu da je religioznost u praksi utjelovljena u povijesnim oblicima određenih religija. Otud i Katolička crkva ima pravo na katolički vjerski odgoj u vrtićima i vjeronauka u školama. Kada je riječ o djeci i mladima katoličkih roditelja, oni imaju pravo dublje upoznavati Kristovu osobu i cjelovitost spasenjskog navještaja koji On pruža. To se ne može zamijeniti nikakvim sinkretističkim modelom pod nazivom religijska kultura ili pod nekim drugim nazivom koji bi zamijenio ili čak isključio konfesionalni model vjeronauka. Štoviše, može se reći da se prava religijska kultura ostvaruje i kroz konfesionalni model vjeronauka u školi.

1.6. Svaki odgojni i obrazovni projekt mora voditi računa o potrebi da djeca i mladi imaju mogućnost upoznavanja, čuvanja i razvijanja svoga vlastitog vjerskoga, kulturnog i nacionalnog identiteta, što uključuje i upoznavanje identiteta drugih i različitih, po čemu je vjeronauk bitno dijaloški i ekumenski obilježen. Činjenica je da samo onaj koji ima vlastiti stav može razumjeti drugoga i različitoga, čime se utire put istinskoj toleranciji i suživotu.³⁹ (usp. *Poruka hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici* - lipanj 1991.). Ako Škola ima zadatak odgajati i za istinsku toleranciju, to se postiže samo ako učenici imaju mogućnost razvijati se u vlastitu stavu da bi onda mogli pravo razumjeti drugoga koji ima svoje uvjerenje. Stoga je Škola pozvana pružiti mogućnost takvoga odgoja koji pomaže odrastanju i življenju u pravu na različitosti koje, ako se pravo shvate, obogaćuju, a ne dijele. Na taj način stvarat će se ozračje u kojem će učenici imati mogućnost za pravo upoznavanje sebe, za razvoj svoga osobnoga dostojanstva, za poštivanje dostojanstva drugih osoba i izgradnju kvalitetnih odnosa s drugima.

1.7. U opravdanju konfesionalnog modela vjeronauka u Školi vodi se računa i o iskustvu i praksi gotovo svih europskih demokratskih zemalja u uređivanju i ostvarenju vjerskoga odgoja, poglavito konfesionalnoga tipa, u odgojno-obrazovnom sustavu javnih škola, ovisno od zakonskih i organizacijskih uvjeta i od didaktičkih koncepcija.

1.8. Činjenica je da većina građana Hrvatske pripada Katoličkoj crkvi te da konfesionalni model vjeronauka može kompetentno pridonijeti da se kompetentno protumači "jučer i danas" naše domovine i naše kulture, u kojoj kršćanska vjera ima izvanredno veliku i plodnu uljudbenu i odgojnu ulogu.

1.9. Uvođenje konfesionalnog modela vjeronauka temelji se i na uvjerenju da i u okviru tzv. laičke škole, koja želi ostvarivati kulturni pluralizam, konfesionalni model vjeronauk ima

³⁸ Usp. *Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi* – 15. lipnja 2000.

³⁹ Isto

svoje legitimno mjesto, budući da suvremena laičnost nije sinonim za neki neutralan ili čak anticrkveni odgoj, već za demokratski susret i dijalog, priznajući kršćanske vrijednosti kao jednu od temeljnih matrica kulture i civilizacije, u našem slučaju i hrvatske.

1.10. I na kraju, konfesionalni model vjeronauk u hrvatskoj školi temelji se na međunarodno priznatom Ugovoru između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture (19. prosinca 1996.) te na Ugovoru između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama (29. siječnja 1999.),⁴⁰ u uvjerenju i zalaganju da se slični ugovori mogu i trebaju izraditi i potpisati i s vodstvima drugih vjerskih zajednica.

2. Identitet školskoga vjeronauka

Na temelju četrnaestogodišnjih saznanja i iskustava, a u usporedbi s onima na europskoj razini, možemo iznijeti neke specifičnosti odnosno identitet vjeronauka u školi u odnosu na katehezu u župnoj zajednici, a slijedeći dokumente Crkve. Drugim riječima, riječ je o odgovoru na pitanje: koja je korist vjeronauka u Školi, odnosno što je i kako bi trebao izgledati?

2.1. Putem vjeronauka u školi svi koji ga izaberu imaju priliku što cjelovitije upoznati vjeru u svim njezinim vidovima, tj. u učenju, slavljenju i življenju vjere.⁴¹

2.2. Konfesionalnim modelom vjeronauka u školi Crkvi se pruža mogućnost da pomaže djeci i mladima da uvide i priznaju religioznu komponentu kao nezamjenjiv čimbenik za svoj rast u ljudskosti i u slobodi. Putem vjeronauka na dokumentiran način, otvorena duha za dijalog, trebaju imati mogućnost upoznati objektivnu kršćansku baštinu prema autentičnom i integralnom tumačenju koje izvodi Katolička crkva, na način da se jamči kako znanstvenost didaktičkoga procesa, vlastitog Školi, tako i poštivanje savjesti učenika koji imaju pravo učiti, u istini i sigurnosti, vjeru kojoj pripadaju.⁴² Takav je vjeronauk nužno jamstvo koje se pruža obiteljima i učenicima koji ga izabiru da će biti odgajani u kršćanskome duhu.

2.3. U upoznavanju vjere vjeroučenicima se pomaže da vide kako je kršćanska vjera u skladu s čovjekovim razumskim razmišljanjem u traganju za odgovorima na temeljna pitanja ljudske egzistencije, koja oni u sebi nose, kao što su: pitanje religioznog tumačenja svijeta, odnosa s prirodom, smisla, sudbine i vrijednosti života, nade i budućnosti i dr., pružajući pritom teološko shvaćanje ljudskih fenomena odnosno svjetlo vjere te pomažući da se ona, utemeljena na odgovorima Objave i Crkve, prihvati odgovorno i s razmišljanjem. Takva "obrazložena vjera" pomaže mladome čovjeku da se ne osjeti nemoćnim pred temeljnim pitanjima i situacijama, da njegovi odgovori ne budu primitivni ili paušalni te da ne završi u nekom zanesenjaštvu i fanatizmu, u prihvaćanju odgovora koje daju pokreti sumnjiva sadržaja ili čak u pogubnom indiferentizmu. Štoviše, vjeronauk mu treba pomoći da vidi kako Evanđelje Isusa Krista pruža pravi i cjelovit odgovor.

2.4. Vjeronauk u školi odgaja djecu i mlade za istinsko dijaloško i ekumensko sučeljavanje s vizijama i mišljenjima onih koji drugačije vjeruju ili uopće ne vjeruju, poštivanje drugih i angažiran razgovor s njima, stavljajući u središte one egzistencijalne probleme koji su zajednički svim religijama, pa i svim ljudima.

2.5. Uspostavljajući interdisciplinarni dijalog sa spoznajama iz drugih školskih predmeta, od posebnoga je značenja što vjeronauk u školi, izlažući autentične biblijske i crkvene odgovore, smanjuje rascjep između vjere i kulture, ne dopuštajući da se vjera, u ovom slučaju kršćanska, shvaća parcijalno ili kao neka privatna stvar "za zadovoljenje religioznih potreba", čak da

⁴⁰ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, GK, Zagreb, 2001.

⁴¹ Usp. Poruka hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici - lipanj 1991.

⁴² Usp. *Govor Ivana Pavla II. na Simpoziju Vijeća europskih biskupskih konferencija o katoličkom religioznom poučavanju u javnoj školi, 15. travnja 1991.*; usp. ODK 74.

bude marginalizirana. Štoviše, školi koja je dužna pružiti priliku za otvorenu raspravu o svim temeljnim čovjekovim iskustvima, osobito onim graničnim, školski vjeronauk, putem toga interdisciplinarnog dijaloga, od velike je koristi i pomoći.

2.6. Vjeronauk u školi ne prenosi samo informacije i uvećava znanje. Ne zadovoljava se time da nabraja činjenice i istine vjere, već smjera ka otvaranju pameti i srca prema velikom kršćanskom humanizmu, koji je imanentan katoličkom pogledu na svijet i život. Štoviše, on smjera ka zauzimanju stavova. Odgovori kršćanske vjere, naime, koji se ostvaruju u obliku Isusova modela ponude ("ako hoćeš!"), imaju duboko odgojnu i formativnu snagu i otud nužno formativan karakter katoličkog školskog vjeronauka. Ti odgovori, prožimajući um i srce učenika na području njihova obrazovanja, odgajaju u vjeri i za vjeru, motivirajući za duboko ljudski i vjernički život, život u punini (Iv 10,10).

2.7. Uzimajući u obzir da vjeronauk u školi može upisati tko god to želi, a to znači da su na satu vjeronauka prisutni i vjernici i oni koji još ne vjeruju ili su prema svemu indiferentni, vjeronauk u školi – koncipiran s izrazitom osjetljivošću za takav heterogeni sastav – ima šansu izvršiti dijakonijsko djelo Crkve, tj. pomoći svima: jednima da se još svjesnije odluče za svoju sve zreliju vjeru, a drugima da se susretnu s izvornim odgovorima Crkve na temeljna čovjekova pitanja ili da se riješe predrasuda koje imaju o kršćanstvu i Crkvi, trajno preispitujući svoja stajališta. Treba reći da će u mnogo slučajeva vjeronauk u Školi biti prilika za predevangelizaciju ili predkatehezu, u "raščišćavanju i pripravi terena" za prihvrat autentičnih kršćanskih odgovora i kao takav priprema za dublje ulaženje u tajne vjere, u učenju i slavlju, što će se tek pravo dogoditi kroz župnu katehezu.

2.8. Vjeronauk u školi može pomoći da se riješi ili barem umanji nesklad kod mnogih između vjere koju ispovijedaju i svakidašnjega života, koji se ubraja među najteže zablude našega vremena.⁴³ To znači da vjeronauk motivira i osposobljava za kritički i angažiran susret s društvenom i crkvenom stvarnošću, štoviše da učenik postane protagonist u stvaranju boljega svijeta, a ne da ostane slijepi promatrač. Na taj način se odgaja mladog kršćanina za djelovanje iz vjere, nasuprot onim stavovima koji drže da vjera nema veze sa svijetom. Naprotiv, pravi kršćanski vjeronauk mora biti tako koncipiran i izvođen da učeniku pomogne u odgovornom oblikovanju ne samo vlastitoga, već i društvenoga života, a što uključuje zalaganje na svim područjima, posebno kulture, politike, gospodarstva i zalaganja za dostojanstven život čovjeka, u svjetlu socijalnog nauka Crkve.

2.9. Katolički vjeronauk u Školi, unoseći evanđeoski kvasac, ima i izrazit svjedočki karakter. Vjeroučenici sa svoje strane, pred svojim kolegama, trebaju biti spremni na odgovor svakomu koji od njih zatraži obrazloženje nade koja je u njima (1 Pt 3,15) i da tako budu izazov i drugima. S druge strane, vjeroučitelj u zbornici i drugdje može uvelike pomoći prevladavanju predrasuda o vjeri i Crkvi, sudjelujući sa svojim kolegama na stvaranju boljih međuljudskih odnosa, dijeleći sve probleme, u spremnosti da pruži kršćanski pogled i svjetlo vjere onima koji se za to zanimaju. Nasuprot potrošačkom mentalitetu i relativiziranju svega, i vjeroučenik i vjeroučitelj imaju priliku za svjedočenje pred svima, koji su na putu traženja, onih odgovora koji jedino čovjeka mogu zadovoljiti, a to odgovori Evanđelja i učenja Crkve.

2.10. Na kraju, treba reći da je vjeronauk, osim što kao i svaki drugi predmet u školi podliježe zakonitostima i odgojno-obrazovnim ciljevima školskoga sustava, ipak po svojim specifičnim ciljevima i sadržajima, teološki opravdanima, te po osobi vjeroučitelja, koji ima crkveni mandat, u nadležnosti Crkve što je uostalom potvrđeno i spomenutim *Ugovorima*.

3. Posebnost i novitet župne kateheze u suvremenoj župnoj zajednici

3.1. Nakon što je načinjen novi *Plan i program župne kateheze* prema novom poimanju župne zajednice (us. HBK, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice – Plan i Program*) bit će lakše

⁴³ Usp. *Gaudium et spes* 43

odrediti mjesto, ulogu i način odvijanja župne kateheze, te u komplementarnom odnosu sa vjeronaukom u školi vidjeti njezinu specifičnost i nužnost. Polazi se od uvjerenja da je župna zajednica "pokretač i posebno mjesto kateheze",⁴⁴ imajući pred očima i stav naših biskupa: "Premda se kroz vjeronauk u školi sustavno upoznaje katolička vjera u svim njezinim dimenzijama, tj. u učenju, slavljenju i življenju, ipak je za cjelovit odgoj potrebno uključivanje u određenu crkvenu, odnosno župnu zajednicu, u kojoj se raste i živi u vjeri, a što se postiže župnom katehezom."⁴⁵

Već je na školskom vjeronauku potrebno naglašavati da je pripadanje kršćanina crkvenoj odnosno župnoj zajednici nešto konstitutivnoga, a ne sporednoga. Bog u Kristu okuplja vjernike pozivajući ih da se pridruže zajednici svjedoka, novom Božjem narodu, Crkvi. Biti kršćanin nužno uključuje biti član kršćanske zajednice, koja je odgovorni subjekt, prostor i uporišna grupa za kršćansku inicijaciju, obraćenje i izbor Kristova puta, za stjecanje izvornog kršćanskog iskustva. To je tim nužnije isticati kako se ne bi ostalo na zaključku: Krist 'da' (vjeronauk u školi 'da'), Crkva 'ne' (župna kateheza i misa 'ne').

Na kršćanskoj odnosno župnoj je zajednici, uz ostalo, zadatak da objedinjuje tri temeljna čimbenika u odgojnom procesu: obitelj, školu i samu župnu zajednicu. Ona je pozvana razmišljati o odgojnom projektu kako kršćanske inicijacije u slavlje sakramenata za djecu i mlade tako i nove inicijacije odraslih.

3.2. Glavna svrha župne kateheze bila bi "što dublje uvođenje (inicijacija) u osobno iskustvo vjere, koje se najdjelotvornije uči, slavi i živi u konkretnoj vjerničkoj zajednici."⁴⁶ U njoj se ostvaruje zajedništvo vjernika u Kristu, slavljenje Boga, služenje i svjedočenje, na što su pozvani svi kršćani.

Stoga bi vjeronauk u školi "trebao biti motivacija i poziv da djeca i mladi nastave još dublje i još životnije upoznavati i slaviti i živjeti svoju vjeru kao osobno pojedinačno i zajedničko iskustvo u župnoj katehezi i drugim oblicima života i djelovanja župne zajednice."⁴⁷ Drugim riječima, župna kateheza postupno uvodi u kršćansko iskustvo koje zahvaća osobu u svim njezinim dimenzijama, ponajprije u iskustvo crkvenog života jer kršćansko spasenje ima bitno iskustveno i komunitarno obilježje.

3.3. Trajna obnova župnih zajednica ne može se ostvarivati bez kateheze kao postupnog i trajnog odgoja žive, svjesne i djelotvorne vjere. Da bi se to moglo dogoditi potrebna je nova i drugačija otvorenost župne zajednice prema svemu onome što može ponuditi i izvesti župna kateheza, od uvođenja u zreliju i odrasliju vjeru, do aktivnijeg i djelatnijeg sudjelovanja u liturgijskim slavljenjima i pripremi župljana za djelovanje iz vjere. To, uz ostalo, pretpostavlja i rast u svijesti da je svima, a ne samo djeci i mladima, u župnoj zajednici potreban trajan odgoj i rast u vjeri, što ukazuje na potrebu nove evangelizacije odraslih. Naši biskupi naglašavaju da je "od osobito važnosti da naše župne zajednice budu žive i aktivne, otvorene za sve, napose za djecu i mlade, koji se u njih uključuju, kako bi mogli bolje živjeti i djelovati iz vjere kako u Crkvi tako i u društvu."⁴⁸

Župna zajednica treba sve više postajati "Božja obitelj", mjesto učenja i rasta u vjeri, i to posredstvom omogućavanja sudjelovanja na iskustvu dvaju čimbenika u kršćanskom procesu: obraćenja i nasljedovanja. Možda je u određenim razdobljima župa previše insistirala na sadržajima kateheze a malo na 'kanalima' i modalitetima uvođenja u posebni stil života, gdje je kateheza u službi prenošenja iskustva vjere, odgoja za stavove (tzv. mentalitet vjere). Župe moraju postati mjesta gdje će se ne samo učiti već i osjetiti da je Bog smisao, obećanje radosnijega življenja.

⁴⁴ Usp. CT 67

⁴⁵ Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi, lipanj 2000.

⁴⁶ Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj zajednici - lipanj 1991.).

⁴⁷ Plan i program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi, str. 14-18).

⁴⁸ Poruka ... lipanj 2000.

3.4. Budući da je riječ o djeci i mladima, odnosno tzv. dobnoj katehezi, župna kateheza mora doživjeti nužno preoblikovanje:

- da ne bi izgledala kao ponovljeni vjeronauk u školi,
- da se ne bi zahtijevala kao uvjet za pripuštanje na Prvu pričest ili Potvrdu
- da se ne bi događala izdvojeno od cjelokupnog života župne zajednice.

3.5. Župna kateheza trebala bi:

- biti nešto bitno novoga u općem životnom rastu, napose u sve radosnijem upoznavanju, slavljenju i življenju kršćanske vjere, kako u sadržajnom tako i u organizacijskom i metodičkom pogledu. tj. nešto fleksibilnija s obzirom na modele, dinamiku i raznolikost susreta, ali zahtjevnija u smislu dubljega i svjedočkijega življenja vjere;
- biti učenje za osobno i suodgovorno sudjelovanje u ostvarivanju župnoga zajedništva, napose u slavlju Dana Gospodnjega i svim oblicima djelotvorne ljubavi;
- biti učenje za animiranje i vođenje različitih oblika života i djelovanja župne zajednice, odnosno za preuzimanje apostolskih odgovornosti;
- "pružati mogućnost kvalitetnog ljudskog i vjerničkog susretanja koje uvelike može doprinijeti kvaliteti njihova pojedinačnog i zajedničkog ljudskog i vjerničkog života" (usp. *Plan i program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, str.19), čime bi mogao otpasti prigovor dijela roditelja i nekih drugih o tzv. "trećem satu" vjeronauka.

3.6. Posebnost župne kateheze jest u stvaranju zajedništva koje se ne ravna po kriteriju dobi, što znači da postoji prilika za takva katehetska okupljanja u kojima neće biti samo djeca ili mladi, već i odrasli, pri čemu se ostvaruje obostrani utjecaj odnosno međugeneracijski prijenos iskustva vjere.

3.7. Osim po mjestu i načinu odvijanja, župna kateheza se razlikuje od školskoga vjeronauka i po specifičnom tj. podosta različitom načinu pristupa temeljnim istinama vjere koji su sadržaji liturgijske godine u nedjeljnim i blagdanskim slavljima. Također sakramenti Crkve i Vjerovanje u župnoj se katehezi duboko ucjepljuju u tijek liturgijske godine i nose slavljenički biljeg. Primjerice, sakramente inicijacije će se tumačiti više ih liturgijskih tekstova, posebno korizme i vazmenog vremena jer, kako je poznato, tako je bilo i u ranom kršćanstvu. Također i Vjerovanje, odnosno kršćanski *Credo*, u župnoj katehezi će se dovoditi više u tijek liturgijske godine a manje u dogmatsko tumačenje kršćanskih istina koje su sadržaj Vjerovanja, Primjerice, o utjelovljenju Isusa Krista će se detaljnije govoriti u vremenu Došašća i Božića, o Isusovoj muci, smrti i uskrsnuću govorit će se u Korizmi i u vazmenom vremenu, itd.

Upravo iz tih liturgijskih elemenata stvarat će se župna kateheza, utemeljena na uvjerenju koje je izrazio Drugi vatikanski sabor da je liturgija "vrhunac ka kojemu teži sva djelatnost Crkve i ujedno izvor iz kojega proistječe sva njezina snaga" svega kršćanskoga života" (SC, 10). Župna kateheza crpi svoja nadahnuća upravo iz tijeka slavljenja liturgijske godine, koja je na svoj način njezina 'osovina', u želji da se katehizanda postupno uvodi u otajstveni i spasenjski događaj Isusa Krista., tj. u Kristovo djelo spasenja ili u Kristovo vrijeme, koje se svake godine posadašnjuje upravo preko liturgijske godine. To se posebice događa u slavlju sakramenata, događajima vazmenoga otajstva odnosno muke, smrti i uskrsnuća Kristova, a na najizvrsniji način u slavlju Euharistije. K tome, u bliži sadržaj župne kateheze spada i upoznavanje katehizandama sa životom svetih prema liturgijskom, i našem nacionalnom, liturgijskom kalendaru, tim više što su neki sveci duboko ukorijenjeni u vjerničku svijest u našoj Crkvi a u povodu nekih svetačkih slavlja izražene su i različite pučke pobožnosti odnosno vjerski običaji. Dakako, u tom krugu posebno mjesto imaju blagdani i spomendani Blažene Djevice Marije.

Imajući gore rečeno pred očima ubuduće će se uvelike morati izmijeniti kateheza djece i mladih, posebna ona koja priprema za sakramente.

3.8. Posebna novost u župnoj katehezi, što je predlaže novi *Plan program župne kateheze*, jest i u tome što se ne ograničava samo na djecu i mlade. Naime, tzv. dobná kateheza, uglavnom za djecu, prerasta u tzv. žive vjerničke krugove župne zajednice u kojima se ne stavlja naglasak na razlikovanje po dobi već se želi postići poglaviti cilj župe: zajedništvo u vjeri i zajedništvo zajednica. To znači da će se u veći dio takvih zajednica uključivati i djeca i mladi, poput one biblijske, obiteljske, karitativne, molitvene i dr. Te "posebne zajednice", oformljene prema određenim afinitetima, sadržajima koje obrađuju i katehetskima zadaćama, postaju prave katehetske skupine i mogu predstavljati nutarnje duhovno gibanje ili trajni duhovni pokret koji župnoj zajednici daje duhovsku karizmu te pospješuje 'novo lice Crkve'. Pritom je od temeljne važnosti razvijati maksimalnu svijest zajedništva to znači i autentične crkvenosti, što će se očitovati na izvrstan način u zajedničkom a nikako izdvojenom slavlju nedjeljne euharistije i pothvatima Crkve.

3.9. Župna kateheza, k tome ima prednost u tome što priprema za djelovanje iz vjere, što se u predloženom modelu "katehetskoga slavlja" naziva "katehetske zadaće". To znači da se svatko mora pitati koji bi doprinos mogao dati unutar župne zajednice i izvan nje, na razini mjesta i grada, uključujući se posebice u različite oblike djelotvorne ljubavi. To je važno ne samo za odrasle već i za djecu i mlade, kojima valja pružiti mogućnost aktiviranja u različitim oblicima života župne zajednice.

3.10. Novo shvaćanje i ostvarivanje župne kateheze postaje ne samo "škola vjere i slavlja iz vjere", već i mogućnost za gajenje misionarske svijesti odnosno zalaganja u življenju i širenju kršćanske vjere svugdje gdje se živi i djeluje, sve do senzibiliziranja u smjeru misija, odnosno prenošenja radosne vijesti u udaljenim zemljama. Dakako, župa će na poseban način pripremati djecu i mlade da budu pravi misionari, svjedoci Isusove ljubavi, u svojim sredinama, posebno u školi, u odnosu na svoje vršnjake koji ne dolaze u crkvu ili čak ne vjeruju.

3.11. Da bi se ostvario novi oblik župne kateheze, koja zahvaća cijelu kršćansku odnosnu župnu zajednicu, a koja je u isto vrijeme katehizirana i ona koja katehizira, potrebni su, uz župnika i njegove prve suradnike, također i brojni animatori odnosno župni katehete. Riječ je o onima koji će se potpuno posvetiti tome poslu i za to biti i nagrađeni, kao i o tzv. dragovoljcima koji će barem povremeno dati svoj doprinos u animiranju ili predvođenju pojedinih skupina ili zajednica. Neki će se za to trebati posebno školovati na našim crkvenim učilištima a neki će moći proći kroz određene seminare koje bi trebalo pokrenuti u našim biskupijama i dekanatima.

3.12. Novo shvaćanje i ostvarivanje župne kateheze nužno bi trebalo voditi prema toliko potrebnoj obnovi naših župnih zajednica. Župa se mora mijenjati, u njoj se moraju stvarati organizacijski i životni prostori, kako bi se svima omogućilo stjecanje i življenje kršćanskoga iskustva, na crti ekleziološkog modela Drugog vatikanskog koncila, tj. ekleziologije zajedništva i poslanja, kako bi zasvijetlio oduševljavajući i uvjerljivi ideal projekta Crkve, u skladu sa evanđeoskim zahtjevima i očekivanjima naših suvremenika. To znači da je važno da Crkva, odnosno župne zajednice budu spremne za prihvát i ovakvih ponuđenih oblika župne kateheze, koja zahvaća sve vjernike, a u prvome redu odrasle, na što upućuju svi crkveni dokumenti. Zacijelo se svi oblici župne kateheze neće moći odmah ili istim ritmom ostvariti u svim župnim zajednicama. Predviđa se naprotiv tzv. višeoblična kateheza, osobito u sredinama raspršenih naselja, gdje će se moći prakticirati neki posebni oblici u časovima prije ili poslije mise, subotom ili u neka posebna vremena kada je uobičajeno veće okupljanje vjernika.

4. Uska povezanost župne kateheze s cjelinom života i djelovanja župne zajednice

Naša je Crkva, odmah po uvođenju vjeronauka u školu, postavila jasne kriterije za novo poimanje župne kateheze, naglašavajući njezinu specifičnost. Donosimo ovdje neke

elemente iz *Plana i programa katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, (HBK, Zagreb 1998., str. 16 - 18). Osobito nakon uvođenja sustavnoga vjerskog odgoja i obrazovanja u školu u našim konkretnim prilikama specifičnost župne kateheze sastoji se, među ostalim, poglavito u tome što ona treba biti najuže povezana, i u sadržajnom i u organizacijskom-komunikacijskom pogledu, s *cjelinom života i djelovanja župne zajednice*.

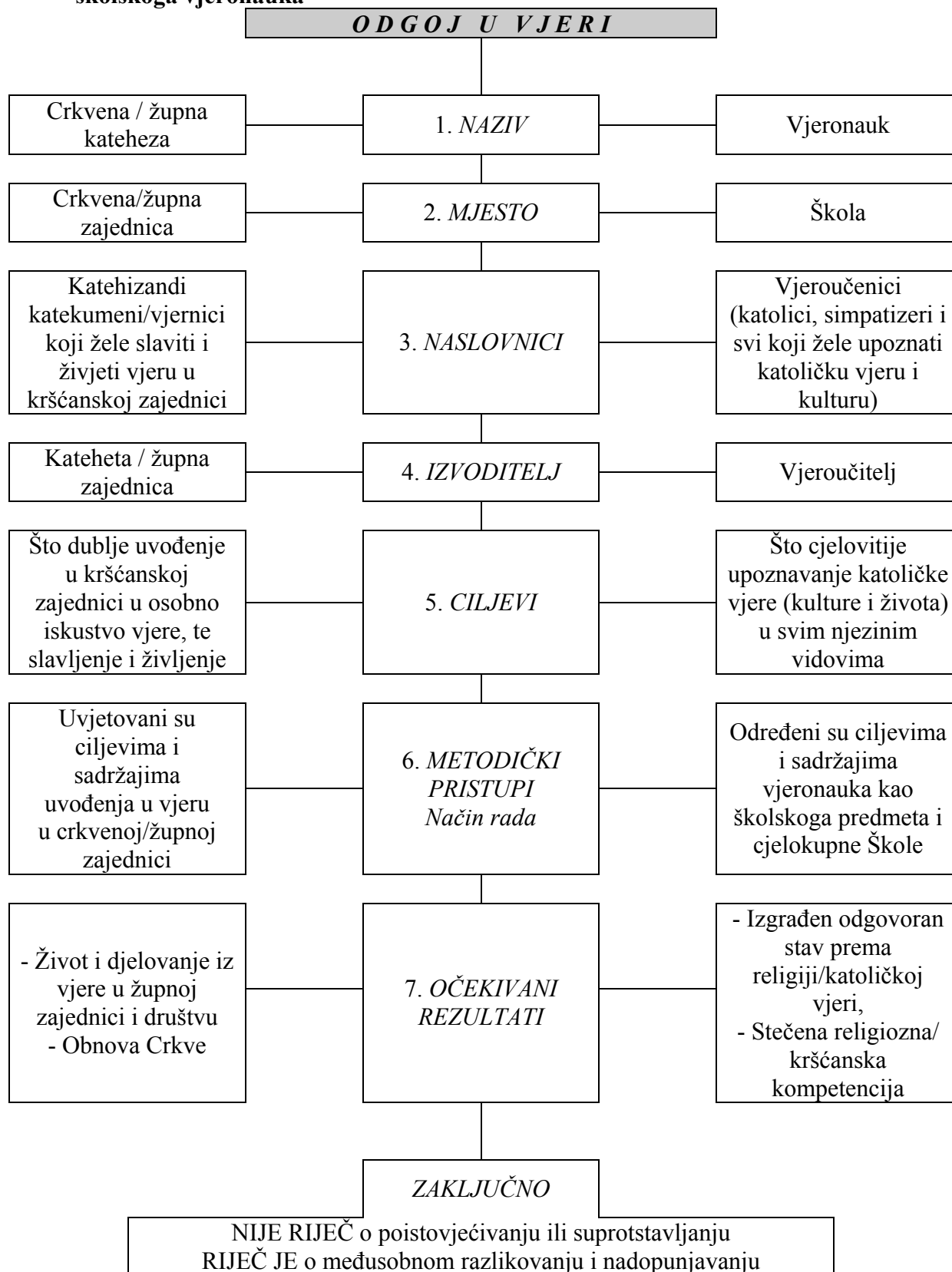
Tako župna kateheza treba biti najuže povezana s ostalim oblicima *evangelizacije*: npr. s različitim oblicima duhovno-vjerničke obnove i duhovno-religiozne kulture na redovitim ili povremenim susretima s djecom, mladima i odraslim osobama, kao što su hodočašća, misije, duhovne obnove, duhovno-molitveni i slični susreti, kojima je glavna svrha "reevangelizacija" i "reinicijacija" onih koji su već kršteni, tj. njihova "nova evangelizacija" i njihovo novo uvođenje u vjeru i život po vjeri.

Župna kateheza treba sadržajno i organizacijsko-komunikacijski najizrazitije biti povezana s *liturgijom*, osobito sa slavljenjem nedjelje kao Dana Gospodnjega i s "jakim" liturgijskim vremenima, npr. s došašće i božićnim vremenom, s korizmom, s vazmenim, trodnevljem i vazmenim vremenom. Sukladno tome ona također treba biti usko povezana s pripravom, slavljenjem i *primanjem sakramenata kršćanske inicijacije, sakramenta pomirenja i ostalih sakramenata*, osobito tijekom priprave za sakrament potvrde (krizme) i sakrament kršćanske ženidbe...

Nadalje, župna kateheza treba biti najuže povezana i s *dijakonijom*, tj. s "bratskim služenjem" na koje su pozvani svi članovi kršćanske zajednice. Specifičnost župne kateheze, napokon, na osobit način dolazi do izražaja u njezinoj najužoj povezanosti s *koinonijom*, tj. s mnogostрукim njezinim mogućnostima da pridonese izgradnji, njegovanju i trajnom razvijanju istinskoga ljudskog i vjerničkog zajedništva uz župnim i drugim crkvenim zajednicama.

5. Umjesto zaključka

Shematski prikaz razlikovnog i komplementarnog suodnosa župne kateheze i školskoga vjeronauka

TREĆA TEMATSKA CJELINA
III. Župna kateheza u stvaranju 'novog lica' župne zajednice

Uvodna napomena

Značajan zaokret u novom poimanju župne kateheze i njenom drugačijem ostvarenju dogodio se je krajem 90-tih godina kada se počelo raditi na *Planu i programu župne kateheze*. Tako je 2000. godine izišao dokument Hrvatske biskupske konferencije "Župna kateheza u obnovi župne zajednice – Plan i program".

Temeljni zaokret, uz ostalo, sastoji se u sasvim novom suodnosu "župne zajednice i župne kateheze". Drugim riječima, one su tako vezane da u krajnjem slučaju nema jedne bez druge, odnosno nema žive župne zajednice bez razvijene župne kateheze koja na nju djeluje obnoviteljski, a s druge strane ne može se ostvariti prava župna kateheza bez potpore župne zajednice. Tome posvećujemo daljnje razmišljanje

1. Eklezijalno utemeljenje kateheze

U središtu cjelokupne 'ekonomije spasenja' je eklezijalni zakon, koji bismo mogli nazvati "zakonom spasenja u zajednici". Drugi vatikanski koncil naglašava da je Bog ipak htio "posvetiti i spasiti ljude ne pojedinačno bez ikakve veze između njih, nego je htio od njih učiniti narod, koji bi ga poznavao i vjerno mu služio"⁴⁹. U ovoj je perspektivi također i "zakon riječi u zajednici", koji naglašava komunitarni i eklezijalni karakter očitovanja i prihvaćanja Božje riječi, u svim njezinim oblicima. To se na poseban način događa u kršćanskoj katehezi. Zato je ona nezamisliva ako, kao stvarni i čak juridički kontekst, nema zajednicu vjernika, odnosno Crkvu.

Stoga eklezijalnost bitno obilježuje svaku katehetsku aktivnost. Bez obzira na nerazumijevanja, ili čak negativna iskustva, treba uporno naglašavati da kateheza nužno mora imati dimenziju eklezijalnosti. Drugim riječima, ona je djelo Crkve, izražaj njezina života, odnosno očitovanje njezina misterija. To znači da konkretno stanje Crkve i njezina svijest o sebi samoj bitno uvjetuje narav i modalitete katehetskog djela. Tako je katehetika "uvjetovana" od eklezioLOGIJE, a kateheza povijesnom situacijom crkvene stvarnosti, odnosno tzv. eklezioLOŠKIM HORIZONTOM. To, dakle, znači da se teškoće oko obnove Crkve očituju u činjenici da je na Drugom vatikanskom koncilu obnovila svijest o sebi ali s druge strane izgleda da oklijeva to primijeniti to u praksi. To se bitno odražava na samu katehezu. U tome su čak mnogi korijeni poteškoća koje danas ima katehizacija u cjelini, posebice župna kateheza.

Kateheza je djelo Crkve, aktivnost koja se rađa u Crkvi i koja se na nju odražava. Ivan Pavao II. jasno ističe: "Kateheza je bila i ostat će djelo za koje se cijela Crkva treba osjećati odgovornom"⁵⁰. Crkvena je zajednica, dakle, najprije partikularna a onda župna, prvi djelatnik i naslovnik kateheze. Ona katehizira prvenstveno po tome što jest odnosno što govori i što čini. To znači da kateheza nije nešto izdvojenoga niti je samo posao klera ili dijela laika, po tituli "kanonske misije". Postoji, naime, niz drugih čimbenika i osoba u zajednici, kao što su roditelji, učitelji, odgojitelji, razni suradnici, točnije cijela zajednica, koja ima od Krista "mandat" da uči i Kristu privodi ljude. Mislim, stoga, da će prava budućnost kateheze ovisiti u velikom dijelu od efektivne volje crkvenih zajednica, u kojima će svatko imati svoju ulogu koja mu pripada, pod vodstvom predvoditelja ili animatora, u našem slučaju župnika i njegovih suradnika, da odgoj vjere smatra svojim najvažnijim zadatkom. Zato kršćanska

⁴⁹ Lumen gentium 9.

⁵⁰ CT 16.

zajednica mora dopustiti "da bude katehizirana", to jest da bude trajno na putu do zrelosti vjere. Posredstvom kateheze kršćanska zajednica produbljuje poznavanje Boga i njegova plana spasenja, te kao takva postaje pravi protagonista odgoja u vjeri. Ona je subjekt i objekt pastoralnog djelovanja.

Pod župnom se katehezom misli zapravo na katehizaciju župne zajednice, odnosno permanentni odgoj u vjeri.⁵¹ To je ona kateheza koju župa prima (kao objekt) ili ona koju župa vrši (kao subjekt) i to posredstvom niza kanala, osobito kroz nedjeljnu liturgiju, skupove, slavlja sakramenata, blagoslove, pučke sposobnosti, i na izrazitiji način preko znakova *koinonije* i *dijakonije*. Drugim riječima, župa je teološko mjesto gdje se kateheza događa, sazrijeva i donosi rod.

Ovo govori u prilog zajedničkom pothvatu i suradnji katehete i svih čimbenika u župnoj zajednici, osobito s njezinim predvoditeljima. Uvjet za to jest promjena mentaliteta, a to znači usvajanje suradničkog odnosa na crti tzv. kooperativnog dušobrižništva. Kateheta je, bilo u školi ili župi, na neki način "glasnogovornik" Crkve. Zato nije svejedno u ime koje Crkve (utjelovljene u određenoj župi) govori i u koju i kakvu župu upućuje katehizande. S druge strane, župne zajednice, stoga, moraju obnavljati, kako reče Ivan Pavao II, u svim svojim strukturama kako bi postale privlačan ambijent gdje će djeca i mladi rado dolaziti, slaviti i živjeti ono što se u školi uči.

U tom kontekstu, kada se obitelj sve manje snalazi ili čak abdicira od svoje odgojiteljske službe na području vjere, i kada je Škola često samo na liniji stjecanja znanja, šansa je župne zajednice u promoviranju tzv. integralne kateheze, gdje će se doživljavati suodnos svih čimbenika: obitelji, škole i kršćanske zajednice. Povijesna je činjenica da su župne zajednice od nenadomjestive važnosti i po tome što su one mjesto cjelovitog odgoja čovjeka, u čemu naša Crkva ima bogato pedesetgodišnje iskustvo.

Mi smo se od početka uvođenja vjeronauka u školski sustav (devedesetih godina) trudili istaknuti specifičnost ali i komplementarnost dvaju vidova odgoja u vjeri koji se događa u školi i kršćanskoj zajednici. Vidovito se je od početka inzistiralo na župnoj zajednici kao mjestu gdje se vjera najdjelotvornije uči, slavi i živi, odnosno gdje se stječe osobno iskustvo vjere.

2. U pitanju - projekt župne zajednice

Na početku moramo istaknuti da u našoj Crkvi postoje brojna pozitivna iskustva ostvarenja župne kateheze, ovisno o razvijenosti pastora u određenim "živim" župnim zajednicama. Međutim, treba reći da i nakon četrnaestogodišnjeg iskustva još uvijek nije dovoljno jasno, čak i nekim crkvenim stručnjacima, kako se ima događati nadopunjavanje odnosno komplementarnost školskog i župnog vjeronauka. Štoviše, u velikom broju župnih zajednica župna je kateheza praktički nestala, sa svim posljedicama koje iz toga proizlaze za život Crkve u cjelini. Već smo na početku naveli riječi Ivana Pavla II u "*Catechesi tradendae*" (1979): "Ako je točno da se svuda može katehizirati, ipak želim istaknuti, da župna zajednica mora ostati pokretač kateheze, njezino posebno mjesto. Župa ostaje od velike važnosti za kršćanski narod"⁵². Očito je Papa već tada uočavao sve prisutnija pitanja i rasprave o potrošenosti barem većeg dijela njezinih struktura, osobito njezinog institucijskog obilježja.

Ako obitelj ostaje instanca od prvotne važnosti, istina je također da župna zajednica, kao posrednička struktura između obitelji i društva, može biti pravo mjesto i čimbenik jamstva za uspjeh u aktualnim procesima religiozne socijalizacije. Ona je mjesto gdje će mladi iskusiti bezuvjetnu ljubav. Stoga, temeljni cilj pastora jest promocija autentičnih

⁵¹ Vidi *Uvod*, grafički prikaz na str. 6 (0.2.3. *Katehizacija u kontekstu cjelovite pastoralne slike* «Posluživanja Riječi»).

⁵² CT, 67.

kršćanskih zajednica kao onih koje će imati privlačnu snagu, nuditi projekt autentičnog življenja po Kristovu programu. To je odlučujući element za religioznu socijalizaciju. Ako toga nema, krahiraju i najbolji programi rada s djecom i mladima. Stoga se ne možemo zadovoljiti s time da uvodimo u Crkvu takva kakva jest, već težiti njezinoj preobrazbi, odnosno omogućiti da vjeronauk u školi i župna kateheza djeluju na liniji preobrazbe župe, a ne da se ona tome na neki način opire ili jednostavno "ide svojim uhodanim putem" ili se "bavi sama sobom". Jer kao što je prava i primjerena odgojna politika u jednom društvu bitni pokretač njegove obnove i preobrazbe, tako je i pravo odvijanje katehizacije, ukoliko je odgoj i promocija zrelosti vjere u kršćanskoj zajednici, temeljni element u obnovi Crkve.

Župna zajednica ima poziv i šansu razvijati temeljne vrijednosti jer u njoj čovjek može biti bezuvjetno prihvaćen, bez diskriminacije, budući da ljubav Božja sve prihvaća. Komunikacijska dimenzija omogućuje da čovjek, već mladi, izlazi iz sebe, iz svoga "ja" i da se otvara drugima, u iskrenom sebedarju. Župa postaje prostor za uspostavljanje prisnog susreta s Kristom. Upravo je ova dimenzija kristocentričnosti u zajednici srce je odgoja u vjeri. U školi mladi čovjek upoznaje Krista, divi mu se i spreman je slijediti njegov program. Ali, to nije dosta, štoviše postoji opasnost da kršćanstvo ostane samo na razini teorije. Naprotiv, ono je susret s Bogom u Kristu, koji se na najneposredniji način događa u kršćanskoj zajednici i otajstvima koja ona slavi, u liturgiji, u sakramentima koji vjernika na neki način ucjepljuju u život s Kristom, a zatim u zajedništvu i služenju. Katehizirati, dakle, "znači otkrivati u osobi Isusa Krista cijeli vječni Božji naum koji se u Kristu ispunjava"⁵³. Čovjeka, koji ga upita gdje stanuje, Isus pozva da pođe s njim i podijeli njegov život. Nije svejedno hoćemo li suvremeniku koji nas zapita o tome kako može živjeti po Isusovu duhu, dati knjigu (katekizam) ili pokazati na svjedoke vjere, odnosno na zajednicu koja živi tim Isusovim duhom?⁵⁴

Prije svakog plana i programa župne kateheze nužno je naglasiti nužnost zaokreta u našim župnim zajednicama. Može se ozbiljno staviti u pitanje nastojanje oko dobrih programa, pa i priručnika odnosno udžbenika, a da se u isto vrijeme ne vodi računa o tome gdje se kateheza događa, odnosno što je to što ju zapravo koči ili ruši. Jer, činjenica je da smo imali i imamo dobre programe, ali oni nisu zaustavili priličan 'odljev' djece i mladih iz naših crkvi. U 'igri' su daleko dublja pitanja, zapravo pitanje projekta Crkve odnosno župnih zajednica. To je ono što Papa govori o obnovi ili promjeni struktura. Neke od njih, ako i nisu na 'granici grešnosti', nisu više ni u službi milosti. Stoga treba inzistirati na preobrazbi mentaliteta u našim zajednicama, počevši od njezinih predvoditelja, župnika i drugih suradnika. Jer tu upravo nastaju najveći nespornosti, kojih su vjeroučitelji u Školi i katehete u župnoj zajednici prvi svjedoci. Često se i najbolji naponi i ideje uključivanja djece i mladih u župnu zajednicu 'obijaju o zid' nerazumijevanja, okoštalih struktura odnosno besadržajnih običaja i postupaka, od 'zatvorenih župnih domova', 'umrtvljene liturgije' i narušenih odnosa, odnosno podijeljenosti unutar naših župnih zajednica, makar i na duhovnoj razini (čak i među određenim duhovnim pokretima), a pogotovo bez mogućnosti za 'djelovanje iz vjere', u brojnim aktivnostima koje nudi suvremena pastva, bilo u Crkvi bilo u društvu. Naprotiv, naš je cilj stvaranje jakih kršćana, vjerodostojnih i transparentnih, to jest dosljednih. U našim se zajednicama mora vidjeti i osjetiti 'kršćanska novost', 'novi život' koji izaziva udivljenost. A što tek reći o pomanjkanju svijesti za preobrazbu društva u cjelini, i to snagom evanđelja te o pomanjkanju volje za političko djelovanje u najširem smislu riječi kako bi se pokazala plodnost vjere u svim zemaljskim stvarnostima?

Nema sumnje da treba raditi dobre programe. Međutim, podsjetio bih na primjedbu talijanskih biskupa još sedamdesetih godina u bazičnom katehetskom dokumentu da moderno iskustvo potvrđuje kako su na prvom mjestu katehete, a onda katekizmi, štoviše najprije su

⁵³ CT, 5.

⁵⁴ P. M. Zulehner, *Pomozite ljudima živjeti*, Đakovo 1986, str. 28.

crkvene zajednice. Ustvari kao što je teško zamisliti jednu kršćansku zajednicu bez dobre kateheze tako je nezamisliva dobra kateheza bez sudjelovanja cijele zajednice⁵⁵. Isto tako mnogi primjećuju da je činjenica da se za rašireno nezadovoljstvo s obzirom na vjeronauk, nisu pokazale učinkovitom terapijom niti promjena metoda niti veća pažnja prema sadržaju ili naslovnicima. Naprotiv, "zajednički manjak u svim ovim pokušajima nalazi se u traženju rješenja problema unutar funkcioniranja katehetskog čina, dok ga u stvarnosti treba tražiti u eklezijalnom i obiteljskom kontekstu koji ne funkcioniraju kao prikladna podrška"⁵⁶. Sve je otežanija kateheza u situaciji u kojoj župna zajednica oklijeva živjeti, slaviti i izraziti vjeru u ljubavi, to jest kada je 'odgojno odsutna'. Budući da su ljudi, osobito djeca i mladi, izloženi raznim kolektivnim utjecajima, potrebni su stoga kolektivni kršćanski utjecaji koji bi na neki način 'neutralizirali' sve ono što omogućuje rast i život po vjeri. Prema tome, tradicionalna organizacija i katehetske religiozne poruke u takvoj situaciji ne zadovoljava. Ni pod kakvim uvjetima ne smijemo ostati pri koncepciji kojom vjernici uvođenje u vjeru prepuštaju specijalistima, dok se oni sami zadovoljavaju ulogom religioznih potrošača, bez odgovornosti za budućnost kršćanstva⁵⁷.

3. Neki pravci promišljanja cjelokupnog života i djelovanja župe

Potrebno je ukazati na neke nužnosti, odnosno zahvate koje je potrebno učiniti, a da tek onda možemo govoriti o uspješnosti župne kateheze, osobito za djecu i mlade. Suočavamo se, naime, sa činjenicom da određeni predvoditelji župnu katehezu naprosto ne žele ili ne čine ništa da bi se ona ostvarila. Boje se rizika, angažmana, promjene, premda vide da 'status quo' u aktualnoj kršćanskoj inicijaciji nikamo ne vodi, štoviše mnoge se župne zajednice smanjuju i brojem i kvalitetom.

Nema sumnje da se uočava potreba zajedničkog promišljanja i promišljanja struktura religiozne socijalizacije, odnosno inicijacije u vjeru i život kršćanske zajednice te ustrajnosti na tom putu. Nova kateheza ne može se pomiriti sa tzv. sistemom delegiranja ili strogo podijeljenih uloga, gdje se radi bez osnovne koordinacije i gdje se odgovornost uglavnom prebacuje na drugoga, u ovom slučaju na župnika ili vjeroučitelja. Ova je situacija sve nepodnošljivija, pogotovo što se sve više opaža manje djece i mladih na nedjeljnoj liturgiji, barem u nekim sredinama.

4. Pokretanje rasprave o novom projektu odgoja u vjeri

- *Prema nekim novim rješenjima*

U svijesti da su naše župe odigrale kroz povijest presudnu ulogu na planu religiozne socijalizacije, to jest učenja, življenja, rasta u vjeri, slavljenja i svjedočenja te da su i danas osnovna mjesta za život Crkve te da se, s druge strane, sve teže nose s izazovima i promjenama u mentalitetu današnjeg vremena, a temeljeći se na našem hrvatskom pastoralno-katehetskom iskustvu, na dokumentima Crkve, posebice *Općem direktoriju za katehezu* koji u župi vidi glavno mjesto i pokretača autentične kateheze, od kojeg dobiva podršku kako obiteljski odgoj tako i školski vjeronauk, u okviru Nacionalnoga katehetskog ureda Hrvatske biskupske konferencije krajem devedesetih zadnje dvije godine počelo se sustavnije razmišljati u potrebi novog *Plana i programa župne kateheze* ali u isto vrijeme i o novom poimanju župne zajednice. Tako je nastao novi *Plan i program župne kateheze*, na više skupova posebice na Katehetskoj ljetnoj školi provjeravan, potom predložen od Hrvatske biskupske konferencije 'ad experimentum'.

4.1. Novi model župljanina, župne zajednice i novog lica Crkve

⁵⁵ Usp. Conferenza Episcopale Italiana, *Documento di base. Il rinnovamento della catechesi*, Roma 1970, 200

⁵⁶ G. Barban-Paganelli, *Cammino per la formazione dei catechisti*, Bologna 1993., str. 60.

⁵⁷ Usp. L.A. Elchinger, *Lebendige Katechese*, Beihefte zu "Lebendige Seelsorge", 1 (1979) 1, str. 3 - 9.

Uzroke neuspjeha župne kateheze, katehizacije i evangelizacije u cjelini te opadanja svijesti crkvenosti u našim župnim zajednicama bilo bi opasno rješavati 'povratkom na staro', na negdašnje metode i praksu, s naglaskom samo na doktrini i ortodoksiji, na katekizmu ('pitanja i odgovora') ili, s druge strane, narcisoidnim povlačenjem od svijeta i uvlačenjem pojedinca i skupine u svijet vlastitog duhovnog doživljavanja i u uzdizanje vlastitog iskustva na pijedestal općega kriterija u pastoralu, u čemu i projekt "Vjera i moral u Hrvatskoj" vidi posebnu opasnost.⁵⁸

Naprotiv, rješenje se nazire u traženju i odgoju novog modela kršćanina, novog tipa kršćanske zajednice i novog lica Crkve. Nije dovoljno biti vjernik 'praktikant', naprotiv novi identitet vjernika bit će 'vjernik mistik', ali u isto vrijeme i zauzeti odnosno angažirani vjernik, s dubokom svijesti crkvenosti. Novi model kršćanske zajednice mora osigurati prostor življenja zajedništva, u kojemu 'kola riječ', gdje se raspravlja, planira, moli i slavi, gdje se uspostavljaju pravi ljudski odnosi i otud izrazito zajedničarsko usmjerenje te župe kao 'zajednice zajednicâ odnosno zajedništva', ali bez sektaških tendencija, tenzija i kidanja jedinstva. Dakako tu je i pitanje hitne promocije novog lica Crkve zajedništva i poslanja, Crkve koja je sva ministerijalna, prema Drugom Vatikanskom saboru, to jest otvara prostor laičkim karizmama i službama. To pretpostavlja promjenu pastoralne strategije u misionarskoj perspektivi, u kojoj će se ostvarivati 'komuniciranje poruke i iskustva vjere'. U takvoj viziji Crkve župnik je više animator, koordinator i promotor kooperativnog dušobrižništva.

Raste uvjerenje da tom oživljavanju župne zajednice i novih oblika župne kateheze može uvelike pridonijeti novi *Plan i program župne kateheze u obnovi župne zajednice*. To nije samo za župnike već i za sve zauzetije članove župne zajednice da se vidi što se predlaže, kako ne bi mislili da je to samo neki prohtjev župnika. Krajnje je vrijeme da se što širi krug vjernika upozna s postavkama koje donose pojedini dokumentima, kako ne bi sve ostalo na policama, uglavnom nedostupnih župnih knjižnica. To će stvarati novu klimu, a zacijelo i svijest odgovornosti.

Ovdje je uputno navesti riječi kard. J. Ratzingera: "Bilo bi kobno kada bismo dopustili da nas vodi negativna računica, kada ne bismo dopustili da nas vode vizije što u sebi nose pozitivan, smisleni sadržaj te koje usmjeravaju naše djelovanje i daju nam hrabrost za djelovanje".⁵⁹ Potrebni su nam dakle, župnici i ostali prezbiteri s vizionarskom snagom. A koji je uspjeh ovoga pothvata nove župne kateheze, uslijed niza otpora koje možemo očekivati? Prisjetimo se prispodobe o sijaču (Mk 4, 1-9). Nadati se je da će ne samo poneko zrno 'pasti i na dobro tlo' u našim župljanima. Krajnji uspjeh? Jedni će sijati a drugi će žeti.

Nakon dugogodišnjeg iskustva te rasprava koje se zadnje vrijeme vode o vjeronauku, i u tisku, u kojima se može lako zamijetiti prilično neznanje, dolazi se do zaključka da je neophodno krenuti u projekt organiziranja susreta na župnoj, dekanatskoj i biskupijskoj razini o tome što se zapravo želi vjeronaukom u školi i uopće u Crkvi, u čemu se sastoji 'projekt odgoja u vjeri'? Nema sumnje da su na djelu veliki nesporazumi, a bit će ih sve više, što osobito osjećaju župnici i vjeroučitelji. To se na poseban način odnosi na roditelje koji žele da djeca sve što prije 'obave', uključujući najprije sakramente, dok je odgojiteljima cilj uvođenje u vjeru i život kršćanske zajednice. To ne može ostati posao isključivo župnika, pa makar još i užih suradnika. To je pitanje Crkve, odnosno cijele župne zajednice, ili barem njezinih svjesnijih članova. Možda smo i sami skrivili tome da se je župa pasivizirala i u tom pitanju, jer se misli da to rješavaju župnik i vjeroučitelj. Mnogo toga se promijenilo, najprije vjernički okoliš, a sve je više vjernika koji nisu u osnovnom uvedeni u vjeru.

⁵⁸ Gordan ČRPIĆ-S.KUŠAR; *Neki aspekti religioznosti u Hrvatskoj*, u: Bogoslovska smotra, LXVIII (1998.) 4, str. 560.

⁵⁹ J. kard. RATZINGER, *Sol zemlje*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1997., str. 236.

Stoga je nužno da se izradi program za spomenute susrete, na kojima bi se okupili svi relevantni čimbenici odnosno oni koji su prvi pozvani: predstavnici roditelja, nastavnika, župnog pastoralnog vijeća, zajedno sa župnikom i njegovim suradnicima, osobito vjeroučiteljima. Negdje će takav skup biti i velik, ovisno o veličini župe. Problemi se ne smiju zataškavati već ih treba prenijeti na cijelu zajednicu, osobito na one koji su duhovna snaga, jezgra i suodgojitelji u vjeri. Tako bi se počelo događati određeno 'gibanje' u župi i biskupiji, a sve na liniji pospješivanja odgovornosti svih odgojnih čimbenika. Takve grupe mogle bi pridonijeti analizi situacije u kojoj se događa kateheza, osobito utjecaja okoline, mentaliteta i dr.

Zacijelo će doći do izražaja i činjenica da nema koristi od vjeronauka u školi i kateheze u župnoj zajednici, ako tu župnik nije zauzet kao prvi koordinator, ako njemu nije jasno što se npr. župnom katehezom želi, to jest da ona praktički smjera obnovi župe. Može li se zamisliti jedna 'razvijena župa' bez župnog pastoralnog vijeća ili, ako i postoji, često se ne zanima za ovu problematiku već se uglavnom iscrpljuje u izgradnji crkvenih objekata ili uljepšavanju svečanosti, a što se tiče vjeronauka uglavnom kritizira vjeroučitelje da nisu uspjeli dovesti djecu i mlade u crkvu. Vjeroučitelj se osjeća prepuštenim samom sebi, kada vidi da iza njega nitko ne stoji. S druge strane, kada krenu takvi odgovorni razgovori o vjeronauku, neće se događati da se i vjeroučitelj u školi izdvaja iz župne zajednice, štoviše da smatra kako nije potrebno u nju se uključivati, što i nesvjesno vodi odvajanju vjeronauka od njegova izvora. To vrijedi za sve, od redovnica, laika i drugih. U glavnini slučajeva župna zajednica ne zna što se to događa s vjeronaukom, koji su problemi, jer vjeroučitelj "ne polaže račun" nikome, čak ni župniku, o tome što i kako radi.

4.2. Kateheza odraslih u prvom planu

Iz takvog premišljanja očito će doći na vidjelo da je potreban pravi zaokret u poimanju kateheze. Tko je njezin glavni naslovnik? Zar to nije, kako je naglašeno, cijela župna zajednica, a u njoj u prvom redu odrasli, posebice roditelji? Naglasak na odraslima bio je posebno izražen poslije drugog Vatikanskog koncila, što je zadnjih godina ipak u zastoju. Zato novi "*Opći direktorij za katehezu*" naglašava da "kateheza odraslih ima prioritetnu važnost"⁶⁰. To je primarni zadatak Crkve, tim više što je na djelu sve naglašeniji vjerski infantilizam odraslih. U mnogim župama manjkaju 'odgojna mjesta', škole formacije, gdje će se moći progovoriti, to jest doći do izražaja sva pitanja koja odrasli u sebi nose i gdje će se moći tražiti razjašnjenja o temeljnim sržnim pitanjima vjere, morala i crkvenih struktura. Vodimo računa o tome što se i kako danas govori i piše o Crkvi, o predrasudama koje se sve više šire. Mnogi osjećaju zbunjenost pred brojnim teološkim diskusijama, prepirkama i obnovama. Bez stanovitog napredovanja i produbljivanja njihova vjera ne može zadržati razinu njihova obrazovanja i ljudske zrelosti. S druge strane treba imati pred očima činjenicu sve dramatičnijeg širenja zamorenosti, zatvorenosti u sebe, beznađa tj. bez vjere u budućnost. Taj pesimizam odrasli prenose na djecu i mlade, rušeći sav onaj idealizam koji oni stječu kroz vjeronauk.

Nema sumnje da postoje brojni oblici i mogućnosti rada s odraslima u povodu slavlja sakramenata ili pokretanjem posebnih susreta u obliku biblijskih večeri, duhovno-molitvenih sastanaka i dr., bilo za početnike u vjeri (kao prva evangelizacija), bilo za redovite kršćane među kojima ima mnogo onih kojima vjera nije postala životni stav, već je uglavnom ostala na razini običaja, obavljenih obreda i sl. S druge strane, nužno je organizirati susrete za upućenije u vjeri, sa specijalnim pitanjima. U svakom slučaju naglasak na katehezi odraslih je 'organizacijski pristup' koji utemeljuje sve druge katehetske procese. Ona je stožer oko kojeg

⁶⁰ ODK 275

se okreće i na kojem se nadahnjuje kateheza prve i treće dobi⁶¹. Bez 'obraćenja' cijele župne zajednice nema govora o pravoj uspješnosti kateheze djece.

4.3. Formacija kateheta i drugih pastoralnih animatora

Opći direktorij za katehezu upućuje na uporišnu točku za župnu katehezu, a to je prisutnost 'kršćanske jezgre', odnosno zajednice zrelijih kršćana, kojima treba posvetiti posebnu pažnju, u vidu formiranja malih crkvenih zajednica. Blagodat ovih 'jezgri' vidi se u tome da animiraju druge kršćane u pojedinim gradskim četvrtima. To pretpostavlja i mogućnost da se neki 'jači u vjeri' i sposobniji, kao animatori, osposobe za predvođenje raznih susreta u župi, odnosno katehetskih grupa. Ukoliko u Crkvi sazrije svijest da su svi odgovorni za Riječ Božju, odnosno za proročko poslanje, nicat će pozivi odnosno zvanja koja će se zalagati i u katehizaciji.

U župnoj bi zajednici trebala više doći do izražaja 'odgojna odgovornost' koja ide za formiranjem kršćana za ministerijalnost, tj. služenje i poslanje. To znači da je zadatak Mjesne crkve, osobito župne zajednice, da radi na formaciji laičkih crkvenih zvanja ili župnih kateheta laika, a na liniji osnovnog usmjerenja Drugog vatikanskog koncila u uvažavanju i sazrijevanju laikata u različitim oblicima sudjelovanja i suodgovornosti. Trebaju nam 'stručnjaci pastoralala', a vještina u struci se ne improvizira, već se uči u školi iskusnih učitelja. U tom pravcu je i potreba pokretanja "škola za katehete ili župne suradnike"⁶². Osim petogodišnjega školovanja laika na crkvenim učilištima, koji bi se upošljavali i u župnoj katehezi i njezinom animiranju, moramo uzeti u obzir i zrelije kršćane u župnoj zajednici koji sudjeluju povremeno na određenim seminarima, prate osnovnu teološko-pastoralnu literaturu, koji bi mogli biti suradnici ili čak voditelji u pojedinim pothvatima. Važno je naći osobe koje imaju ljudske i kršćanske kvalitete za katehetsko poslanje i promicati unutar zajednice inicijative u vidu osposobljavanja za služenje u ime zajednice. Riječ je o katehetama ili animatorima za djecu, mlade i odrasle, za inicijaciju odnosno pripremu za sakramente, za pripremu na brak, za rad s obiteljima, za pripremu liturgije, katekumenat i drugo. Za takve je potrebno organizirati posebne stručne skupove i škole. Mislim da to mogu učiniti pojedini dekanati, ili barem na biskupijskoj razini. Očito je da će odgovorniji trebati završiti solidniji studij na određenim institutima. To je temeljno za budućnost naših župnih zajednica. Danas je sve teže zamisliti da npr. priprema za sakramente padne isključivo na župnike, i to ne samo zbog toga što su često u nemogućnosti (i vremenskoj) da to solidno izvode, već što se pokazuje uputnijim i zanimljivim da se uključe i drugi kršćani, dakako ne samo s predavanjima već prvenstveno s iskustvom vjere. Upravo od pomanjkanja takvih iskustava boluje naša kateheza. Eto 'zaposlenja' za mlade koji su krizmani, to jest da se uključe u pripremu za Prvu Pričest i Krizmu ili rade s drugim skupinama djece. Slično važi i za odrasle, koji bi se uključili u pripremu roditelja prije krštenja djece, katekumena, mladenaca prije braka, mladih bračnih parova i dr.

Na taj način stvarao bi se i mentalitet da je stvar "kateheze odnosno odgoja u vjeri pitanje cijele župne zajednice" ili barem nekih njezinih svjesnijih članova. Stoga smatram nužnim da se razmišlja, uz župnika, i o osobi koordinatora župne kateheze, što može biti školovaniji laik, s posebnim mandatom od biskupa. Sve ovo iziskuje, prema mišljenju brojnih stručnjaka, mijenjanje naših zajednica prema zajednici punoj snažne duhovne inventivnosti, u kojoj bi se sve veći broj angažiranih osjetio odgovornim za odgoj u vjeri kako odraslih tako i mladih.

4.4. Obiteljska kateheza – okupljanja obitelji u kućama

Premda postoje ne mala razočaranja što se tiče organiziranja tzv. roditeljskih sastanaka, odnosno sustavnih susreta za roditelje, ipak je nužno drugačije razmišljati o njihovu sadržaju i

⁶¹ Isto, 275.

⁶² Isto, 248.

načinu održavanja, jer nije isključeno da su mnogi pokušaji propali i zbog nepripremljenosti tih susreta, pogotovo kada su se pretvorili isključivo u 'razgovor o djeci odnosno njihovu pohađanju vjeronauka, uvjetima za sakramente i dr. ili prekoravanje roditelja. Imajući na pameti da su djeca i mladi podređeni obiteljskoj duhovnoj klimi, moramo biti svjesni da kateheza djece nema mogućnosti ako se u isto vrijeme ne pokuša oživjeti ili pobuditi vjera roditelja. Potrebno je tako oblikovati pripremu djece na sakramente da bude po sebi razumljivo da traže pomoć svojih roditelja, štoviše da to bude i uvjet pripuštanja na sakramente. Smatram potrebnim da naša Crkva razmisli o novim načinima 'zahvaćanja ljudi', odnosno o novim oblicima kateheze koja nije u prvom redu kategorijalna, samo za neke grupe ili uzraste, već ima 'obiteljsko obilježje'. Činjenica je da se čak i praktični vjernici sve manje odazivaju na neke susrete, makar i s najboljim programima, unutar crkvenih prostora. Ako se mnoge obitelji ne približavaju župi, trebala bi ih župa dostići, tamo gdje žive. Tako se župsko središte ne zatvara u sebe samo već je misijski otvoreno. I neka europska iskustva pokazuju da je potrebno 'ići k ljudima', to jest da se organiziraju sastajanja u pojedinim obiteljima, po četvrtima. Još konkretnije, povremeno (čak tjedno) bi se sastajalo nekoliko obitelji, ali svih članova to jest djece, roditelja i drugih članova. Tu postoji veća mogućnost za komunikaciju, u većoj slobodi i otvorenosti. Tu dolazi do izražaja potreba školovanih laika, osobito župnih kateheta i suradnika, kao animatora.

U svakom slučaju treba stimulirati 'Crkve u malom' koje će biti duhovni kvasac u sve raskršćenijim gradskim četvrtima. To će biti prilika za razmišljanje o pravim životnim pitanjima u svjetlu Božje riječi, za molitvu i zajedništvo (*agape*). Tako će se promicati grupe s obiteljskom duhovnošću koje će intenzivnije živjeti teološku vrijednost obitelji kao 'domaće Crkve.

Iz svega proizlazi da je župna zajednica nosilac kateheze, odnosno prva odgovorna za "projekt odgoja u vjeri", počevši od odraslih do najmanjih, odnosno predškolske dobi. Nije li to jedno od prvenstvenih zadataka župnog pastoralnog vijeća?

4.5. Uloga župne zajednice i župnika u promicanju novih oblika kateheze

Činjenica je da je ulaskom vjeronauka u školu ne samo došlo do nesnalazanja u odnosu na župnu katehezu već je ona u najvećem dijelu slučajeva nestala. Svjesni te situacije hrvatski biskupi u dokumentu "Na svetost pozvani" naglašavaju da se "svim silama moramo suprotstavljati pokušajima zanemarivanja župne kateheze na račun školskoga vjeronauka".⁶³ A ona je bitna za uvođenje u vjeru i život kršćanske zajednice, osobito u pravo shvaćanje, slavljenje i življenje sakramenata Crkve. Ako se slave bez ikakve pripreme unutar kršćanske zajednice, čak ako i postoji kateheza ali je kratka i površna, oni postaju "prazni obred i običaj, bliži magijskome nego vjerničkome činu".⁶⁴

Kada se radi o djeci i mladima nužno je temeljito premisliti dosadašnji koncept župne kateheze, koji se u dobrom dijelu slučajeva nije odmakao od imitacije školskog sata vjeronauka. A ona to nije niti ne može biti. Premda će imati u sebi i 'dimenziju učenja', ona je ipak u biti 'uvođenje u život zajednice', u njezina slavlja i djelovanje iz vjere. Isto tako kateheza se ne iscrpljuje samo u pripravi na sakramente. Sve dok se ona ne pretvori u "katehetski put za kršćanski život" (vježbanje kršćanskog života) nećemo imati istiniti narod Božji na putu, koji istinski živi Evandjelje, u zajedništvu vjere i života, evangelizacije, liturgije, djelotvornijeg služenja.⁶⁵

S druge strane, izgleda da nam predstoji jedan ne tako lagan zadatak, to jest da će se zajednice morati više potruditi da "dobiju" djecu i mlade onih obitelji, koje ili ne shvaćaju

⁶³ NSP 25

⁶⁴ *Isto*, 38.

⁶⁵ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Plan i program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*,... cit. dok., str. 14-18.

važnost uključivanja u župu ili to na neki način onemogućuju. Za njih je vjera 'privatni čin', bez potrebe za nekim zajedničkim udruživanjima ili zalaganjima. Župna zajednica nadomješta ono što manjka obiteljskoj zajednici, gdje djeca i mladi nemaju religiozne podrške.

Radi se o sustavnom radu s mladima, gdje će doći do izražaja njihovo kršćansko stvaralaštvo, uz uvjet da naše župne zajednice postaju spremnije prihvatiti njihove prijedloge, pa čak i kritike određenog stila života, to jest kršćanstva. Ukoliko se za njih ne 'otvore prostori' slobode za razmišljanje i djelovanje, veoma će brzo otići u distancu od Crkve.

5. U obliku teze

Valja reći da kršćanska zajednica ne samo da nešto daje grupi katehizirana, već također od njih prima. Oni donose novo ljudsko i religiozno iskustvo. Tako zajednica raste i razvija se, jer kateheza ne samo vodi do zrelosti vjere katehizirana, već obogaćuje i samu zajednicu. Temeljno je, dakle, saznanje da kateheza sudjeluje u izgradnji zajednice i vitalnosti njezina poslanja, jer smjera prema sazrijevanju i življenju vjere. Zato, u okviru naprijed iznesenog prijedloga okupljanja radi rasprave o 'projektu odgoja vjere' u određenoj župnoj zajednici, treba pokrenuti i tribine u župama u kojima će sudjelovati mladi i stariji osnovnoškolci. Oni trebaju vidjeti i osjetiti da su ne samo 'objekt djelovanja', već subjekt koji se pita i uvažava.

Na biskupa spada, uz ostalo, "buditi i podržavati pravi katehetski žar, koji se utjelovljuje u prikladnoj i djelotvornoj organizaciji, zahvaćajući potrebne osobe, sredstva, pomagala i novac."⁶⁶ Postavlja se pitanje hoće li se dio pomoći, koja će Crkva dobivati, trošiti i za pripremu župskih suradnika za rad s djecom i mladima, za prostore (domove) u kojima će se događati okupljanja, jednom riječju hoće li se više 'ulagati u ljude'?

Budući župnik neće se moći opravdati ako u kršćanskoj zajednici ne bude budio osjećaj za zajedničku odgovornost za katehezu u cjelini, kao zadatak koji sve zahvaća, što nužno uključuje i uvažavanje i pomaganje kateheta i njihova poslanja. To je njegov prvenstveni zadatak. Jednom riječju: ideal je ostvariti ono što kaže Katekizam Katoličke Crkve: "Budući da nam je Majka, Crkva je i odgojiteljica naše vjere."⁶⁷ Dakako, to počinje od bazične, odnosno župne zajednice.

5.1. Župnik – odgojitelj vjere i koordinator

Koncilski dokument koji se odnosi na život i službu prezbitera *Presbyterorum ordinis* kaže: "Na svećenike kao *odgojitelje u vjeri* spada sa se sami ili preko drugih brinu da pojedini vjernici budu u Duhu Svetomu dovedeni do toga da razvijaju vlastiti poziv po Evanđelju, do iskrene i djelotvorne ljubavi i do slobode kojom nas je Krist oslobodio. Mala će korist biti od ceremonija, makar i lijepih ili od udruženja pa bila i cvatuća, ne bude li sve to služilo odgajanju ljudi da postignu zrelost".⁶⁸

Iz rečenoga slijedi da svećenik, župnik u prvom redu, ima presudnu ulogu koordinatora ili odgojitelja u vjeri onih koji su mu povjereni. Stoga, bez obzira što se u odgojni zadatak, s pravom, uključuju i ostali profili Božjega naroda, u novije vrijeme sve više i laici, ipak svećenik ostaje, u uskoj suradnji sa svojim biskupom, najodgovorniji koordinator procesa odgoja u vjeri unutar kršćanske odnosno župne zajednice. Štoviše, premda su roditelji prvi odgojitelji vjere svoje djece, u župnoj zajednici u koju se svi po vjeri uključujemo - jer, kako, kaže dogmatska konstitucija *Lumen gentium*, Bog nas nije htio spašavati pojedinačno nego u zajednici i zato nas okuplja u jedan Božji narod⁶⁹ - u prvome redu župnik i drugi prezbiteri odgovorni su za stimuliranje odgoja, rasta i življenja iz vjere.

⁶⁶ CT, 63

⁶⁷ KKC, 169.

⁶⁸ *Presbyterorum ordinis*, 6.

⁶⁹ *Lumen gentium* 1

5.2. Novi prostori evangelizacije

Dok se pružaju nenadane mogućnosti za evangelizaciju i oživljavanje crkvenoga života - nakon što su počele nestajati ideološke predrasude i nasilna zatvorenost prema naviještanju duhovnih i vjerskih vrednota - sve dotle da smo mogli doći i u školu gdje 50 godina nismo mogli stupiti - činjenica je da su na djelu mnogi negativni trendovi koji uvelike otežavaju naš odgojiteljski rad, sve dotle da ne samo stariji svećenik, kako kaže apostolska pobudnica kleru i vjernicima o svećeničkoj izgradnji u sadašnjim prilikama *Pastores dabo vobis*, barem povremeno pati od neke vrste unutarnjeg umora koji je znak razočaranja i frustracije pred teškoćama i neuspjesima⁷⁰ - nego, se to događa i s relativno mlađima. Izgleda, reći će J. kard. Ratzinger, da je mnoge zahvatio određeni umor i razočaranje. Činjenica je da je došlo do određene stagnacije⁷¹ koja zahvaća i prezbitere.

Mnogobrojne su proturječnosti i sile kojima je obilježeno i naše društvo u tranziciji, što na posebno dramatičan način doživljavaju naši župljani posebno djeca i mladi, sa negativnim posljedicama na njihov odgojni put. To je nužno imati pred očima da ne bismo za neuspjeh evangelizacije krivnju svaljivali uglavnom na svećenike, kako u župnoj zajednici tako i šire, osobito kroz vjeronauk u školi, uz nepromišljeni prigovor onih koji misle da nam on nije "doveo" puno više djece i mladih u crkve.

Ipak ne smije se smetnuti s uma da nove prilike nude i nove šanse za evangelizaciju i oživljavanje crkvenoga života te nova, premda nedovoljno definirana, čežnja za Bogom, novi pokreti i dr. To je za nas trajan motiv ispitivanja savjesti o vjerodostojnosti našega poslanja i svjedočenja, na crti nove evangelizacije, nove u sadržajnim naglascima, nove u žaru i metodi. Ali, uz jedan uvjet, što naglašava i apostolska pobudnica *Pastores dabo vobis*⁷² da moramo biti spremni na trajnu teološku-pastoralnu naobrazbu ili usavršavanje, što važi ne samo za starije i srednje već i mlađe svećenike, koji bi trebali odlučnije odbaciti pogubnu zamisao kako svećenička izgradnja završava prestankom boravka u Sjemeništu, predajući se jednostavnom 'obavljanju' svećeničkih zadataka, bez duše i novih poticaja. U tom kontekstu zabrinjavajuća je i pojava zanemarivanja trajnog usavršavanja, izrazita odsutnost i s Teološko-pastoralnog tjedna i Katehetskih ljetnih škola.

Vodeći računa o temeljnoj postavci da su u odgoju u vjeri bitna tri odgojna čimbenika: *obitelj-župna zajednica-škola*, nama je danas hitan zadatak njihova boljega usklađivanja i koordinacije, ali i promišljanja na novim osnovama. Uzevši u obzir složenost iznesenih pitanja, smatramo da je od nezaobilazne važnosti da župnik organizira susrete odgojitelja u vjeri svih profila, kako onih u školi tako i onih u župnoj zajednici na kojima se mogu uz ostalo rješavati i određeni nesporazumi pa i prigovora jednih na druge, na relaciji župnik - vjeroučitelj-laik - redovnica-vjeroučiteljica - pastoralni suradnik. Zato je nužno da župni prati *Katehetski glasnik* (u izdanju Nacionalnog katehetskog ureda HBK) kako bi bio informiran o svim službenim dokumentima, smjernicama i zaključcima u svezi s vjeronaukom u školi, odgojem u vjeri u vrtićima župnom katehezom i dr.

5.3. Odgovornost župnika za župnu katehezu

Posebno valja istaknuti odgovornost župnika za promicanje novih oblika župne kateheze. U svezi s tim možemo ustvrditi da je u našoj Crkvi nastala neka 'eklezijalna praznina'. U dobrom dijelu župnih zajednica nema župne kateheze, opustjela su mnoga župna dvorišta, ne bez posljedica na život župne zajednice. Međutim, moramo odmah reći da tu postoje ne mali problemi, s kojima su se suočili i župnici i vjeroučitelji u školi i katehete u župi. Nešto ne funkcionira, negdje se događaju 'kratki spojevi'. Naime, svi se slažemo da je jedan od glavnih ciljeva župne kateheze uvođenje u kršćansku zajednicu. Ali u koju i kakvu?

⁷⁰ *Pastores dabo vobis* (PDV), 77.

⁷¹ J. kard. RATZINGER, *Sol...*, nav. dj., str. 232.

⁷² usp. PDV, 71 - 77

Jesu li naše župne zajednice, u cjelini, takve da svi koji u njih ulaze mogu zaključiti da je tu 'lijepo i ostati' tj. da poput apostola Petra na Taboru mognu reći: dobro nam je ovdje biti. Kako rekosmo, razne životne ponude mladima i djeci su velike. Svi se 'bore' za njih i svi ih 'navlače k sebi'.

Već je ranije naglašeno da župne zajednice trebaju biti 'privlačan ambijent' i prema tome one se moraju mijenjati. Ivan Pavao II. u dokumentu *Christifideles laici* (*Kristovi vjernici*) govoreći o potrebi promjene tkiva kršćanskoga društva naglašava da je najprije potrebna "korjenita promjena naših kršćanskih zajednica".⁷³ Ako polazimo od barem četiri stupa župne zajednice: koinonija, liturgija, diakonija i martirija, postavlja se temeljno pitanje: kako se to ostvaruje u našim župnim zajednicama? Kakva je njihova privlačna snaga?

Spomenuto istraživanje "Vjera i moral u Hrvatskoj" pokazuje kako neki rezultati govore da će u tijeku procesa tzv. "religijske tranzicije u Hrvatskoj" važnu ulogu odigrati iskustvo vjere u krilu kršćanskih (župnih i drugih) zajednica. Otud opravdana očekivanja vjernika, osobito onih potencijalnih, smjeraju sve više prema osobnoj povezanosti i bratsko-sestrinskim odnosima u zajednici, a sve više se udaljuju od uhodanih institucionalno-autoritativnih shema ponašanja. To su veliki izazovi za voditelje crkvenih zajednica i njihove suradnike. Nema sumnje da je potrebno hitno promišljanje i izgradnja živih kršćanskih zajednica u kojima se "neće samo slaviti prošlost nego će se razvijati duh povezanosti i solidarnosti ne samo članova zajednice međusobno, nego isto tako i s onima koji su njihovi necrkveni bližnji."⁷⁴ Ovdje se očito naglasak pomiče na temeljno obilježje i zadatak zajednica - na svjedočenje i poslanje, apostolsku odgovornost.

Kard. J. Ratzinger primjećuje da će župa i dalje ostati temeljni oblik zajedničkoga života, ali uz uvjet da se sadašnje ustrojstvo u cijelosti neće moći održati. Crkva, naime, neće više biti Crkva 'mase', već Crkva manjina, ali takva koja iz uvjerenja djeluje u 'malim živim krugovima, sastavljenim od pravih vjernika'.⁷⁵ A sve to na liniji zaživljavanja duhovnih mehanizama dublje crkvenosti odnosno ekleziologije zajedništva, utemeljene na Drugom Vatikanskom koncilu. A kardinal K. Lehmann kaže: "Ubuduće će trebati prije svega mjesta, skupina, pokreta i zajednica u kojima će se ljudi odlučne volje da žive iz vjere, skupljati, zajedno učiti i uzajamno se nositi. To učvršćivanje vjere, ufanja i ljubavi u situacijama dijaspore kršćanstva bit će sve neophodnije".⁷⁶ Da i sami sakramenti ne budu i vrijeme 'oproštaja od Crkve' ili barem odlaska u distancu, potrebno razmišljati o stvaranju novih organizacijskih prostora u kojima će biti moguće imati globalno kršćansko iskustvo. Radi se o potrebi da već djeca i mladi mogu ući u 'kupku života' Crkve tako da im se pomogne da iskuse uživo pripadnost Crkvi. Otud zadatak promocije autentičnih oblika kršćanske odnosno župne zajednice.

5. 4. Cjelovitost župne kateheze (djeca, mladi, odrasli, katekumenat, osobe s posebnim potrebama)

Svima u kršćanskoj zajednici treba pružiti mogućnost temeljenog odgoja i napredovanja prema odrasloj i zreloj vjeri.. Danas sve više sazrijeva svijest da to nisu samo djeca ili mladi, već cijela kršćanska zajednica. A kada se govori o prioritetu, naglasak se – kako je ranije spomenuto – pomiče prema odraslima, jer je cilj kateheze odraslost u vjeri. Dakako, u naglašavanju prioriteta odraslih, može se skrenuti u drugu krajnost i zanemariti djecu ili druge dobne kategorije. Upravo župnik kao animator i koordinator odgoja u vjeri mora bdjeti da svi u kršćanskoj zajednici budu zahvaćeni, bilo po uzrastima bilo ujedinjeni u tzv. interesnim zajednicama, u kojima se, prema novom modelu župne kateheze, ne samo smanjuje tzv.

⁷³ *Christifideles laici* 34

⁷⁴ G. ČRPIĆ-S:KUŠAR; *Neki aspekti...*, cit. čl., str. 557.

⁷⁵ J. kard. RATZINGER, *Sol zemlje...*, nav. dj., str. 220 i 264.

⁷⁶ K. LEKMANN, *Što znači novo evangeliziranje Europe?*, u: Svesci XXVII (1993.) 1-4, str. 289.

međugeneracijski jaz, već se u župnoj zajednici na taj način stvara određeno obiteljsko ozračje.

Ako je Crkva 'Majka', to se mora vidjeti u župnoj zajednici i u svezi sa osiguranjem prostora za prihvaćanje i pomaganje na putu vjere svim njezinim sinovima i kćerima. U kategorije vjernika koje su do nedavno, na teoretskom i praktičnom planu, bile izričito zapuštene, spadaju i djeca predškolske dobi. Posljednjih godina, usporedo s uvođenjem vjerskoga odgoja u javne predškolske ustanove, raste i svijest veće brige, u obliku posebnih katehetskih susreta, za predškolsku djecu i njihove roditelje unutar župne zajednice. Valja reći da župne zajednice propuštanjem rada s djecom predškolske dobi gube i izuzetnu pastoralnu šansu za rad s njihove roditeljima. Isto tako posebnu pažnju treba posvetiti osobama s posebnim potrebama, odnosno s tjelesnim (fizičkim) i duševnim (psihičkim) smetnjama, bilo da se radi o djeci, mladima ili odraslima, bilo kroz zasebne susrete bilo jednakopravnim integriranjem u redovite župne katehetske susrete. I u tom pravcu hrvatska kateheza je učinila značajne napore, s programima koji idu u pravcu osmišljenja života, otkrivanju novih i najdubljih vrijednosti. Pomak se dogodio i u odnosu prema starijim osobama, kojima je potrebna 'katehetska pratnja' ne samo da se kršćanski znaju suočiti s teškoćama koje donosi 'treća dob' već da još uvijek mogu biti mudra potpora u rastu vjere drugih mlađih članova obitelji.

ČETVRTA TEMATSKA CJELINA
IV. Temeljna uloga župne kateheze u sakramentima
kršćanske inicijacije

1. Dileme i perspektive kršćanske inicijacije⁷⁷

U pedagoškom i pastoralno-katehetskom razmišljanju vrlo često se pojavljuje tema *kršćanske inicijacije* odnosno *religiozne socijalizacije mladih naraštaja* po kojoj oni postaju kršćani. Već dulje vrijeme čuju se sve jasniji zahtjevi za obnovom ne samo pojedinih sastavnih dijelova tradicionalnog procesa inicijacije (kao npr. sakramentalni obredi, kateheza, odgojna praksa, itd.) već kršćanska inicijacija u cjelini. Život i rad kako opće tako i svake pomijesne Crkve, što znači i Crkve u Hrvatskoj, tijekom pokoncilskog vremena upravo je snažno obilježen pitanjem kršćanske inicijacije: *kako i kada se postaje kršćanin?*

U ovom izlaganju to pitanje povezat će se odnosno aktualizirati s dva aktualna događaja. Jedan je od europskog značenja, a odnosi se na Kongres Europske katehetske ekipe⁷⁸ drugi je od hrvatskog značenja povezan s jednom *novinom* za našu Crkvu. Riječ je o već spomenutom dokumentu *Župna kateheza u obnovi župne zajednice – plan i program*.

2. Suvremeno premisslanje o procesu kršćanske inicijacije ili traganje za odgovorom na pitanje: *Kako i kada se danas postaje kršćanin?*

2.1 Problem je hitan

Crkva se nalazi u (teškoj) krizi tradicionalnih procesa kršćanske inicijacije. Jasnije govoreći, radi se o krizi *načina* na koji se postaje kršćanin u suvremenom društvu. Govoreći poopćeno, ta kriza odnosi se na činjenicu da danas samo jedan (manji) dio onih koji počinju inicijacijski put *postajanja kršćaninom* uspješno dođe do kraja toga puta. Budući da se radi o važnoj stvari, problem valja hitno i ozbiljno uzimati na dnevni red.

Treba se hrabro suočavati s činjenicom da postoji mnoštvo nominalnih, a malo stvarnih kršćana. Ta činjenica razobličuje lice kršćanske zajednice u svijetu. Opravdano je razmišljati o tome, ako se danas i dalje nastavi s takvom uobičajenom praksom, da se time, ljudski govoreći, može staviti u pitanje vjerodostojnost kršćanstva a time izložiti opasnosti i budućnost Crkve⁷⁹.

Važno je još jedanput naglasiti da se taj problem ne može više samo djelomično rješavati, nego cjelovito, u svim njegovim različitim vidovima i elementima. Jer ne radi se, npr. samo o obnovi ili promjeni sakramentalne prakse, katehetskom djelovanju ili pak o obnovi ili promjeni struktura religiozne socijalizacije.

Govoriti o cjelovitoj obnovi kršćanske inicijacije kao globalnom planu suvremene Crkve u suvremenom društvu, valja se prisjetiti njezine koncepcije s jasnom predodžbom. Radi se o procesu formacije i rasta kršćanske osobe. No, za taj proces treba dovoljno vremena i primjerene organizacije. Zato se taj proces mora odvijati u jednom *sustavu* koji je složen od

⁷⁷ Tekst koji slijedi već je objavljen: A. Hoblaj: *Teme i perspektive kršćanske inicijacije. Uz Kongres Europske katehetske ekipe i pojavu dokumenta Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, u: *Kateheza* 22 (2000) 4, 351-367.

⁷⁸ M. ŠIMUNOVIĆ - A. HOBLAJ, *Kako danas postati kršćanin u Europi?* Izvješće s kongresa Europske katehetske ekipe (25. - 30. svibnja 2000.) u Bautzenu (Schmochtitz) kod Dresdena u Njemačkoj (iz Hrvatske sudjelovali autori ovoga izvješća), u: *Katehetski glasnik*, II (2000.) 2, str. 187 - 189.

⁷⁹ Usp. W. Kasper (ur.), *Christen ohne Entscheidung, oder soll die Kirche Kinder taufen?* Grünwald, Mainz, 1970, 7.

nekoliko bitnih elemenata ili dimenzija. To je prije svega evangelizacijsko-katehetsko naviještanje, liturgijsko-sakramentalno događanje i vjerničko-kršćansko vježbanje života, a sve se mora događati u crkvenoj zajednici za što je potrebno dovoljno vremena. Da se nabrojani elementi odnosno dimenzije kršćanske inicijacije moraju *sustavno* ostvarivati znači da među njima mora biti uspostavljena harmonija i interakcija – sve je međusobno povezano. To je prije svega potreba ljudske osobe kako bi svojim slobodnim izborom i primjereno zrelo mogla sudjelovati u vjeri i kršćanskom životu⁸⁰.

2.2. Dva modela kršćanske inicijacije s različitim oblicima

Govoreći shematski svi oblici kršćanske inicijacije, kako u dugoj prošlosti tako i sadašnjosti, mogu se svesti na dva svoja temeljna modela.

2.2.1. Katekumenski model

Taj model kršćanske inicijacije u pastoralno-katehetskom smislu najkvalitetnije i najuvjerljivije se razvio u *katekumenskoj ustanovi prvih stoljeća*. On se bitno sastoji u stupnjevitom hodu, katekumena (*pristupnika*) koji se time sustavno približava, intenzivira, produbljuje vjeru obraćenja, vježba u kršćanskom životu – sve do potpunog uključivanja u crkvenu zajednicu putem sakramenata kršćanske inicijacije, to jest krštenjem, potvrdom i euharistijom.

Može ga se opisati kao proces *akulturacije*: prijelaz iz jednog kulturnog svijeta u drugi. Može ga se također opisati kao psiho-pedagoški proces *interiorizacije* vjere u kojem *fides quae creditur* (objektivni sadržaj vjere Crkve) postaje *fides qua creditur* (subjektivni stav katekumena odnosno krštenog vjernika).

*Takav katekumenat praktično je počeo nestajati u IV. stoljeću*⁸¹. *No, on trajno živi u svijesti Crkve kao paradigma kršćanske inicijacije. Zato ga se nastojalo oživjeti u misijskim zemljama i u cijeloj Crkvi u kontekstu obnove II. vatikanskog sabora.*

2.2.2. Vjerska/religiozna "socijalizacije"

Taj model kršćanske inicijacije počinje tada kada je praktično 'nestalo' katekumenata. Otprilike u V. st. u Europi je počeo prevladavati model vjerske/religiozne socijalizacije. Naime, u njemu je kršćanska inicijacija koncipirana kao dugi proces socijalizacije i odgoja koji se, počev od krštenja u najranijem djetinjstvu, sve više gubi tijekom razvojne dobi. Oslanja se na uspješnost socijalizacije obitelji, (kasnije) škole i društva te se uglavnom (danas) završava sa primanjem sakramenata pomirenja, euharistije i potvrde u različitim razvojnim fazama djetinjstva i mladenaštva, što je inače promijenilo redoslijed i vremenski

⁸⁰ Bila je izričita želja II. vatikanskog sabora da suvremeni katekumenat obnovi na iskustvima koje je Crkva u kršćanskoj inicijaciji stekla u prvim stoljećima. U tom smislu čitatelja se upućuje na značajne dokumente i literaturu: Sveti Zbor za Bogoštovlje, *Red pristupa odraslih u kršćanstvo*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1998. (naročito br. 1-67, odnosno str. 7-36.); Hrvatska biskupska konferencija, *Pristup odraslih u kršćanstvo. Upute za ostvarivanje katekumenata u našim prilikama*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar 1993; J. Daniélou/ R. Du Charlat, *La Catéchèse aux premiers siècles*, Institut Supérieur de Pastoral Catéchétique, Paris 1968.; M. Dujarier, *Brève histoire du catéchuménat*, Abidjan, Institut Catholique de l'Ouest, 1980.; M. Dujarier, *L'évolution de la pastorale catéchuménale aux six premiers siècles de l'Église*, u "La Maison-Dieu", 18 (1962) 71, 46-61; G. Groppo, *L'evoluzione del catecumenato nella Chiesa antica dal punto di vista pastorale*, u: S. Felici (ur.): *Valori attuali della Catechesi patristica*, Libreria Ateneo Salesiano, Roma 1976, str. 29- 49; A. Hobljaj, *Catechesi ai catecumeni negli scritti di Tertulliano. Estratto della tesi di dottorato*. Università Pontificia Salesiana, Roma 1987; A. Hobljaj, *Dva Tertulijanova načela u katekumenskom pastoralu*, u: "Bogoslovska smotra" 58 (1988) 4, 80-90; A. Laurentin / M. Dikaroer, *Catéchuménat. Données de l'histoire et perspectives nouvelles*, Centourion, Paris, 1969.; A. Turck, *Aux origines du catéchuménat*, u: "Revue des Sciences philosophiques et théologiques" 48 (1964) 20-31; A. Turck, *Évangélisation et catéchèse aux deux premiers siècles*, Ed. du Cerf, Paris 1962.

⁸¹ Usp. G. Groppo, *L'evoluzione del catecumenato...*, cit. čl., 30-33.

protegnulo inače paradigmatično jedinstvo liturgijskoga slavlja sakramenata. Može ga se još opisati kao proces inkulturacije. Riječ je o progresivnoj interiorizaciji vjere u smislu fides qua creditur..

Tijekom duge povijesti dva modela dobro su se provjerila i bezbroj puta urodila sjajnim rezultatima kršćanske zrelosti. No, nijednog od ta dva *puta* kršćanske inicijacije ne smije se smatrati savršenim, bez rizika i nedostataka.

Dovoljno je npr. samo pomisliti na *dekadencu* katekumenata u IV. i V. st.; ili na kroničnu pritužbu kršćanske socijalizacije u pogledu vjerskog neznanja kršćanskog naroda u suvremeno vrijeme; ili pak na fenomen raskršćanjenosti koji danas sve više uzima maha⁸², tako da se neki kritičari ne ustručavaju (posebice sociolozi) nekoć "kršćansku" Europom okvalificirati "otpadničkom" od kršćanske vjere⁸³. U tom kontekstu treba smjestiti i trajni poziv na "novu evangelizaciju".

2.2.3. Cjeloviti prikaz suvremene pastoralno-katehetske prakse

U suvremenoj pastoralno-katehetsknoj praksi postoji relativna raznolikost oblika inicijacije koji se na neki način mogu povezati i klasificirati prema dva gore spomenuta osnovna modela.

No, većina pastoralno-katehetskih praksi kršćanske inicijacije koje su danas na djelu svode se na tradicionalnu matricu modela 'socijalizacije'. Istina, u mnogima od njih postoje stanoviti djelomični ispravci, promjene ili inovacije kako bi se odgojno jače zahvatilo i prevladale neuspješnosti i dvoznačnosti.

Za ilustraciju mogao bi se navesti niz varijacija ili različitih oblika takvih djelomičnih i inovacija kršćanske inicijacije.

* *Inovacije u liturgijskom i katehetskom smislu*, posebice s obzirom na odlučnost da je potrebno vrijeme pripreme za sakramente, i da se ujedno poboljša slavljenje samih sakramenata.

* *Vremenska odgoda slavljenja sakramenata*, čime bi se stvorili uvjeti za proces sazrijevanja u vjeri. Pritom se čak pokušalo *izmijeniti red* u slavljenju sakramenata⁸⁴. Nakon provedenog eksperimenta u nekim crkvenim pokrajinama uslijedila su načela i primjedbe službene Crkve, čime se takva *inovacija* nije prihvatila⁸⁵. Isti problem odnosi se i na sakrament potvrde. Poslije II. svjetskog rata primanje toga sakramenta se iz pastoralno-pedagoških razloga odgodilo za dob preadolescencije⁸⁶, a sada se vrlo intenzivno razmišlja i o odgodi za adolescentnu dob (srednja škola)⁸⁷.

*Uporno nastojanje da se osnaži kršćanska formacija *poslije* tradicionalnog perioda katehetskog-sakramentalne inicijacije, naročito u oblicima poslije prve pričesti i potvrde, a posebice u adolescentnoj dobi⁸⁸.

⁸² Usp. M. Dujarier, *Breve storia del catecumenato*, Elle Di Ci, Leuman (Torino) 1984.

⁸³ Usp. F. Pajer, *Testimonianza e iniziazione*, u: "Il Regno" 45 (2000) 863, 446. U pogledu na kršćansku vjeru ima autora koji stari kontinent nazivaju "Europa apostata".

⁸⁴ Poznat je npr. pokušaj eksperimenta '70. g. da se prva ispovijed slavi poslije prve pričesti, usp. J. Baričević, *Priručnik za katekizam 4. Methodske upute*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1974, str. 130-132.

⁸⁵ Usp. *Dodatak. Pristup sakramentima prve ispovijedi i pričesti*, u: Sveti Zbor za Klerike, *Opći katehetski direktorij*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1972, 109-113.

⁸⁶ Usp. J. Bulckens, *Potvrda*, u: M. Pranjić (pr.), *Religijsko-pedagoško katehetski leksikon*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1991, str. 573-577. Ta *inovacija* je nakon II. vatikanskog koncila uvedena i u našu pastoralnu praksu.

⁸⁷ Takva još jedna pastoralno-katehetska *inovacija* i u Hrvatskoj je '90 godina djelomično prihvaćena. O tom pitanju naši biskupi razmatrali su prije dvije godine na svojem redovitom jesenskom zasjedanju u Lovranu. Pitanje i dalje ostaje otvoreno.

⁸⁸ Ponovnim uvođenjem vjeronauka u školski sustav kao izbornog predmeta koji izbornim činom postaje obavezan kod nekih roditelja pojavila su se stanovita "pragmatična" razmišljanja po kojima poslije prve pričesti ispisuju svoje dijete iz školskog vjeronauka u nakani da ga ponovno upišu prije sakramenta potvrde.

U ovom zadnjem stoljeću, a posebno od II. vatikanskog sabora, u Crkvi su se razvili oblici kršćanske inicijacije koji su se veoma jasno nadahnuli na katekumenskom modelu. Karakteristična su četiri takva oblika.

* Suvremeni oblici obnove starokršćanskog katekumenata u užem smislu tj. za pristupnike krštenju, u mladim crkvama Afrike i Azije, ali i u zemljama stare kršćanske tradicije u što se pomalo mogu ubrojiti sve zemlje nekoć kršćanske Europe⁸⁹.

* Primjena *katekumenskoga puta* na krštene osobe, ali koje nisu kathizirane niti sakramentalizirane⁹⁰.

- Poznati su oblici koji nisu svojstveni katekumenatu u užem smislu. To je tzv. *katekumenat reinicijacije* za osobe koje su svojevremeno bile sakramentalizirane i katehizirane, ali je sve to što se nominalno ostvarilo na neki način potrebno i zbiljski zadobiti. Na takvima se dogodio obred bez učinaka kršćanske inicijacije. U tom smislu poznati su različiti oblici *neokatekumenskog puta*⁹¹.

* Spomenimo još i vrlo učestalu praksu uvođenja "katekumenskih" elemenata ili aspekata unutar pastoralne prakse "socijalizacijske" vrste, npr. pripremu preadolescenta za sakrament potvrde nastoji se koncipirati po sličnosti katekumenski itinerarij⁹². Pa i samu katehezu nastoji se definirati po uzoru na krsni katekumenat prvih stoljeća⁹³.

Svi nabrojani oblici koji tvore suvremenu pastoralno-katehetsku praksu mogli bi se i grafički prikazati u obliku jedne *skale* koju određuju dva osnovna modela kršćanske inicijacije, a to je proces socijalizacije i katekumenat.

Zbog toga se u zadnje vrijeme sa stajališta župne zajednice kao uvjet primanja sakramenta potvrde traži trajni izbor i školsko vjeronauka.

⁸⁹ U liturgijskoj i pastoralnoj obnovi Crkve koja se povezuje sa II. vatikanskim koncilom ima malo referencija na Crkvu prvih stoljeća. No, kada se uspoređi stanje aktualne Crkve s onim u prvim stoljećima na vidjelo izlaze sličnosti, naročito kada je riječ o obnovi *katekumenata*, o njegovoj afirmaciji, i samom razvoju kako u zemljama staroga kršćanstva tako i u misijskim zemljama (Tu tematiku je opširno istražio C. F. Samanes : *Il catecumenato. Una Chiesa in stato di missione*, Edizioni Paoline, Alba 1974, 14-40; usp. također J. Vernet / H. Bourgeois, *Sereont-ils chrétiens? - Perspectives catéchuménales*, Chalet, Du Sud-Est, Lyon 1975, naročito prvi dio: *De l'incroyance à la foi chrétienne*, 11-83

⁹⁰ Usp. IV. Glava: *Priprava na potvrdu i euharistiju odraslih koji su kršteni kao djeca a nisu katehizirani*, u: Sveti Zbor za Bogoštovlje, *Red pristupa odraslih u kršćanstvo...*, cit. obrednik, str. 173-175. U mnogim pastoralnim projektima, naročito '70 godina općenito se govorilo o 'katekumenskoj dimenziji' koju bi trebao imati proces pripreme samo za krštenje nego i za druge sakramente. Usp. J. Vernet / H. Bourgeois,, *Sereont-ils chrétiens?...*, cit. dj. 184-188.

⁹¹ Neki ga smatraju crkvenim pokretom koji je već dva desetljeća, došavši iz Italije, prisutan pri nekim hrvatskim župnim zajednicama (npr. Zagreb, Pula, Zadar...). Opće informacije o "neokatekumenatu" v. u: S. De Fiores/T. Goffi (ured.), *Nuovo Dizionario di Spiritualità*, Paoline, Roma 1979, 1056-1073.

⁹² Usp. Istituto di Catechetica dell'Università Salesiana, *Profeti di una speranza nuova*, Elle Di Ci, Leumann (Torino) 1978. Radi se o jednom od uspješnih oblika inspiriranog na katekumenatu u pravom smislu riječi. Sastoji se od vodiča za katehetu i roditelje te od udžbenika za vjeroučenika koji se od početka školske/vjeronaučne godine priprema za sakrament potvrde, a koji je na tom "putu" sličan katekumenu. Može se reći da je u zadnjih dvadesetak godina takav oblik na neki način zaživio i u našoj pastoralno-katehetskoj praksi.

⁹³ Usp. Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu ...*, cit. dok. *Temeljno obilježje koncepcije kateheze po tom najnovijem "priručniku" Katoličke Crkve jest njezino inicijacijsko obilježje i njezino katekumensko nadahnuće.*

3. Sinoptički pregled različitih oblika dvaju osnovnih modela kršćanske inicijacije

RELIGIOZNA SOCIJALIZACIJA	KATEKUMENAT
* Redovito uobičajeno dijeljenje sakramenata i "uobičajena" odnosno "spontana" socijalizacija djeteta poslije njegovog krštenja	* Inicijacija i katekumenat potvrde (elementi i katekumensko nadahnuće)
* Brojne liturgijske i katehetske inovacije u "uobičajenom" odnosno redovitom crkvenom pastoralno-katehetskom radu	* Katekumenat reinicijacije za krštene (neokatekumenski pokret)
* Vremensko produljivanje pripreme za sakrament potvrde od djetinjstva na preadolescenciju odnosno adolescenciju i odgađanje sakramentalnog slavlja	* Katekumenat za krštene ali nesakramentalizirane (katekumenska dimenzija)
* Nastojanje da se poslije sakramenata inicijacije nastavi sa katehizacijom (permanentna kateheza)	* Katekumenat u pravom smislu riječi (nekrštene koji su zadobili milost vjere)

4. Ukupno vrednovanje

Pokuša li ukupno *vrednovati* različite oblike koji se pojavljuju na *skali* suvremene pastoralno-katehetske prakse, može se više-manje govoriti o uspješnim nastojanjima da se prevlada težak problem kršćanske inicijacije. No, ipak treba reći da se radi samo o djelomičnim oblicima ili uspjesima. Na skali gore istaknute panorame ne nalazi se jedan *globalni*, a još manje konačni odgovor na osnovno pitanje suvremene kršćanske inicijacije.

S obzirom na model religiozne socijalizacije, postoje tri glavna nedostatka u oblicima kršćanske inicijacije koji se pojavljuju u tom modelu.

* U suvremenom sekulariziranom i pluralističkom društvu posebice se lako može utvrditi da *ne postoje više uvjeti* koji bi jamčili uspjeh procesa religiozne socijalizacije u tradicionalnom smislu. Niti je, isto tako, dovoljno nešto ili pak djelomično obnoviti ili prilagoditi na pojedinim područjima, jer sve to u bitnome ne mijenja narav toga modela kršćanske inicijacije.

* Nadalje, na djelu je snažan *proces dekristijanizacije* odnosno odbacivanja kršćanskog života i crkvene pripadnosti, što u svakom slučaju negativno utječe na nastojanja oko inicijacije.

* U vremenu nepovratnih promjena, koje je danas obilježeno globalizacijskim procesima, model religiozne socijalizacije, makar djelomično obnovljen i prilagođen nije više u stanju odgovoriti zahtjevima vremena.

S druge strane, valja priznati da novi oblici katekumenskog modela iako sadržavaju neupitne prednosti, također nailaze na granice i dvoznačnosti, posebice kada se ne prakticira

katekumenat u pravom smislu riječi, ili kada se *fingira* inicijacija za osobe koje su na neki način već inicirane⁹⁴.

Često ti oblici samo djelomično ostvaruju ciljeve ili pak obuhvaćaju samo stanovitu *elitu*, pa ih se teško može vrednovati cjelovitima tako da bi odgovarali na probleme kršćanske inicijacije.

Rješenje postavljenih *dilema* pokušat ćemo naći u perspektivi *zaključnog* dijela ovog izlaganja.

5. Ususret obnovljenom planu kršćanske inicijacije

Ovdje se ne može ulaziti u raspravu o raznolikim problemima koji dodiruju temu kršćanske inicijacije. Ograničujem se na neke osnove *potrebe*, koje po kriteriju prednosti ulaze u razmatranje s obzirom na perspektivu obnovljenog plana kršćanske inicijacije. Radi se dakle o šest potreba tragom kojih treba ići ususret novom planu kršćanske inicijacije.

5.1. Prva potreba: pluralizam praktičnih modela

Zbog predstavljene situacije potrebno je u pastoralno-katehetskom planiranju i programiranju kao prvi uvjet prihvatiti pluralizam praktičnih modela kršćanske inicijacije. Ta potreba ima opravdanje u trima činjenicama.

* Veoma su različite *lokalne situacije*, kako sa vjerskog tako i sa socio-kulturnog stajališta.

* Često su različita *polazišta* konkretnih osoba koje se upućuju u inicijaciju, npr. različite razine dijeljenja sakramenata, religiozne socijalizacije i sazrijevanja u vjeri.

* Veoma je različita odgojna uspješnost klasičnih *čimbenika* u *socijalizaciji* kao što je obitelj, društvo, zajednica, Crkva i njihov stvarni utjecaj na proces kršćanske inicijacije. Zato je potrebno da mjesne crkve i župna zajednica predvide i unaprijed raspolažu stanovitim uvjetima. Valja izdvojiti tri takva uvjeta

* Prihvatiti različite *modele kršćanske inicijacije*, koji će biti odgovor na osobne i ambijentalne situacije.

* Stvarati primjerene *prostore, ambijente i ustanove*, koje će pristupnike u kršćansku vjeru prihvaćati i pratiti na putu njihovog kršćanskog sazrijevanja.

*** Prihvatiti oblike kršćanske inicijacije koji će se *reinicirati* nominalne kršćane i time ih zadobiti kao stvarne vjernike.**

Dakako da odgovor na tu potrebu iziskuje kreativnost i pastoralnu maštovitost, kao i veliku spremnost za prilagodbu, jer se crkvene zajednice nalaze usidrene i ukočene u strukturama i oblicima prakse koji ne odgovaraju stvarnim potrebama današnjih ljudi.

5.2. Druga potreba odnosi se na produljenje inicijacije barem do mladenačke dobi

Unatoč pluralizmu praktičnih modela, danas se pojavilo mišljenje kako nije moguće zamisliti jedan uspješni *put* kršćanske inicijacije *koji bi završio prije mladenačke dobi*. Kao što je već gore spomenuto, i kod nas se ta potreba posebno aktualizirala u pitanju da li dijeliti potvrdu u završnim razredima osnovne škole (preadolescentna dob) ili u srednjoj školi (adolescentna dob). Za opravdanje toga mišljenje navodi se argument da konkretni uvjeti našega društva prije mladenačke dobi ne omogućuju postizanje one zrelosti i odlučnosti pristajanja uz osobnu vjeru koja bi bila potrebna u istinskom procesu kršćanske inicijacije.

⁹⁴ Opći je problem koji ukazuje na opasnost dviju paralelnih linija kršćanske inicijacije. Jedna je najproširenija i izrazito 'sakramentalna', a odnosi se na krštenje male djece. Druga, manje prisutna linija je zahtjevnija, selektivna i usmjerena na odrasle koji su već kršteni, ali nedovoljno ili nikako inicirani te je stoga potrebna organizacija kršćanske inicijacije s katekumenskom dimenzijom. Takvo pastoralno-katehetsko stanje dovodi do podvajanja između *sakramenata* i *vjere* odnosno do podvajanja između *sakramenata Crkve* i *vjere Crkve*, što zapravo znači još dublju podjelu.

Čini se da tu potrebu danas podupiru brojni elementi odgojne i pastoralne naravi, te se isto tako čini da je ona sama kadra staviti u krizu veliki dio uobičajene prakse u brojnim kršćanskim zajednicama u kojima se redovito ulaže puno napora za inicijaciju djece i preadolescenata⁹⁵.

Istina naši biskupi se za sada nisu nekom odlukom priklonili isključivo takvom mišljenju, nego su uvažili i suprotno mišljenje da bi sakrament potvrde valjalo i dalje kao do sada slaviti u dobi preadolescencije. Inače mišljenje u korist adolescentne dobi danas podržavaju brojni elementi odgojne i pastoralne vrste. Ako bi se u skoroj ili daljnjoj budućnosti uvela praksa lo samo po tom mišljenju, to bi u mnogim župnim zajednicama u kojima je redovito usredotočen napor inicijacije na dob djetinjstva ili preadolescenciju dovelo do velike promjene.

5.3. Treća potreba: jedinstvo i cjelovitost inicijacijskog puta

Iako dopušta različitost u praksi, put kršćanske inicijacije u svakom slučaju trebao bi sačuvati jedno relativno *jedinstvo i sklad među svojim dijelovima*. Radi se o *skladu između evangelizacije i kateheze, molitve i sakramenta, života zajednice, zalaganja u kršćanskom životu i svjedočenju*. Vraćamo se na potrebu *sustavnosti* kršćanske inicijacije koju smo već gore istaknuli kada smo definirali kršćansku inicijaciju.

To obilježje cjelovitosti ili sveukupnosti kršćanskog inicijacijskog iskustva, i u svijetlu povijesne tradicije, zahtijeva da ne budu zanemarivani ili previše međusobno odijeljeni interakcijski aspekti inicijacije, jer o tome ovisi cjelovito vježbanje u kršćanskom životu.

Vodeći računa o jedinstvu i cjelovitosti inicijacijskog puta, nije moguće koncipirati jedan plan kršćanske inicijacije koji bi se sastojao samo npr. u katehetskima aktivnostima ili u sakramentalnoj praksi ili pak u različitim formacijskim inicijativama, koje ne bi bile skladno povezane u cjelovitom procesu. S druge pak strane, isto tako svaki proces kršćanske inicijacije mora imati i jednu svoju vremenski određenu, zaokruženu strukturu. Čini se da je danas najteže upravo vremenski odrediti proces kršćanske inicijacije, jer vremenska odrednica treba zadovoljiti različite potrebe, već prema tome da li se radi o odraslima ili o osobama u razvoju u užem smislu, tj. djeci i mladima. Temeljem toga razmišljanja može se doći do stanovitog nijansiranog zaključka.

* Ako se radi o mladima ili odraslima, sve više prevladava mišljenje da bi inicijacijski put vremenski trebao trajati po modelu starokršćanskoga katekumenata.

* Ako se pak radi o djeci (srednje djetinjstvo) ili preadolescentima, kao što je već istaknuto, proces inicijacije imao bi potrebu za relativno duljim vremenom, barem do praga mladenačke dobi.

5.4. Mjesto sakramenata u procesima kršćanske inicijacije

Broj teoloških i pastoralnih problema vezani uz pitanje sakramenta kršćanske inicijacije nije mali. Ovdje ih se može samo sažeti u nekoliko potreba i praktične kriterije, koji su od posebne važnosti za rješavanje problema koji se u ovom izlaganju moraju spomenuti.

⁹⁵ "Pozivajući se na K. Rahnera, S. Leimgruber drži da ti dvanaestogodišnjaci, koji na pozitivan način žive prijelaz od djetinjstva prema adolescenciji time što rastu u osjećaju slobode i odgovornosti otvarajući se autentičnim vrednotama života, te zalažući se da se hrabro i puni nade suoče s nizom 'prolaznih sukoba' i da ih nadvladaju u duhu sabranosti i molitve, mogu potvrditi da su doživjeli iskustvo Duha Svetoga ili iskustvo Božje milosti. Za ostvarenje tog iskustva duha mogu vrlo dobro poslužiti i duboke, svjetske ili religiozne, pripovijesti i svjedočanstva" (J. Bulckens, *Potvrda*, u M. Pranjić (pr.), *Religijsko-pedagoško katehetski leksikon*, cit. dj., 576.

5.4.1. Potrebno je teološki obnoviti pogled na sakramente

Za primjereno planiranje kršćanske inicijacije valjalo bi u prvom redu podsjetiti na potrebu da se *obnovi teološki pogled na sakramente* čime će se prevladale stanovite prepreke i ukočenosti u tradicionalnoj praksi.

Posebice bi trebalo premisliti, naglasiti ili osvijestiti slijedeće aspekte: usku povezanost između sakramenata i vjere, prevrednovati obilježja znaka, promatrati sakramente u širem kontekstu sakramentalnosti Crkve i djelovanje Duha, vrednovati i njegovati antropološko značenje slavlja u kršćanskom životu, itd.

Odgovarajuća koncepcija sakramenata pomoći će da se u praksi prevlada kako obredna koncentracija inicijacije u sakramentalnom činu, tako i praktična marginalizacija slavljeničkog trenutka u procesima kršćanske inicijacije.

5.4.2. Pitanje redoslijeda sakramenata inicijacije.

Dobro je spomenuti da su se uvođenjem religiozne socijalizacije kao jednog od dva modela kršćanske inicijacije, koji je vezan uz opću praksu krštavanja djece uveli novi elementi, posebice elementi pedagoškoga reda koji utječu na tradicionalni odnosno paradigmatički redoslijed sakramenata inicijacije (krštenje-potvrda-euharistija).

Evidentno je da se tradicionalni redoslijed, koji se liturgijski i teološki smatra logičnim, može normalno slijediti *samo u katekumenskom modelu* u pravom smislu riječi, gdje nema razloga da bi se on mijenjao.

5.4.3. Pitanje životne dobi za sakramente inicijacije također je povijesno uvjetovano generalizacijom modela "socijalizacije", posebice u tradiciji zapadne Crkve.

Čini se da je u suvremenoj situaciji gotovo nemoguće utvrditi naputke za rokove ili naznake po kojima bi se vrlo precizno i odrješito vremenski odredilo slavljenje sakramenata kršćanske inicijacije. Ta poteškoća, kao što je gore spomenuto još je očitija u primjeni pluralizma praktičnih modela.

Možda bi se osnovna potreba kao i praktični kriterij koji treba u tome slijediti ovako mogao formulirati: sakramente inicijacije valja slaviti tako da osobito bude zajamčeno njihovo značenje po kojem se oni uključuju u *ustrojeni* proces sazrijevanja u vjeri i u kršćanski život. Dakle središte pozornosti bi trebao biti proces sazrijevanja u vjeri, a manje briga o terminu, kada će se slaviti sakramenti. To bi trebao biti način za utvrđivanje reda i dobi za sakramentalno slavlje.

Što u tom smislu reći o praksi naših župnih zajednica, čija je to možda "glavna" preokupacija u planu pripremanja mladih naraštaja za sakramente, što svakako opterećuje glavnu svrhu kršćanske inicijacije – napredovanje u zrelosti vjere.

5.4.4. Posebnu pozornost zaslužuje sakrament krštenje

Iako službena Crkva nikada nije u pitanje dovodila praksu krštenja djece, čini se da je danas potrebno ukazivati na problem nedostatnosti minimalnoga jamstva koje Crkve traži za kršćanski odgoj djece koju krsti. Valjalo bi apelirati na veću ozbiljnost i odgovornost u slavljenju krštenja kako se ne bi stalno podržavao začarani krug neuspjeha ili neostvarene kršćanske inicijacije.

5.4.5. Posebnu pozornost zaslužuje i sakrament potvrde

Poznato je koji se uspjesi postižu tamo gdje se u obnovljenom pastoralu sakramenta potvrde kojemu se pristupa kao značajnom trenutku u procesu kršćanske inicijacije. Poznata je tendencija koja je već nekoliko puta istaknuta, a koja se svakoga dana sve više širi, da se slavljenje potvrde odgodi za godine adolescencije ili poslije. Iako se ta potreba ne preuveličava kao jedino moguće rješenje, u njezinu korist govori činjenica da po svojim

teološkim i pedagoškim sadržajima i po činjenici da dolazi samo jedan put u životu, sakrament potvrde zaslužuje da se prethodno ispune pastoralno-katehetski i dobni uvjeti za njegovo slavlje, i da to za mladu osobu zaista bude *jaki* trenutak na globalnom putu kršćanske inicijacije. U tom smislu u zadnje vrijeme jača uvjerenje da valja podržati pastoralne planove koji će s dužnom ozbiljnošću i pripremom, odgoditi slavlje sakramenta potvrde poslije djetinjstva odnosno preadolescencije.

Valja se pripremiti ozbiljnim razmišljanjem o razlozima takve prakse u slučaju da će biti potrebno napustiti preadolescentnu dob kao dob u kojoj se slavi sakrament potvrde. Pritom se ne smije zaboraviti da se radi o već stečenoj navici koju neće bit lako mijenjati.

6. Evangelizacija i kateheza kršćanske inicijacije

Evangelizacija i kateheza bitni su elementi odgoja zrele vjere u procesu kršćanske inicijacije. Njihovo prisustvo i značenje ne iscrpljuje se u pripremi za sakramente i u izvođenju školskih ili nekih drugih katehetskih programa. Evangelizaciju i katehezu valja reorganizirati i pojačati u funkciji zrelosti vjere prema kojoj teži svaki proces inicijacije u kršćanstvu.

U suvremenim okolnostima važno je podsjetiti da evangelizacija, koncipirana kao navještaj odnosno kao prijedlog kršćanske poruke i kao poziv, ohrabruje pojedinca u tom prihvaćanju, i tako pripada samoj biti kršćanske inicijacije. Kao takva evangelizacija se ne može je zanemariti, ili pretpostaviti ili pak prepustiti spontanom procesu socijalizacije, već ju izričito treba planirati, htjeti i uključiti u svrhu i ciljeve svakog procesa kršćanske inicijacije. Sve to ima sasvim određene konsekvencije u izboru sadržaja, u programiranju praktičnoga rada i u predviđanju vremenskog trajanja. U tom smislu posebno valja uvažiti *katehezu u evangelizacijskom poslanju Crkve novog Općeg direktorija za katehezu*⁹⁶

Temeljno obilježje koncepcije kateheze po tom najnovijem "priručniku" Katoličke Crkve jest njezino inicijacijsko obilježje i njezino katekumensko nadahnuće. Valja podsjetiti da nova redakcija Direktorija, u odnosu na Direktorij iz 1971. godine u teološkom smislu nastoji jače motivirati za koncipiranje katehizacije i njezino usvajanje. Ostajući kod prethodnog teksta Direktorija, tj. da se kateheza temelji na Objavi, što znači da u bitnome poštuje Koncilsku konstituciju o božanskoj objavi Dei verbum, novi Direktoriji isto tako integrira ono bogatstvo koje su stvorili dokumenti Evangelii nuntiandi i Catechesi tradendae. Ti izvori na kojima se inspirira koncepcija kateheze nisu samo predstavljeni, već su u novom Direktoriju međusobno povezani i istumačeni. Tako novi Direktorij predstavlja katehezu kao bitni trenutak evangelizacijskog procesa.

Kateheza inicijacije je potrebna karika da bi se uspostavila veza između misijskog djelovanja koje poziva na vjeru, i pastoralnog djelovanja kojim se trajno hrani kršćanski kontinuitet. Prema tome ona nije neko fakultativno, već osnovno i temeljno djelovanje kako za izgradnju kršćanske osobnosti tako i zajednice.

Kateheza je najuže povezana sa sakramentima inicijacije, posebno sa sakramentom krštenja, kao "sakramentom vjere". Karika koja sjedinjuje katehezu sa krštenjem jest ispovijest vjere, koje je istodobno unutarnji element toga sakramenta, ali i polazište i cilj kateheze. Stoga je model svake kateheze krsni katekumenat, koji je specifična formacija, jer se tim putem obraćeni vjernici dovode do ispovijedanje krsne vjere.

Direktorij, pozivajući se na Sinodu o katehezi iz godine 1977. godine uravnoteženo precizira u čemu se sastoji krsni katekumenat kao model svake kateheze. U stvari naglašavaju se elementi katekumenata koji moraju inspirirati suvremenu katehezu i značenje te inspiracije, upozoravajući pri tom da postoji bitna razlika između kateheze poslije krštenja i

⁹⁶ Usp. ODK I. Dio.

prije krštenja tj. krsne kateheze (usp. br. 90 i 91). Tako krsni katekumenat trajno podsjeća cijelu Crkvu na osnovnu važnost funkcije koju ima inicijacija sa svojim temeljnim čimbenicima: kateheza i sakramenti inicijacije. Zato je pastoral kršćanske inicijacije od vitalnog značenja za svaku lokalnu Crkvu. Nadalje, krsni katekumenat znači odgovornost cijele kršćanske zajednice. U stvari takva kršćanska inicijacija ne smije biti samo djelo kateheta ili svećenika, nego cijele vjerničke zajednice, a naročito kumova. Institucija katekumenata tako osvještuje cijelu Crkvu u njezinom duhovnom materinstvu koje ona ostvaruje u svakom obliku odgoja za vjeru. Konačno, koncepcija krsnoga katekumenata, kao formacijskog procesa i prave škole vjere, pruža katehezi koja slijedi poslije krštenja svojevrsnu dinamiku i neka obilježja koja joj određuju kakvoću: čvrstinu i cjelovitost u formaciji; njezino obilježje postupnosti sa definiranim etapama; njezinu povezanost sa obredima, simbolima i znakovima, naročito biblijskim i liturgijskim, te njezino trajno uporište u kršćanskoj zajednici.

Nije potrebno da kateheza koja slijedi poslije krštenja oponaša (vanjski) oblik krsnog katekumenata, jer se katehizandima priznaje njihovo stanje da su kršteni, no učinit će dobro da se nadahnjuje (inspirira) na krsnom katekumenatu kao "školi koja priprema za kršćanski život" i da se oplodi njezinim osnovnim elementima koji je karakteriziraju. Sa te točke motrišta valja shvatiti zašto Direktorij toliko vrednuje i preporučuje Red uvođenja odraslih u kršćanstvo (1998.)⁹⁷

⁹⁷ Usp. G. Grieco, *La fede della Chiesa e la sua missione evangelizzatrice*, u: "L'Osservatore Romano" 137 (1997) 241, 5. Radi se o izlaganju na Međunarodnom katehetskom kongresu (od 14. do 17. listopada 1997), povodom izdanja novog Općeg direktorija za katehezu.

7. Grafički prikaz: Katehizacija u kontekstu evangelizacije u okviru cjelovite pastoralne slike službe riječi⁹⁸

Božja riječ (objava): Različiti oblici službe riječi u simultanom cjelovitom procesu integracije	Naslovnici:	Progresivno uključivanje: u sakramentalnu ekonomiju:	Unutarnji kontinuirani proces: tri osnovne etape unutarnjeg prijanjanja uz vjeru:
Predevangelizacija	Nevjernici	Poziv na vjeru	Buđenje interesa za evanđelje/vjeru
Evangelizacija	Nevjernici	<i>Kerigma</i> ili prvi navještaj: vjera obraćenja - temeljna opcija	Prionuti uz vjeru ("accedere ad fidem" Tertulijan)
Kateheza inicijacije i permanenta kateheza	Obraćenici: katekumeni i katehizanti svih dobi (cjeloživotna kateheza)	Sakramenti inicijacije i ustrajnost ("fiese quaerens educationem")	Produbiti vjeru: osnovna i permanetna formacija ("ingredi in fidem" Tertulijan)
Liturgijsko propovijedanje	Kršćanska zajednica	Euharistija	Živjeti vjeru ("obsignare/sigilare fidem" Tertulijan; slavljenje krštenja i trajno življena vjera krštenja)
Teologija	Vjernici: klerici i laici	"Fides quaerens intellectionem"	Razvoj "inteligencije vjere"

⁹⁸ Napomena: Sijedi ponovljeni grafički prikaz iz *Uvoda* (br. 0.2.3., str. 6); radi se o sintetičkom prikazu naravi i zadataka suvremene «crkvene kateheze» u kontekstu I. dijela ODK (/1997.).

8. Odlučujuća uloga crkvene zajednice

Kršćansku inicijaciju je nemoguće zamisliti bez utjecaja koji je zapravo odlučujući, a to je crkvena (župna) zajednica. Ona je naime odgovorni subjekt i odgojni prostor što sve zajedno predstavlja *uporišnu skupinu* u cjelokupnom redu *inicijacijskog procesa*. U tom smislu, pastoral kršćanske inicijacije nužno treba povezati s širim nastojanjem oko obnove i preobrazbe crkvenih zajednica.

* Današnja kršćanska inicijacija ima potrebu za ambijentima ili formacijskim strukturama koje će biti prave *uporišne skupine*, mjesta značajnih iskustava i uspješnih procesa identifikacije oni koji se *uvode* u život i rad Crkve. U toj perspektivi valja analizirati, ispraviti i premisliti moguće ambijente za kršćansku inicijaciju: obitelj, župu, školu, male zajednice, skupinu, pokrete, itd.

* Čini se da je danas posebice odlučujuća uloga kršćanske zajednice u svojoj konkretnoj povijesno-vremenskoj pojavnosti, te je stoga potrebno hitno preoblikovati i kreirati nove oblike (župne) zajednice. I sam proces kršćanske inicijacije mora imati za cilj unapređivanje autentične oblike kršćanske zajednice. Uvjerljiva prisutnost autentičnih zajednica i njihov "životni plan" koji svojom kvalitetnom ponudom privlači odlučujući su čimbenici za uspjeh svakog *inicijacijskog puta*.

* **Isto vrijedi za crkvenu zajednicu u cjelini, tj. za Crkvu u cjelini kao institucijsku prisutnost. Ima analitičara koji upozoravaju da Crkva prema nekim pokazateljima danas stvarno predstavlja više neku zapreku nego pomoć u ostvarivanju procesa kršćanske inicijacije⁹⁹.**

Zasigurno da ta činjenica uvelike opterećuje i izlaže neuspjehu brojne velikodušne pastoralne napore. Budući da bez *Crkve-koja-inicira* nije moguće uspjeti u inicijaciji, onda se mora također voditi računa o planu obnove Crkve kao nosećim elementom njezinog programiranja.

To znači da bi suvremena Crkva u odgojnoj praksi trebala biti veoma hrabra, čvrste vjere i kreativna. Ona se ne može ograničiti samo na ciljeve uvođenja u Crkvu tako kako ona jest, već mora također težiti k tome da gradi i preoblikuje samu sebe, u perspektivi onog ekleziološkog modela koji još nije ostvaren. To je slika Crkve II. vatikanskog koncila. U prigodnim predavanjima ekleziolozi upozoravaju crkvenu javnost da još nije otkrila ekleziologiju II. vatikanskog koncila¹⁰⁰. Čini se da u tome neće ni uspjeti sve dotle dok se Crkvu ne počne "činiti" putem primjerene kršćanske inicijacije. U tom smislu ona bi trebala zasjati pred očima mladih i odraslih našega vremena.

Ovako zahtjevnj plan može nekoga obeshrabriti. Točno je da za njega treba puno hrabrosti, koja nije nepoznata biblijskom iskustvu kada se radi o "zapovijedi" da se poduzme nešto što se odnosi na vjeru, kao npr. ona hrabrost koja je bila potrebna Abrahamu, kada je čuo glas Božji: "Izidi iz svoje zemlje". Danas se ta zapovijed odnosi na nas kršćane koji trebamo hrabro krenuti ususret cjelovito obnovljenoj kršćanskoj inicijaciji.

9. Uz "kongres Europske katehetske ekipe" na temu: *Kako se danas postaje kršćanin u Europi?*

Kako je već spomenuto, od 25. do 30. svibnja 2000. održan je u Schmochtitzu kraj Drezdena kongres na temu: *Kako se danas postaje kršćanin u Europi?* Održala ga je

⁹⁹ Iako, za razliku od drugih europskih zemalja kako to proizlazi iz socioreligijskih istraživanja (v. pozivnu bilješku br.) građani u Hrvatskoj daju veliko povjerenje Crkvi kao ustanovi, to ne znači, što također proizlazi iz spomenutih istraživanja, da problemi koji se odnose na kršćansku inicijaciju u mnogočemu nisu istovjetni s onima cjelokupnoj Europi.

¹⁰⁰ Na to je također u svojem predavanju na (ovoj) Katehetskoj ljetnoj školi u Splitu, 2000. upozorio i N. A. Ančić (*Novi teološko-eklezijalni naglasci u poimanju crkvene zajednice*).

Europska katehetska ekipa, sa sjedištem u Bruxellesu, koju su prije 50 godina osnovali europski katehetski eksperti. Uz redovite članove iz osobnih motiva, među članove te europske asocijacije ubrajaju se i oni kojima je u pojedinim zemljama povjereno vodstvo na katehetskom području kao što su predstojnici nacionalnih katehetskih ureda. Ekipa se sastaje svake dvije godine uz jednu aktualnu temu. Ovogodišnji tematski izbor odnosio se na pitanje: *Kako se danas postaje kršćanin u Europi?* Tijekom pet dana (25.-30. svibnja 2000.) su se iznosila izvješća o pastoralnim iskustvima u katekumenatu koja su nastala u različitim europskim sredinama, svjedočanstva novokrštenih mladih i odraslih osoba kojima su svjedočile o svojem *putu* do osobne vjere. Bilo je i posjeta, susreta s dužnosnicima biskupije Drezden. Održano je više referata izabranih po multidisciplinarnom ključu na temu kršćanske inicijacije koje su podnijeli uvaženi europski stručnjaci.

Za domaćina održavanje kongresa namjerno je izabrana njemačka pokrajina Saksonija sa središtem u Drezdenu (grad koji je podnio mučeništvo u II. svjetskom ratu). Saksonija je pokrajina koja se je 1990. godine zajedno s još četiri druge pokrajine ujedinila s Njemačkom. Radi se o području koje je u cjelini svijeta najviše sekularizirano: 80% populacije nije kršteno niti je ikada imalo bilo kakav kontakt s crkvama u posljednjih 50 godina, niti se dobiva dojam da je sadašnja populacija barem u nečemu zainteresirana za Crkvu. Čak ni sekte kojih ima posvuda na tom području nisu prisutne.

Prisutnost kršćana u toj pokrajini odnosi se na 15% evangelika i 3 % katolika. Navedeni postoci gotovo su isti i u drugim zemljama bivše Istočne Njemačke kao i u Republici Češkoj. Ti brojevi naglo rastu, jer budući da ima malo krštenja odraslih više ima onih kojima 'nestaje svijesti da su kršteni'.

Tako visoki postotak onih koji nisu vjernici odnosno inicirani u Crkvu utječe na stručnjake da u raspravi o ateizmu, agnosticizmu, nereligioznosti ili slično više ne upotrebljavaju takve riječi s negativnim asocijacijama i značenjem. I sami svjesni da će takav govor djelovati izazovno, spomenuti stručnjaci počeli su se izražavati na način koji im se čini objektivnijim, tj. počeli su govoriti o "trećoj konfesiji", odnosno o nereligioznoj konfesiji čiji su sljedbenici oni koji nisu katolici ili protestanti. Po njihovim kriterijima toj "trećoj konfesiji" pripadala bi i osoba koja nema neku nostalgiju za bilo kakvom transcendencijom, niti traži neke duhovne uspjehe.

9.1. Neke pastoralno-katehetske smjernice nastale na kongresu

Riječ je o smjernicama koje su nastale na kongresu kako u okviru predavanja tako i u raspravama u radnim skupinama po jezičnim skupinama.

2.1.1 Polazeći od novoga pojma "treće konfesije" prof. Tiefensee sa sveučilišta u Erfurtu pokušao je tu tvrdnju dokumentirati činjenicom se nalazimo u prisutnosti *areligioznog čovjeka (homo areligiosus)* koji, po njegovom mišljenju ne posjeduje religiozno iskustvo niti za njim osjeća neku potrebu. No *areligiozni čovjek* je pragmatičan i solidan u nekim osnovnim vrijednostima. Kada ga se uspoređi sa prosječnim kršćanima na Zapadu, *areligiozni čovjek* na Istoku ne podliježe težim moralnim nedostacima, štoviše u nekim slučajevima pokazuje se suprotno, Tako npr. Nijemci na Istoku koji nisu vjernici, za razliku od Nijemaca na Zapadu, imaju manje bračnih rastava, više poštuju rad nego slobodno vrijeme, veći su čuvari "kulture blagdana", i spremniji su žrtvovati se za svoju djecu.

Tradicionalni pastoralni modeli ne mogu se nositi s tom novonastalom situacijom koja, kako se čini, demantira dobro poznatu tezu, koja je draga sljedbenicima fenomenologije religije, jer govori o univerzalnosti *religioznog čovjeka (homo religiosus)*.

Također ostaje neprovjerena teza kojom se tvrdi da se nestankom religioznosti čovjek upada u dekadenciju *vrednota*. Štoviše, činjenica da se ateisti i kršćani, ne računajući ovdje religiozne vrijednosti, razlikuju manje nego što se misli, upućuje na potrebu da se ponovno razmišlja o ulozi religije u *postmodernom društvu*. U tom kontekstu bilo je dotaknuto i pitanje

"nove evangelizacije" Europe i izrazilo mišljenje da se u takvoj situaciji ona predstavlja prije svega kao *vizija*, a ne kao neki plan. Zato bi trebalo pripaziti da ta vrsta vizije, kao što to često biva, ne doživi negativni svršetak. Kako se to ne bi dogodilo, poželjno je poraditi na autentičnim ekumenskim pristupima, koji neće biti zasjenjeni prozelitskim duhom, pa ni prema "trećoj konfesiji".

9.1.1. To je potrebno tim više što su se na Zapadu od jedne do druge generacije promijenili načini i uporišta za procjenjivanje *pripadnosti Crkvi*: pripadati nekoj instituciji (zajednici) ili skupini nije više pitanje tradicije nego *izbora*, i to izbora koji se može premisliti u bilo kojem trenutku, bila je poruka Denisa Villepeleta, predstojnika "Pastoralnog instituta Katoličkog sveučilišta u Parizu". Naime, pitanje *izbora pripadnosti Crkvi* puno ovisi od načina na koji danas netko nastoji ostvariti svoj *identitet*. Kao svaka druga osoba ni vjernik nije oslobođen toga zadatka. I na njega utječu brojne silnice koje bi trebale postići neku ravnotežu, ali se u tome vrlo teško uspijeva: S jedne strane i vjernik je kao osoba podvrgnut sve jačoj subjektivnosti na koju utječe suvremena kultura individualizma, te ga tako izlaže opasnosti da završi u nekoj autonomiji koja ima svrhu u samoj sebi ili u narcizmu. S druge strane suvremeni čovjek, pa tako i kršćanin, ulaže puno energije u društvene odnose (riječ je o različitim društvenim grupacijama, kao što je njegova profesionalna kategorija, sindikat, stranka, dragovoljne civilne udruge...). Ti društveni odnosi koji mogu izgrađivati i jamčiti njegov identitet, isto tako ga mogu izlagati patološkom precjenjivanju javne slike o samome sebi. Nadalje, osobni *identitet* suvremenog čovjeka i kršćanina nalazeći se u višestrukim institucionalnim pripadnostima, koje katkada proživljava kao zaštitu i utočište, također ga vrlo često opterećuje u spontanosti i kreativnosti.

Na području odgoja vjere ta tri spomenuta komplementarna pola subjektivnog vjerničkog identiteta doveli su Villepeleta do zaključka da formulira jednu hipotezu o "crkvenosti". Villepelet naime tvrdi da "crkvenost" koja u nečijem *postajanju* posreduje da *postane* odgovorni vjernik, nalik je *kupelji* stvarnoga (crkvenoga) života u kojoj se pojedinac živo osjeti pripadnikom te crkvenosti koja mu to iskustvo posreduje. Kao primjer kako i kada se ta *kupelj* može prirediti naveo je velike značajne susrete u liturgijskim vremenima. Ta hipoteza tvrdi isto tako Villepelet, mogla bi utjecati na promišljanje katehetske pedagogije, da se manje razmišlja u shemama i terminima nastave odnosno učenja, a više u duhu *inicijacije*.

9.1.2. Upravo je pojam *inicijacije* predstavljao onaj ključ ili crvenu nit kojom je razmišljanje *Europske katehetske ekipe* kritički pristupalo nekim suvremenim praksama kršćanske inicijacije. Vrlo relevantan je u tome bio teorijsko-praktični doprinos dvoje referenata, prof. Ambroise Binz-a i Sylvaine Salzmann. To dvoje specijalista su u religioznoj pedagogiji odraslih u Friburgu i Strassburgu. Njihova polazna teza odnosi se na suvremenu kulturalnu situaciju u kojoj prenošenje ili predavanje vjere nije nestalo, nego se je ono transformiralo. To prenošenje vjere danas bolje prolazi po *kršćaninu svjedoku* koji najprije *pripovijeda* o onome što mu se dogodilo, a manje govori o onome što bi trebalo *vjerovati*.

Prvenstvo iskustva, kaže spomenuto dvoje referenata, karakteristika je naših suvremenika. Zato je "istina" za suvremenog čovjeka ono što se može "eksperimentirati", "iskusiti". I upravo ovu karakteristiku suvremenog čovjeka treba uzeti u obzir kod današnjeg prenošenja odnosno predavanja vjere. To pak znači da treba puno ulagati u dinamike i modele koji slijede put osobne blizine, a napuštati iluzije o velikim institucijama i velikim brojevima.

Nadalje, valja relativizirati (ali ne i umanjiti) kognitivnu komponentu *kršćanske inicijacije* kako bi se bolje mogli predstaviti pojedinci i njihove biografije.

U tom smislu treba odlučno prevladati jedinstveni pastoralno-katehetski model. Jedinstveni u smislu ritmova, govora, sadržaja, ponašanja, kako bi pojedinci mogli prihvatiti

živu Riječ ali bez mogućnosti da se ta riječ (biblijska, tradicijska, obredno liturgijska, etička) *fossilizira* u neku ideologiju.

Valja također izabrati mjesta i vremena inicijacije gdje "se čini ono što se govori umjesto da se govori ono što se čini".

Valja prevrednovati cjelokupni sustav mogućnosti odnosa među starijim osobama, odraslima, mladima i vrlo mladima, tako da svaka generacija ponovno postane subjekt i originalan nositelj vlastitoga vjerovanja. Ovdje se očito misli na tzv. integrativnu inicijaciju.

Ne valja misliti na katehezu odraslih samo kada se oni trebaju pripremiti za sakrament ženidbe ili kada trebaju pratiti svoju djecu u sakramentima inicijacije. Valja omogućiti da svaka zajednica stvarno postane odrasla temeljem izbora vlastitoga puta, preuzimajući na sebe svoje rizike, prevladavajući krize sa vlastitim sredstvima ne dopuštajući da u tome prevladaju neki klerikalni paternalizmi animatora, bez obzira bili oni svećenici ili laici.

9.1.3. Na koncu, posebna iskustva kršćanske inicijacije koje su predstavljena tijekom kongresa, kao i "tečajevi vjere" za katekumene u Drezdenu (Clemens Ullmann), "središte služenja" u evangelizaciji odraslih u Italiji (Enzo Biemmi), "oblici ekumenskog katoličkog pastora" u kompatibilnosti sa pravoslavnim svijetom kao što je to u Rusiji u Petrogradu (Therese Konacry), "hodočašće" i njegova inicijacijska uloga kao paradigma puta u vjeri (Chantal van der Planke, Bruxelles), "molitvene skupine za ateiste" koje su utemeljili studenti filozofije u Drezdenu (Beate Beckmann), još jedan put su uvjerali da, ako postoji potreba da kršćani u "otpadničkoj Europi", usprkos epohalnih poteškoća i samokritičkih premisslanja, još nisu prestali biti kreativni štoviše vjerodostojni u *naviještanju* Isusa Krista jučer i uvijek u novim vremenima koja nastaju.

Zaključno, u suvremenim premisslanjima o "dilemama" kršćanske inicijacije nazire se i *perspektiva*, tj. pogled u širinu i daljinu odnosno naziru se stanoviti izgledi za budućnost i nada da postoji mogućnost postignuća ciljeva za kršćansku inicijaciju danas te vjera i pouzdanje u uspjeh.

10. Perspektiva kršćanske inicijacije u Hrvatskoj

U okviru suvremenih (europskih) dilema *Župna kateheza u obnovi župne zajednice-plan i program* Hrvatske biskupske konferencije¹⁰¹ predstavlja se kao perspektivni izlaz iz krize.

Čini se da neće biti pretjerano ustvrditi da je Crkva u Hrvatskoj možda po prvi put time dobila jedan *nacionalni plan i program* koji zaslužuje kritički osvrt. Po tematici i pristupu kontekst ovog članka vrlo je dobra pretpostavka za takav postupak.

10.1. Nova Župna kateheza u obnovi župne zajednice-plan i program. odgovara svim gore istaknutim potrebama u ukupnoj obnovi kršćanske inicijacije

10.1.1. Prije svega nova *Župna kateheza u obnovi župne zajednice* je cjelovita, jer ne promiče tek jednu ili drugu dimenziju kršćanske inicijacije, nego harmonično povezuje sve konstitutivne elemente kršćanske inicijacije u jedan sustav koji jamči kvalitativnu obnovu.

¹⁰¹ Usp. *Plan i program župne kateheze prema obnovljenoj župnoj zajednici*, u: "Katehetski glasnik" 2 (2000) 1, 135-191. Prema odluci Hrvatske biskupske konferencije (HBK) objavljeni dokument je bio godinu dana u provjeri i javnoj raspravi. Na jesenskom zasjedanju HBK dokument je trebao biti službeno. No, prema najavi autora, dokument je temeljem javne rasprave trebao biti znatno doraden. Tako je, među ostalim, oblikovan i novi naslov (*Župna kateheza u obnovi župne zajednice-Plan i program*), koji u odnosu na prvotni bolje izražava kontinuitet u obnovi župne zajednice odnosno župne kateheze, i koji se u tekstu ovog članka već upotrebljava umjesto onoga iz eksperimentalne verzije. Isto tako će u odobrenoj verziji biti unesena i još neka novija teoretska utemeljenja ovakve koncepcije župne kateheze kao i niz novih modela.

10.1.2. Novi *Župna kateheza u obnovi župne zajednice* odgovara potrebi pluralizma praktičnih modela odnosno oblika. Radi se najprije o katehezi posebnih dobi (predškolska, prije prve pričesti, prvopričesnička, poslije prve pričesti, potvrđenička, mladi, studenti, odrasli) i o 17 oblika kateheze "živih vjerničkih krugova" odnosno "posebnih zajednica" (koordinacijska, liturgijska, ministrantska, biblijska, katekumenska, obiteljska, kršćanske kulture duha, duhovno-molitvenih pokreta, molitveno-meditativna, udruga mladih i odraslih, karitativna, za osobe s posebnim potrebama, misijska, evangelizacijska, ekološka, "kršćana u distanci", rekreativno-športska, "hodočasnička").

10.1.3. Novi *Župna kateheza u obnovi župne zajednice* vodi računa o primjerenom mjestu sakramenata u procesima kršćanske inicijacije. Premišljala ili naglašava važne teološke aspekte kao što je uska povezanost između sakramenata i vjere, vrednuje obilježje znakova, sakramente smještava u širi kontekst sakramentalnosti Crkve i Krista i djelovanja Svetoga Duha, a posebice njeguje antropološko značenje slavlja u kršćanskom životu (npr. *Celebratio catechetica*)

10.1.4. Novi *Župna kateheza u obnovi župne zajednice* kontekstualizira katehezu u evangelizaciju. Time pokazuje da slijedi spomenute upute najnovijeg priručnika Katoličke Crkve, *Općeg direktorija za katehezu* (I. dio).

10.1.5. Nova *Župna kateheza u obnovi župne zajednice* daje crkvenoj/župnoj zajednici odlučujuću ulogu u kršćanskoj inicijaciji. Takvo vrednovanje crkvenosti, kako ističe nedavni kongres Europske katehetske ekipe, po novoj *Župnoj katehezi u obnovi župne zajednice* postaje "eklezijalna kupelj" u kojoj suvremeni kršćanin razvija svoj vjernički identitet i pripadnost Kristu i Crkvi.

* Eklezijalna dimenzija kršćanske inicijacije. Svratiti li se pozornost na naslov tog dokumenta - *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, prvo se valja zaustaviti na "župnoj katehezi", koja je u "obnovi zajednice". Treba dobro uočiti da su "kateheza" i "župna zajednica" (Crkva) u dinamičnom recipročnom odnosu. Naime, planirajući i programirajući župnu katehezu, planira se i programira, tj. gradi Crkva. Taj dokument, dakle, u prvi plan stavlja "eklezijalnu" dimenziju "kateheze".

Taj cilj vrlo izričito dolazi do izražaja na kraju *Župne kateheze u obnovi župne zajednice*: "... da se pospješuje ostvarenje *nove župe* koja bi, uz ostalo, omogućivala ovdje izneseni koncept župne kateheze, a koja ima zadatak da pospješuje stvaranje *nove župe*..."¹⁰². U *Župnoj katehezi u obnovi župne zajednice* sadržana je već poznata poučna misao: Kakva Crkva takva kateheza-kakva kateheza takva Crkva.

Novo poimanje župne zajednice *Župne kateheze u obnovi župne zajednice* jest poimanje Crkve II. vatikanskog sabora i pokoncilске teološke i katehetske misli provjerene u praksi. Radi se o *Crkvi u Duhu i zajedništva službi i karizmi*, u kojoj je glavni subjekt i objekt kateheze "kršćanska zajednica" s vizijom na odraslom zreлом vjerniku kao idealu na kojem bi se trebao inspirirati svaki spomenuti oblik inicijacijske kateheze.

Novo poimanje župe, dakle, proizlazi iz nove koncilске vizije Crkve, shvaćene kao mjesta zajedništva i sudjelovanja, u kojem svi krštenici imaju jednako dostojanstvo i, u zajedništvu s pastirima, pozvani su preuzeti svoje odgovornosti, sukladno karizmama koje su primili i potrebama same zajednice. Da bi se ostvario ovaj model Crkve, potrebno je u središte pastoralne pozornosti staviti formaciju *odraslih vjernika* i odnositi se prema njima ne više samo kao prema objektu pastoralne brige, već i kao prema odgovornom subjektu u Crkvi na svim poljima društvenog života. U ovom zadatku ljudske i kršćanske promocije odraslih *od prvotne je važnosti kateheza odraslih*"¹⁰³. Crkvenost *župne kateheze u obnovi župne zajednice* je koncipiranja kao nešto što je živo, iskustveno, to je ambijent nalik na

¹⁰² Isto, 186.

¹⁰³ Isto, 140.

"kupelj" koje se u zadnje vrijeme u europskom razmišljanju o kršćanskoj inicijaciji sve više naglašava. – Tu europsku misao i smisao, *župne kateheze u obnovi župne zajednice* vrlo učestalo iskazuje jednom slikom odnosno atributom. Riječ je o "obitelji" odnosno "obiteljskom" obilježju Crkve. Zato će se vrlo često naići na iskaz: da župna zajednica postane "obiteljska", ili da kateheza bude "obiteljska".

"Nadahnujući se, između ostaloga, i na liturgijskom zajedništvu, želimo razvijati oblike zajedništva u kojima se ostvaruje *obiteljska crkvenost*, što je jedna od poglavitih eklezioloških postavki Drugoga vatikanskoga sabora"¹⁰⁴. U radu svih gore spomenutih zajednica kao "živih krugova" jedne župne zajednice valja razvijati maksimalnu svijest **zajedništva**, što znači da se u pojedinu od navedenih zajednica mogu uključivati čak i djeca s odraslima. Tako bi se na temelju dokumenata Crkve i prakse sve uspješnije postizala eklezijalno-teološka i metodološka svijest župe kao *velike Božje obitelji*.

***Živa, iskustvena crkvenost, prema Župnoj katehezi u obnovi župne zajednice** treba prelaziti u "misionarku svijest". Zato se izričito, na kraju *Župne kateheze u obnovi župne zajednice* govoreći o "pastoralu škole" kao izazovu župne zajednice ističe: "Čini se da će župnoj katehezi, u roditelja i djece te cijele župne zajednice, trebati više razvijati tu "misionarsku svijest", štoviše dužnost prenošenja vjere. Za takvu zadaću u školi postoji odlična prigoda"¹⁰⁵.

11 .Zaključak

* Valja se naviknuti na (krizno) pitanje kršćanske inicijacije kao trajno pitanje u životu i radu Crkve, jer upravo po njezinom procesu *Gospodin* danas kao i u počecima Crkve, *danomice zajednici pridružuje spasenike* (usp. Dj. 2,42). Zato je i kriza procesa kršćanske inicijacije i prenošenja vjere na nove generacije jedan od suvremenih problema kateheze.

* Kako se čini, tek se u zaključku ovog članka može otkriti pravi razlog zašto je bilo opravdano u radnom naslovu, uz sintagmu "kršćanska inicijacija", dodati i riječ "dileme". Naime, kako proizlazi iz analize i vrednovanja te tematike, "kršćanska inicijacija" u sebi sadrži dvije protuslovne premise koje vode do istoga zaključka: Nijedan od dva modela kršćanske inicijacije nije savršen, ali je i jedan i drugi, zavisno od konkretne situacije, za kršćansku inicijaciju nužno potreban, uz uvjet da se u svojem sustavu cjelovito obnovi, a ne tek u svojim pojedinim odrednicama.

* Zato je danas kao i u svako drugo vrijeme važno imati takvu koncepciju kršćanske inicijacije koja nikada ne gubi iz vida sustav kao viziju jedinstva. Riječ je o dubinskoj strukturi koja se temelji na "krsnoj situaciji" koja će već u drugoj polovici II. stoljeća poprimiti i vanjsku strukturu krsnoga katekumenata. To pokazuje da je ta dubinska struktura krsne situacije otvorena autentičnim odgojno-obrazovnim oblicima pojedinog vremena. Kao ogledni primjer za taj proces trajne inovacije kršćanske inicijacije mogao bi poslužiti Tertulijan. Kao kateheta on se služio katekumenskim modelom *Apostolske predaje* Hipolita Rimskog, koji je ujedno bio i izraz općeg modela u vremenu u kojem se starokršćanski katekumenat organizirao¹⁰⁶.

Međutim, dobro lučeći dubinsku strukturu "krsnog katekumenata" od njegove vanjske organizacijske strukture, Tertulijan je bio dovoljno slobodan i kreativan pa je prema situacijskoj potrebi taj opći katekumenski model *inovirao* odgojno-obrazovnim modelom Senekinog mudraca¹⁰⁷. Tako je nastalo nikad zaboravljeno načelo kršćanske inicijacije

¹⁰⁴ Isto, 139.

¹⁰⁵ Isto, 186.

¹⁰⁶ Usp. A. Hobljaj, *Tertulijan*, u: M. Pranjić (pr.), *Religijsko-katehetski...*, cit. dj., 755.

¹⁰⁷ Usp. A. Hobljaj, *Dva Tertulijanova načela u katekumenskom pastoralu*, ..., cit. čl., 80-90. "Smijemo ustvrditi da suvremenoj obnovi starokršćanskog katekumenata ne smijemo pristupiti u smislu arheološko-

odnosno katekumenskog modela: "... postaju, ne rađaju se kršćani" (*Apologeticum* 18,4). U današnjoj potrebi inovacije modela kršćanske inicijacije to bi značilo otvarati se relevantnim doprinosima odgojnih znanosti, prije svega psihopedagogiji, pedagogiji učenja, itd. Posebni poticaj za takvo religioznopedagoško stvaralaštvo predstavlja *pedagogija vjere* kojoj je posvećen III. dio *Općeg direktorija za katehezu* '97.

* Temeljem toga u Hrvatskoj se nazire i *perspektiva* obnovljene kršćanske inicijacije koja se otvara pojavom službenog dokumenta: *Župna kateheza u obnovi župne zajednice – plan i program*. Taj dokument plod je tridesetogodišnje pokoncilске obnove kateheze u Hrvatskoj. U njemu se rezultati pojedinih područja sustavno objedinjuju, a što proizlazi kao zahtjev iz cjelokupne analize ovoga članka. Ono po čemu taj dokument posebno zaslužuje da ga cijela hrvatska Crkva prihvati kao svoj opći dokument jest procjena po kojoj se čini da odgovara cjelini potreba ususret kojima mora ići obnovljena kršćanska inicijacija. Dakako da se u njegovom praktičnom ostvarivanju, uz već naglašenu potrebu otvaranja pedagogijskim modelima, ne bi smjela zaobilaziti izvješća o socioreligijskom istraživanju koje je provedeno u projektu *Vjera i moral u Hrvatskoj*¹⁰⁸. Ta napomena vrijedi i za projekt *Europsko istraživanje vrednota – 1999. u Hrvatskoj (EVS-1999)*¹⁰⁹

12. DODATAK

Prema katekumenskoj postavci pripreme djece na slavlje sakramenata kršćanske inicijacije

Katekumenat ne/krštene školske djece

Neki hrabriji pastoralni iskoraci u sve problematičnijoj situaciji aktualnih slavlja

Prve pričesti i Krizme

Poseban izazov za pastoralnu praksu predstavljaju djeca koja su krenula u školu a još nisu krštena. A slično je i s djecom koja su krštena ali u obitelji uglavnom nisu imala 'prvi' primjereni susret sa 'svijetom vjere'. U isto vrijeme škola i sekularizirani, pluralistički i pragmatički kulturalni ambijent vrše pritisak na izbor vjere, sve više dovode djecu i mlade u krizu.

Aktualni model pripreme na sakramente koji se oslanja uglavnom na ono što će vjeroučitelj u školi učiniti, uz minimum uglavnom tehničke pripreme djece u župi, ne može odgovoriti temeljnim očekivanjima Crkve. Svrstati nekrštenu i krštenu djecu zajedno, u uvjerenju da će krštena djeca barem dijelom utjecati na svoje vršnjake, ne pokazuje se dostatnim modelom. S druge strane, izostavljanje sustavnog uvođenja sve djece u župnu zajednicu kroz katehezu, uz asistenciju pripremljene educirane inicijacijske ekipe, od kateheta pa dalje što je postala u mnogim sredinama redovita praksa, krajnje je zabrinjavajuća pojava. jer i nesvjesno potpomaže još brže napuštanje zajednice. Hrvatski biskupi izražavaju veliku zabrinutost zbog kratkoće i površnosti župne sakramentalne kateheze, što dovodi u pitanje slavlje sakramenata.¹¹⁰ Na djelu su neki značajniji pomaci u vidu sustavnije župne priprave. Međutim, problem je u tome što se ona ne može osloboditi 'školskoga modela', odnosno što često prerasta u ponavljanje onoga što se uči u školi, a negdje i s vraćanjem na stari model

muzejske restauracije, nego paradigmatički. To drugim riječima znači da se moramo otvoriti modelima koji su se afirmirali na području suvremenog odgoja i obrazovanja i kreativno prenositi njihove elemente na religiozni odgoj i odgoj u vjeri. Tertulijan je to u svoje vrijeme pokušao učiniti i zato nam može biti dobar poticaj i uzor" (isto, 90)

¹⁰⁸ Pod vodstvom M. Valkovića (usp. "Bogoslovska smotra" 68 /1998/ 4, 461-700.

¹⁰⁹ Pod vodstvom J. Balobana, čije se izvješće o rezultatima očekuje u mjesecu studenom 2000, isto tako u "Bogoslovskoj smotri".

¹¹⁰ Usp. NSP 39 i 45

katekizamskih 'pitanja-odgovora'. S druge strane, i kada se slijede novi i primjereniji modeli koji su usmjereni dubljem uvođenju u život župne zajednice, izgleda da se često ne ostvaruju željeni rezultati, pogotovo ako se obitelj i zajednica drže po strani. Činjenica je da se slavlje Prve pričesti i Krizme često pretvara u običajni folklor, povezan sa velikim troškovima za obitelji i kumove te sa svim frustracijama pastoralnih djelatnika.

Stoga se posljednjih godina, na crti diferenciranih modela kršćanske inicijacije, razmišlja o *modelu katekumenata djece, koji bi mogao unijeti značajne novine* ali i mnoga pitanja, sve do kontestacije. U tome je smislu indikativan model što ga je priredilo Nacionalno povjerenstvo talijanske biskupske konferencije (CEI) za katekumenat,¹¹¹ uzimajući kao polazište "Red pristupa odraslih u kršćanstvo" u dijelu koji se odnosi na "Red pristupa djece koja su sposobna za katehizaciju",¹¹² a koji predviđa da itinerariji mogu biti različiti prema prilikama, s naglaskom na istinskom katekumenatu djece iznad sedam godina. Prilagođeni dokument CEI inzistira na 'zajedničkom putu' nekrštene i krštene djece koji traje četiri godine (tri za katekumenat i jedna za mistagogiju), s ciljem da se odgajaju za slušanje Božje riječi u vidu obraćenja i promjene mentaliteta u življenju zapovijedi ljubavi, sve do uvođenja, na njima primjereni način, u poznavanje misterija spasenja i posebno sakramenata kršćanske inicijacije, da se naviknu moliti i slaviti u kršćanskoj zajednici i dr. To predstavlja pravo pripravištvo za kršćanski život za vrijeme kojega dijete raste u duhovnom iskustvu Božje ljubavi i postaje svjesno da je pozvano odgovoriti na pozive Gospodinove.¹¹³

Valja reći da je ovaj model uvelike inovativan i iznimno bogat s, djeci prilagođenim, tekstovima bilo što se tiče katehetskog bilo obrednog (molitvenog) pristupa:

- = obred primanja u katekumenat;
- = katehetski susreti (Ući u povijest spasenja i ispovijedati 'Credo');
- = predaja Apostolskog vjerovanja
- = katehetski susreti (Živjeti u Očevoj ljubavi i iskusiti je u sinovskom povjerenju s "Ocem našim");
- = predaja Molitve Gospodnje;
- = katehetski susreti (Pozvani smo slijediti Isusa i živjeti kao On);
- = predaja Zapovijedi ljubavi;
- = pokornička slavlja sa zapovijedima;
- = slavlje sakramenta pokore za krštene i pretkršno mazanje za katekumene;
- = vrijeme priprave neposredno prije krštenje (posljednja korizma):
 - * slavlje izabranja: Bog nas poziva da postanemo njegova djeca (slijede katehetski susreti)
 - * provjere ili zazivi za izabrane: Daj nam Gospodine svoju vodu (nedjelja Samaritanke), Daj nam Gospodine svoje svjetlo (Nedjelja slijepca od rođenja), Daj nam Gospodine svoj život (Nedjelja Lazara);
- = slavlje sakramenata inicijacije za nekrštene te potvrde i euharistije za krštene u vazmenom bdijenja (vazmena noć).
- = vrijeme mistagogije (koje traje jednu godinu) kada krštenici produbljuju slavljene misterije i učvršćuju se u kršćanskom životu, uključujući se sve više u kršćansku odnosno župnu zajednicu, osobito kroz slavlja pomirenja u vidu obnove krštenja, Dana Gospodnjega i primanja misionarskog mandata (poslanja primjerenog djeci-mladima u kršćanskoj zajednici) i predaja Blaženstava;
- = završetak sa svečanim slavljem godišnjice krštenja.

¹¹¹ SERVIZIO NAZIONALE PER IL CATECUMENATO, *Guida per l'itinerario catecumenale dei ragazzi (7 - 14 anni)*, u: Quaderni della Segreteria Generale CEI, V (2001.) - maggio - 10.

¹¹² Usp. RPOUK 306 - 369.

¹¹³ Usp. Nota del Consiglio Permanente della CEI, *L'iniziazione cristiana 2. Orientamenti per l'iniziazione dei fanciulli e dei ragazzi dai 7 ai 14 anni*, Roma, 1999, br. 41).

Ovako zamišljen četverogodišnji put pokazuje se dobrim načinom da se djeca, umjesto da se udalje, što lakše uključe u adolescentske i mladenačke katehetske susrete odnosno u 'žive vjerničke krugove' ili 'posebne zajednice', kako ih predviđa dokument HBK "Župna kateheza u obnovi župne zajednice", kao i u župne zadatke.

Izneseni prijedlog već na prvi pogled otvara nove perspektive ali i neka pitanja. Štoviše, mnogi će reći da je to 'pastoralna utopija'.

a) U prvome redu riječ je o takvu zaokretu koji ide prema korjenitoj promjeni aktualne pastoralne prakse i nije ga moguće primijeniti bez adekvatne pripreme pogotovo ne u svim sredinama. Zato je milanski nadbiskup D. kard. Tettamanzi predložio da se ovaj inicijacijski projekt uvodi eksperimentalno (kao pilot-projekt) u nekim župnim zajednicama, u dogovoru s roditeljima, koji bi svakako bili drugačije 'zahvaćeni'.¹¹⁴

b) Nije sasvim jasno kako će se formirati katekumenske skupine (od 7 do 14 godina). Ukoliko se misli da službena inicijacija završi pred kraj osnovnoga školovanja (oko četrnaeste godine) kako bi se omogućio lakši prijelaz u skupine mladih ili 'žive vjerničke krugove', može se pretpostaviti da bi ona službeno mogla započeti negdje oko desete godine, s prethodnim godinama predkatekumenata. Ili će katekumenat počinjati ranije a to znači i s ranijim slavljem sakramenata te uključivanjem djece u razne župne skupine i aktivnosti. Očito se uvijek neće voditi računa o dobi pa će u katekumenskoj skupini biti djece različite dobi.

c) U svakom slučaju, model pruža priliku za svojevrsno 'spasavanje' djece koja nemaju nikakve podrške u obiteljima, što bi u budućnosti mogla biti sve raširenija pojava. Dakako, župna zajednica tu 'uskače' kao 'majka' koja zahvaća primjerom i odgojnom brigom.

d) Valja primijetiti da se u ovom modelu mijenja i redosljed slavlja sakramenata inicijacija, odnosno vraća na početnu i teološko-liturgijski razumljiviju praksu: krštenje-potvrda-euharistija (kao vrhunac).

e) Budući da se radi o prekidu višestoljetne pastoralne prakse sa svečanim prvim pričestima i krizmama mogu se očekivati veliki otpori ne samo sa strane roditelja već i pastoralnih djelatnika, a što znači da bi ovaj model mogao izazvati i velike 'pastoralne potrebe' U svakom slučaju trebat će vidjeti kako je to počelo zaživljavati u nekim europskim sredinama.

f) Ukoliko za sada nije moguće načiniti nešto sličnoga za našu situaciju bilo bi uputno prevesti ovaj Itinerarij koji bi poslužio najprije za raspravu na svim razinama.

¹¹⁴ Usp. D. kard. TETTAMANZI, *Famiglia, dove sei. Le povertà d'oggi sfidano la famiglia e la comunità cristiana*, Portalupi editore, Casale Monferrato, 2002., str. 20 - 22.

PETA TEMATSKA CJELINA

V. Župna kateheza po dobima i "živi vjernički krugovi"
(hrvatski model)

Uvod

Već je u spomenutom *Planu i programu katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi* (1998.) rečeno da "u organizacijsko-komunikacijskom pogledu, specifičnost se župne kateheze, među ostalim, sastoji u tome što ona može biti mnogo fleksibilnija negoli školski institucionalizirani vjerski odgoj i obrazovanje. Poštujući vrlo dobre strane čvršće strukturiranoga školskoga vjeronauka (...), župna kateheza svojom organizacijsko-komunikacijskom fleksibilnošću, osobito s obzirom na trajanje, ritam, dinamiku i raznolikost susreta, može znatno pridonijeti konkretnosti i životnosti 'učenja' vjere kao osobnoga i zajedničkoga življenog iskustva. Dakako, u župnoj zajednici treba djeci, mladima i odraslima omogućiti sustavnu i redovitu župnu katehezu, poštujući konkretne prilike u pojedinim, župnim zajednicama".¹¹⁵

1. Što donosi novi plan i program župne kateheze "Župna kateheza u obnovi župne zajednice"

Na tragu novoga viđenja župne kateheze katehetski su stručnjaci nastavili razmišljati o novom poimanju župne kateheze.

To razmišljanje ovdje se artikulira u temeljnim polazištima, u pitanju sadržaja...

1.1. Šest temeljnih polazišta

Nema učinkovite župne kateheze ako se ne obnavlja odnosno mijenja župna zajednica. Što to znači? Treba se dogoditi zaokret da župna zajednica ne može ostati ista, često beživotna, odnosno 'imuna' na obnoviteljske impulse koji dolaze ih župnih katehetskih okupljanja, i to u svim segmentima svoga života, u naviještanju, slavlju i življenju.

Župna se kateheza tiče cijele župne zajednice koja mora imati razrađen svoj "projekt odgoja i rasta u vjeri", bilo da se radi o dobnim skupinama bilo o posebnim zajednicama.

Posebnu odgovornost ima župno pastoralno vijeće, dakako pod vodstvom župnika, u uskoj suradnji sa župnim katehetama odnosno animatorima, te vjeroučiteljima u školi koji će se uključiti u granicama svojih mogućnosti.

Na temelju već naglašenog principa fleksibilnosti, nužno je voditi računa o višeobličnosti župne kateheze odnosno katehetskih susreta. I radi već naglašenog razlikovanja kateheze u župnoj zajednici od vjeronauka u školi¹¹⁶ nikako nije uputno nazivati župnu katehezu župnim vjeronaukom, već "župna kateheza", "župni katehetski susreti", "župna okupljanja" i sl. U tom smislu nekad će župna kateheza biti strukturirana po zadanom modelu "**celebratio catechetica**", kako će se kasnije vidjeti, a negdje će to biti tzv. interesni susreti u vidu pripreve nedjeljne liturgije, nekih župnih programa (recitala, priredbi i dr.), a negdje izvođenje nekih pothvata u okviru župnog programa, u što spadaju i sportsko-rekreativni susreti, izleti i sl.

Potrebno je maksimalno voditi računa o tome da sve treba smjerati prema stvaranju župnog zajedništva, *uraštanja* u to zajedništvo, kako bi se župa doživljavala kao "Božja obitelj, kao skupina braće koju prožima jedan duh", "obiteljski bratski otvoren dom", "zajednica vjernika" ..."mjesto" zajedništva vjernika i ujedno "znak" poziva svih na

¹¹⁵ Usp. Hrvatska biskupska konferencija, *Plan i program*, cit. dok., str. 18.

¹¹⁶ Tom *razlikovanju i komplementarnosti* posvećeno je 2. poglavlje sa shematskim prikazom na kraju

zajedništvo; jednom riječi, kuća otvorena za sve i u službi svima, kako je volio reći papa Ivana XXIII, seoska česma kojoj dolaze svi žedni."¹¹⁷

Za odvijanje župne kateheze u raznim oblicima nužno je osigurati osnovne prostore, slijedeći upozorenje Ivana Pavla II. u *Catechesi tradendae* (br. 15) po kojoj je Crkva "pozvana da katehezi posveti svoje najbolje ljudske zalihe i snage ne štedeći napore, umore i materijalna sredstva da je što bolje organizira i da obrazuje sposobno osoblje".

1.2. Sadržaji župne kateheze

U izradi programa vodi se računa upravo o tome koja je 'fizionomija' skupine, radi li se o katehezi po dobima, o neposrednoj pripravi na slavlje sakramenata (pomirenja - prve ispovijedi, pričesti, krizme), o susretima mladih, odraslih odnosno o posebnim zajednicama (tzv. interesnim skupinama) odnosno *živim vjerničkim krugovima*, ovisno, dakle, o zadacima koje je skupina preuzela i koji cilj želi postići.

Što se tiče redovitih ili redovitijih katehetskih susreta liturgijska godina ostaje «idealna okvir» i sadržaj kateheze, budući da pruža veliko bogatstvo u tekstovima (*nedjeljna čitanka*) i slavljenjima¹¹⁸. Upravo ta čitanka daje katehezi mogućnost da razvije «itinerarij i pedagogiju vjere», koje se slijeva u slavljenje *Dana Gospodnjega* s onim sugestivnim govorom znakova koji govore cijelom čovjeku, znači i osjećajima. Koliko bi naše Mise bile «obogaćenje» kada bi se pojedine grupe djece ili mladih angažirale u pripremi, kroz meditaciju nedjeljnih biblijskih tekstova, stvaranja molitvi i dr.?¹¹⁹

Dakle, što se tiče sadržaja on se temelji na *liturgijskoj godini* kao osovini kateheze. Božja djela (*mirabilia Dei*) i Božji događaji (*kairoi*) što ih nosi liturgija i što ih čini, ona očituje kroz liturgijsku godinu. To je ona prepoznatljiva crta što je mora pokazivati upravo župna kateheza. U tom sklopu jest i *sanktoral* kao katehetsko mjesto, odnosno uvođenje u «sveti krug svetaca», u bitnom odnosu na Kristovo otajstvo. Tu je i kršćansko *Vjeronanje*, bitno povezano s otajstvima liturgijske godine, jer sve ono što je sadržaj kršćanskoga simbola vjere ili Vjeronanja, na neki je način sadržano u liturgijskoj godini, u blagdanskim slavljenjima, posebice u malim misnim molitvama, *predslovljima* i dr. Stoga će i ti liturgijski tekstovi postati osnovna katehetska građa, za poučni dio župne kateheze, za autentično slavljenje liturgije. U središtu svega su zacijelo sakramenti kao čin Crkve i uraštanja u Crkvu.

Otud potreba temeljitog premišljanja kateheze sakramenata, u najužoj vezi s njihovim slavljenjem. Tako će pojedini obrednici postati i «katehetski priručnici», što navodimo u posebnom prilogu ili građi. Treba reći da će ovakav program pokazati jasnu crtu razlikovanja župne kateheze od školskoga vjeronauka koju smo već toliko puta spomenuli ali i upućenost na njega, jer župna kateheza pretpostavlja veliki dio sadržaja koji se uči na školskom vjeronauku.

Liturgijska godina pruža mogućnost razvijanja katehetskog programa šireg spektra, "pravi katekumenat za sav narod". Na toj je liniji još godine 1991. sastavljen i prvi okvirni program župne kateheze¹²⁰ koji - čini mi se - nije pravo upoznat niti je zaživio jer smo sve sile usmjerili prema školskom vjeronauku. Naglasak u tom programu je na:

¹¹⁷ Usp. IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*, br. 26 (str. 59) i br. 27 (str. 63).

¹¹⁸ Usp. B. Škunca, *Nužnost župne kateheze u novim okolnostima*, u: Kateheza 15(1993)15, str. 43-51
To je prvi sistematski pokušaj definiranja župne kateheze u odnosu prema liturgiji, koja je najpogodnije duhovno tlo za cjelovitost osobe i za odgoj u vjeri, te kao takva temeljno polazište i sadržaj uvođenja u vjeru.

¹¹⁹ Usp. B. Škunca, *Bogoslužje u župnoj zajednici*, HILP, Zadar 1997.

¹²⁰ *Okvirni program župne kateheze* izradila je radna grupa pod vodstvom M. Šimunovića i B. Škunce kao radni materijal za Katehetsku ljetnu školu (Zagreb 24.-28.05.1991.), a odobren je iste godine "Ad experimentum" na zasjedanju Biskupske konferencije u Zadru. Na *Stručnom skupu o Planu i programu župne kateheze*, u organizaciji Nacionalnog katehetskog ureda Hrvatske biskupske konferencije - 23. i 24.04.1999., raspravljen je ovaj temeljni plan i donesene su smjernice za Plan i program u novim okolnostima.

* *liturgijskoj godini i tekstovima dotičnih nedjelja*
 * *Apostolskom vjerovanju, kao simbolu vjere, koji treba vrednovati i koji se odražava u slavlju liturgije kroz godinu*

* *sadržaju sakramenata (kao događajima života susreta s Kristom u Crkvi)*
 * *pučkim pobožnostima¹²¹ i duhovnim gibanjima, te običajima - slavljima na koja su ljudi osjetljivi (što treba potvrditi, stimulirati, a što ispraviti odnosno evangelizirati?).*

Plan i program župne kateheze donosi okvirni sadržaj poučnoga dijela (unutar modela 'celebratio catechetica') koji se može koristiti u svakoj katehetskoj skupini (bilo dobnoj bilo u posebnim zajednicama), dakako uz posebne prilagodbe.

Okvirni sadržaj (vidi dokument, br. 43) sadržaji šest krugova:

Prvi: od rujna do Došašća - **Otac nas okuplja;**
Drugi: Došašće-Božićno vrijeme - **Bog pohodi narod svoj;**
Treći – Krštenje Isusovo-Pepelnica - **Prolazi svijetom čineći dobro;**
Četvrti: Korizma-Veliki tjedan - **Pred tajnom patnje i križa;**
Peti krug – Uskrsno vrijeme – **Bog oživotvoritelj i proslavitelj;**
Šesti krug: Duhovi-vrijeme kroz godinu - **Duh - voditelj Crkve**

1.3. Formiranje katehetskih skupina i zajednica

Plan i program župne kateheze predviđa kateheze katehetske skupine po dobi kao i u posebnim zajednicama, bez obzira na dob, koje se okupljaju na temelju određenog afiniteta i poslanja/zadatka u župnoj zajednici i izvan nje.

Postavlja se pitanje mogućnosti organizacije župne kateheze. Svakako, treba voditi računa o konkretnoj župnoj zajednici, to jest da li je okupljena ili raspršena (sela-daljina). Zato se može predložiti više varijanti:

- * za situaciju gdje će biti moguće imati župnu katehezu za razne grupe
- * za situaciju gdje će biti priprema uglavnom na sakramente Pričesti i Krizme, uz povremeno okupljanje i onih uzrasta između Pričesti i Krizme, te mladih (u povodu nekih slavlja u jakim vremenima, ili nekih značajnijih prigoda).

Negdje će biti moguće takve susrete organizirati kroz tjedan, a negdje subotom ili nedjeljom, što inače nailazi na sve veće otpore roditelja, bilo dijelom opravdane (jer u prenapregnutom ritmu života imaju pravu na odmor-vikendom odnosno izlaske), bilo neopravdane sa strane onih koji «a priori» isključuju takve susrete u crkvi (na liniji: važno je "obaviti sakramente", a za to je dosta školski vjeronauk).

a) U dobnu katehezu može se uvrstiti:

- * predškolska katehetska skupina
- * prvopričesnika katehetska skupina
- * prvopričesnička skupina
- * potvrđenička skupina
- * poslijekrizmena skupina
- * skupina mladih.

Napomena: Osim navedenih skupina (osobito u vrijeme osnovnoškolskog razdoblja) formiraju se i druge skupine koje nisu striktno vezane za slavlje nekog sakramenta, sve ovisno o mogućnostima, poželjno i djeca

b) U posebne zajednice ili žive vjerničke krugove uvrštava se:

- * pastoralna koordinacijska zajednica (VEZ) – Dokument, br. 74

¹²¹ Usp. Kongregacija za bogoštovlje i disciplinu sakramenata, *Direktorij o pučkoj pobožnosti i liturgiji. Načela i smjernice*. Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2003. U tom suvremenom dokumentu riječ «kateheza», «Katekizam Katoličke Crkve» spominje se oko 30 puta.

- * liturgijska zajednica (OLTARSKA ZAJEDNICA) - br. 75
- * marijanska zajednica (POČETAK BOLJEGA SVIJETA) - br. 76
- * ministrantska zajednica (POSLUŽITELJI OLTARA) - br. 77
- * biblijska zajednica (DUH I RIJEČ) - br. 78.
- * zajednica obitelji (KANA) - vidi Dokument, br. 79
- * zajednica kršćanske kulture duha (KULTURA DUHA), br. 80
- * zajednica duhovno-molitvenih pokreta (EMAUS ili KARIZMA), br. 81
- * molitveno-meditativna zajednica (TABOR)-br. 82
- * zajednica/udruga mladih i odraslih (SYNTAXIS ili VIJENAC DUHA)- br 83
- * karitativna zajednica (AGAPE) - br. 84
- * zajednica za osobe s posebnim potrebama (SAMARITANAC) – br. 85
- * misijska zajednica (RADOSNA VIJEST)
- * ekumenska zajednica (DA SVI BUDU JEDNO)
- * zajednica evangelizacije društva (NOVI SVIJET) - br. 88
- * ekološka zajednica (TAJ DIVNI BOŽJI SVIJET)
- * zajednica "kršćana u distanci" (MOST) - br. 90
- * "zajednica na putu" - br. 90
- * rekreativno-športska zajednica ("VIJENAC SLAVE") - br. 92;

Cilj *kateheze po dobima* i *živih vjerničkih krugova* je stvaranje župne zajednice kao zajednice zajednicâ (zajedništva), a time i takvo katehetsko programiranje da već djeca i mladi, od početka, imaju prilike uključivati se u te zajednice odraslih, te da im župna kateheza bude nešto zaista novo, i zanimljivo, svakako ne «preslik» školskoga vjeronauka što bi nužno rađalo dosadu. Time se na neki način izbjegavaju i određeni stereotipi da je kateheza nešto za djecu, eventualno za mlade, uglavnom uvjetovana pripremom na sakramente.

Isto tako, na crti izgradnje zajedništva, omogućavanja međugeneracijskog 'prenošenja vjere' i stvaranja obiteljskog ozračja uključivanje u tzv. "interesne grupe" omogućuje zajednički rast u vjeri i učenje (vježbanje) kako će se "zajednički djelovati iz vjere". Važno je napomenuti da već u pripremi za krizmu svakako mora doći do izražaja odgoj za "prihvatanjem apostolskih odgovornosti"¹²², to jest osposobljavanje za vršenje djela apostola (putem nekih službi u Crkvi, odnosno župnoj zajednici).

Zadatak je svake župne zajednice, ponajprije župnika i njegovih užih suradnika zajedno sa župnim pastoralnim vijećem, da u promišljanju pothvata u pravcu odgoja i rasta vjere planira ono što je nužno i moguće i ono što bi bilo optimalno, dakako o mogućnostima, što se tiče osoba i sredstava.

2. Prvo: što bi neizostavno trebala imati svaka župna zajednica

Ipak je važno vidjeti što je nužno i neizostavno o bilo kojoj se župnoj zajednici radi, to jest što se nikako ne smije propustiti:

prvopričesnička skupina (nikako se ne preporučuje djecu u župi svrstavati po razredima kao u školi) u koju se uključuju djeca u pastoralnoj godini kada se misli (na kraju) slaviti Prva pričest (*Dokument* br. 49 – 52)

potvrđenička skupina, u koju se uključuju djeca koja će u toj pastoralnoj godini ići na krizmu (*Dokument*, br. 54 – 59)

Napomena: Ostaje uvjet je da su upisani odnosno da redovito pohađaju vjeronauk u Školi.

Slijedi da se ne bi smjelo dogoditi da nema nikakvih katehetskih okupljanja u župnoj zajednici, barem u godini pripreme na Prvu pričest, odnosno da se da se sve to mora izvršiti u vrijeme školskog vjeronauka.

¹²² Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*

Što se tiče osnovnog 'zahvaćanja' **roditelja**, nužno je za njih organizirati u godini pripreme djece na Prvu pričest ili Krizmu nekoliko susreta osobito u Došašću i Korizmi.

S obzirom na važnost nedjeljnog euharistijskog slavlja, gdje župna zajednica ima prilike najviše zahvaćati sve one koje u crkvu dođu, nužno je formiranje *liturgijske zajednice*, u koju se uključuju svi koji vode brigu oko pripreme liturgije, osobito čitači, pjevači, uresitelji crkve (i sakristani-*mežnjari*), s posebnom podskupinom ministranata.

Neke župne zajednice moći će možda učiniti i više, bilo za dobnu katehezu (omogućujući okupljanja i za drugu djecu koja se ne pripremaju te godine za sakramente), ili poslije proslavljenih sakramenata, kao i za odrasle (formiranje nekih drugih posebnih zajednica).

3. Mogućnosti u tzv. 'razvijenijoj' župnoj zajednici

Zacijelo će u nekim župnim zajednicama moći provesti i nešto više od osnovnog (minimalnog), pogotovo ako postoji jača svijest u župnom pastoralnom vijeću, ako župnik ima prve suradnike (vikare, redovnice i dr.). U takvim sredinama može se razmišljati, osim gore navedenih skupina o formiranju i ostalih.

Što se tiče tzv. *dobne kateheze*: formiranje skupina djece:predškolske dobi (Dokument, br. 47), zatim onih koje se još ne pripremaju za Prvu pričest (koji polaze 1. i 2. razred. osnovne škole), poslijeprvopričesnička skupina (4. i 5. raz.), zatim onih od 6. i 7. razreda. za takve skupine (Dokument, br. 53); Skupina mladih nakon krizme (Dokument, br. 60 - 65).

Dvije napomene:

- U vidu uključivanja u župno zajedništvo i učenje za djelovanje iz vjere, u obiteljskom ozračju zajedno sa mladima i odraslima (starijima), važno je naglasiti da se već djeca poslije Prve pričesti, a osobito poslije Krizme – i mladi - mogu uključivati u "posebne zajednicu" ili "žive vjerničke krugove" , kao npr. u liturgijsku zajednicu (osobito za pjevanje), zajednicu kršćanske kulture duha (za razne priredbe), karitativnu zajednicu. U tom slučaju katehetske susrete (za pojedine dobi) bit će povremeni i prigodni.

- *Katekumenat* u koji se uključuju ona djeca koja nisu krštena (vidi Dokument, br. 37), s time da se barem povremeno uključe u susrete zajedno s djecom svoje dobi (u njihove skupine). Budući da za takav katekumenat nemamo još razrađeni program, o tome valja što prije razmisliti

Posebne zajednice ili živi vjernički krugovi. Župnik, sa župnim pastoralnim vijećem, najbolje će procijeniti koje od 'posebnih zajednica' mogu pokrenuti, dakako vodeći računa o prioritetu, konkretno biblijske, obiteljske, karitativne, meditativno-molitvene zajednice i dr. Može se pretpostaviti da u mnogim župama postoje neke inicijative koje se po novom modelu sada mogu bolje strukturirati.

Dvije napomene:

- Svakako posebnu pažnju župna zajednica posvećuje katekumenatu, u koji se uključuju mladi (već oni ih dobi srednje škole) i odrasli (vidi *Dokument*, br. 67 – 105).

- Isto tako u nekim župnim zajednicama bit će uputno formirati i posebnu studentsku skupinu. Ipak valja voditi računa, a to je posao 'na dužu stazu', da se studente uključuje u 'posebne zajednice' ili žive vjerničke krugove gdje će moći na ostale prenositi iskustvo vjere koje su stekli kroz više godina vjeronauka u školi ili sa svojih povremenih posebnih okupljanja. U nekim zajednicama mladi i studenti moći će biti barem pomoćnici u predvođenju. Isto tako tu se vježbaju da budu suradnici u dobroj katehezi (za djecu do krizme).

4. Okvirni metodički model odvijanja župne kateheze

Premda se katehetski susreti u župnoj zajednici mogu odvijati višeoblično odnosno može ih se postaviti maksimalno fleksibilno, ovisno o situaciji, očekivanju ili dogovoru sudionika, također i o potrebama župne zajednice, ipak je nužno imati pred očima i potrebu određene strukturiranosti odnosno postojanja jednog okvirnog modela.

Plan i program predlaže specifičan model pod nazivom "**celebratio catechetica**" (katehetsko slavlje). Naglasak je na susretanju u ozračju slavlju, koje je svojstveno onima koji se okupljaju u Kristovo ime, a to pretpostavlja molitveno-slavljenički, zajedničarski i misterijski aspekt kršćanske vjere.

U ovom modelu posebna se važnost pridaje dodiru sa sakralnim prostorom, odnosno «okolišem» koji nenametljivo razvija osjećaj poštovanja prema kršćanskim znakovima i simbolima, u katehizantu pobuđuje svijest o «drugosti» onoga što uči. Taj okoliš je dio sadržaja kateheze. Nadalje, u tim susretima važan je molitveno-slavljenički aspekt, zatim poučni dio, te katehetska zadaća (odnosno svjedočenje-činjenje).

Potrebno je proučiti ono što *Plan i program župne kateheze* (koji u glavnom naslovu ističe da se radi o dokumentu koji je u obnovi župne zajednice) donosi u br. 40. Radi se o okvirnoj koncepciji **celebratio catechetica**:

- **dodir sa sakralnim (crkveni prostor),**
- **molitveno-slavljenički aspekt**
- **poučni dio,**
- **katehetske zadaće, odnosno djelovanje iz vjere,**
- **završni dio.**

5. Tri važne refleksije

Ako se sve dobro shvati i postavi "dobna kateheza", djeci i mladima to neće biti neko opterećenje ili 'bauk trećega sata' već prilika za nove doživljaje. Dakako, nedjeljna liturgija i cjelokupan život župe mora od toga izvući određene zaključke. Ona mora zahvaćati, privlačiti i omogućiti primjenu barem dijela stvaralaštva koje se događa na katehetskim susretima. Otud i ozbiljno pitanje tzv. «koncert liturgijâ», gdje ne dolazi do izražaja aktivno sudjelovanje vjernika, potom problem neprilagođenosti propovijedi posebice djeci i mladima, što lako rađa dosadu i osipanje. Župna kateheza je, uz ostalo, i velika šansa za motiviranje i animiranje djece i mladih za sudjelovanje na Misi Dana Gospodnjega.

Dobna kateheza je samo jedna strana medalje «župnoga života». Naglasak se pomiče dalje, u igri su odrasli, kako razlaže novi *Plan i program*. To se postiže upravo pokretanjem 'posebnih zajednica'. Sada je samo pitanje da se sve bolje organizira i strukturira, odnosno da ove male posebne zajednice više postaju prave "katehetske zajednice", u vidu učenja odnosno produbljenja vjere, ali i molitve te mjesto vježbanja za katehetske odnosno župne zadaće ili aktivnosti.

Posebna se pažnja posvećuje mladima i studentima koji, osim svojih posebnih skupina, imaju prilike, štoviše pozvani su uključiti se u ove zajednice kako radi smanjenja "generacijskog jaza" koji izaziva i podjele u župnim zajednicama (pa tako i množenje misa za djecu, mlade, studente - što liturgijski nema opravdanja barem ne na Dan Gospodnji), kao i "međugeneracijskog prenošenja vjere" u kojem odrasli ne samo djeluju na djecu i mlade, već i na njihove svježine duha i vjere nešto uče. Štoviše, djeca i mladi mogu biti dobra "podloga" za obnovu vjere odraslih i same župne zajednice.

Od posebne je važnosti **uloga pastoralno-katehizacijske zajednice** u koju spadaju župno pastoralno vijeće, župno ekonomsko vijeće i voditelji raznih župnih skupina ili posebnih zajednica. Međutim, postavlja se pitanje stvarnoga zaživljavanja župnog pastoralnog vijeća u smislu promocije odgojnoga projekta župne zajednice, pod vodstvom župnika. Ono mora postati prava "katehetska grupa", želi li planirati i drugima savjetovati i ponekad odlučivati

nešto za cijelu župu. U protivnom, može postati opterećujuća struktura. Župno vijeće je mjesto gdje se uči, planira i raspravlja. Tu i vjeroučitelj u školi i kateheta u župi te drugi pastoralni suradnici iznose svoje programe i teškoće, tu se stvara projekt za angažman cijele zajednice i u odnosu na evangelizaciju škole (posebni odbor). Tu se rješavaju i "sporna pitanja", poput onih o pripuštanju djece na sakramente ako su zanemarivala pohađanje školskoga vjeronauka ili župne kateheze.

Uzevši u obzir važnost ove pastoralno-koordinacijske zajednice ovdje se donosi razrađeniji program za njeno funkcioniranje (Usp. dokument "Župna kateheza u obnovi župne zajednice", br. 74)

6. Poslanje Crkve u župnoj zajednici - zajedničko djelo

Ako želimo odlučnije krenuti od nove slike Crkve kao zajedništva i poslanja, na temelju ekleziologije Drugoga vatikanskog sabora, onda moramo prihvatiti činjenicu da je sveukupna misija Crkva zadatak svih njezinih članova. U naravi je Crkve "da djeluje", za što je od Krista i ustanovljena. Bez obzira što nije bila od početka jasna prava kvalifikacija župnih pastoralnih vijeća (niti na Drugom vatikanskom koncilu niti u novom crkvenom Zakoniku), odnosno nije naglašena njihova obvezatnost već se njihovo pokretanje ostavilo slobodnoj procjeni svećenika, ipak je činjenica da sve jasnije postaje njegova *teološka i moralna* obvezatnost. Naime, u župnim "organizmima sudjelovanja", kao što je župno pastoralno vijeće, na vidljiv se način izražava zajedništvo koje je jedno od stožera koncilske ekleziologije. Trijada "misterij, zajedništvo i poslanje" jest stup ekleziologije posljednjeg koncila. Treba reći da se upravo i u prihvaćanju ovog principa pokazuje naša vjernost Crkvi. Crkva, naime, apostolskih vremena živi od doprinosa svijetu, jer ona je zajednica učinkovite suodgovornosti i sudjelovanja. Sam koncil u Jeruzalemu uključuje cijelu Crkvu u neke odluke (Dj 15,22). Kolegijalitet je velika tema kojoj Crkva Drugog vatikanskog koncila želi posvetiti posebnu pažnju. Ako je zajednica vođena i osvjetljavana Duhom Svetim ne treba se bojati doprinosa u odlučivanju sa strane svih vjernika, posebno župnog pastoralnog vijeća. Treba imati pred očima da su jednakost u različitosti i participacija temeljne aspiracije suvremenog čovjeka.

Ova bi pastoralna koordinacijska zajednica trebala biti *istinski vez* u župnoj zajednici, kao određena "krovna skupina" angažiranih vjernika pod vodstvom župnika. Ipak, nužno je prevladati neke pojave, a možda i neka loša iskustva:

- * da župno pastoralno vijeće ne preraste u neku "paralelnu vlast"
- * da ne bude samo neko reprezentativno ili počasno tijelo
- * ili čak da se ne pretvori u kočnicu napretka župne zajednice.

Treba odlučnije krenuti od nove slike Crkve kao zajedništva i poslanja, na temelju ekleziologije Drugog vatikanskog koncila, prema kojoj se cjelokupno djelovanje Crkve shvaća kao "zajednička briga" za izgrađivanje crkvene odnosno župne zajednice. Drugim riječima, sveukupna misija Crkve zadatak je svih članova Crkve koja postoji zato "da djeluje", za što je od Krista i ustanovljena. Na temelju rečenoga postaje sve očitiije da je potrebno ostvarivati više zadataka.

Mijenjati oblike odgovornosti u župnim zajednicama koja se uglavnom usredotočuje na župnika te otkrivanja zajedničke odgovornosti u tzv. *kooperativnom dušobrižništvu*, što je imperativ današnjega vremena te iz čega proizlazi da su suradnja i suodgovornost temelj svakog autentičnog pastorala.

Pokretati organsko ustrojstvo, po liniji odozdo, koje se temelji na suodgovornosti svega Božjega naroda.

Razvijati jaka i djelotvorna suradnička tijela.

Pospješivati prijelaz iz Crkve "introvertne" prema Crkvi "misionarskoj";

Usredotočiti se na okupljanja zajednice u Kristu te promicati "evangelizacijski pastoral", a ne samo "obredni", prema kojemu župa više slična "uslužni centar". Postavlja se pitanje

koliko je evangelizacijsko, odnosno katehetsko razmišljanje ušlo u mentalitet suradničkog zbora, ponajprije župnog pastoralnog vijeća;

Slaviti sakramente kao sredstva ne samo za spasenje pojedinog kršćanina, nego za izgradnju cijele zajednice.

Novo poimanje župne zajednice kao "misterija, zajedništva i poslanja" trebat će "potaknuti sve odgovorne na promišljanje i uloge pastoralnih vijeća, pa čak i njihovih statuta koji možda ne odgovaraju novoj situaciji, kako bi više očitovali crkveno zajedništvo u pojedinoj župi i bili sredstvo zajedničkog odlučivanja i djelovanja pod vodstvom župnika" (usp. HBK, Župna kateheza u obnovi župne zajednice, 74). To proizlazi iz Dokumenta "Christifideles laici" Ivana Pavla II. koji, kada govori o biskupijskim pastoralnim vijećima, a što se analogno može reći i za župna, naglašava: "Radi se, doista, o načelnom obliku suradnje i dijaloga, kao i o promišljanju na dijecezanskoj razini. Sudjelovanje vjernika laika u tim Vijećima povećat će potrebu traženja savjeta i načelo suradnje - što u nekim slučajevima znači i odlučivanje - pa će sudjelovanje u praksi biti šire i snažnije (br. 25)".

Presudno je da župnik, kao prvi koordinator, o ovome vodi računa, u spremnosti da mijenja neke svoje mentalitete i stavove radi pospješivanja novih oblika suradnje i suodgovornosti vjernika laika, osobito župnog pastoralnog vijeća.

7. Uloga i sastav pastoralne koordinacijske zajednice

Pastoralna koordinacijska zajednica sastojala bi se od različitih osoba odnosno službi u župnoj zajednici:

- * župnik, župni vikar i drugi uži suradnici (svećenici ili redovnici)
- * članovi župnog pastoralnog vijeća
- * članovi ekonomskog vijeća
- * vjeroučitelj(i) (ili njihovi predstavnici, ako ih je više)
- * voditelj ili suvoditelj pojedinih skupina ili posebnih zajednica

7.1. Nužnost povremenih okupljanja

Ova posebna zajednica po mnogočemu je posebna. Budući da su njezini članovi već uključeni u druge redovite "posebne zajednice", kao npr. liturgijsku, biblijsku, obiteljsku i dr., ili su čak njihovi predvoditelji, nije potrebno tjedno okupljanje već po mogućnosti mjesečno. Ipak, potrebno je za nju organizirati povremene susrete

* radi duhovno-vjerničke edukacije u svijesti suodgovornosti u poslanju župne zajednice, na temelju koncilskih i pokoncilskih dokumenata. Pritom je važno imati pred očima potrebu da član koordinacijske zajednice bude "odrastao vjernik", koji vjeru živi i svjedoči;

* radi analize i potpore svim pothvatima u župnoj zajednici u okviru drugih posebnih zajednica.

7.2. Način okupljanja

Susreti ove posebne zajednice slijede načelno, kao i ostale zajednice, model "celebratio catechetica".

U prvome dijelu potrebno je ostvariti *duhovno-molitveno ozračje*. Uz ostalo, predlaže se molitva Večernje iz Božanskog časoslova.

Tematski sadržaj okupljanja: predlaže se da članovi ove zajednice budu educirani u svijesti crkvenosti, konkretno da dublje uđu u misterij Crkve. Predlaže se temeljita razrada dogmatske konstitucije "Svijetlo Naroda (Lumen gentium)". Poželjno je da svi u ruke dobiju ovaj dokument. Ističem posebno poglavlja:

- * misterij Crkve (Lg 1-8)

- * Božji narod (Lg 9-12)
- * hijerarhijsko uređenje Crkve (Lg 18-29)
- * laici u Crkvi (Lg 30-38)
- * opći poziv na svetost u Crkvi (Lg 39-42)

Preporuča se, svakako, potkrijepiti raspravu s postavkama iz *Dekreta o apostolatu laika (Apostolicam actuositatem)*.

Dakako da će od posebne važnosti biti proučavanje dokumenta HBK "Župna kateheza u obnovi župne zajednice" koji bi svi trebali nabaviti. Sljedeće godine predlaže se razrada pastoralne konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu "Radost i nada" (Gaudium et spes) i drugih pokoncilskih dokumenata koji govore o djelovanju Crkve "ad extra".

7.3. Katehetske zadaće

Ova posebna zajednica ima i posebne katehetske zadaće. U prvom redu, njezini članovi su predvoditelji ili suvoditelji pojedinih "dobnih skupina" i "posebnih zajednica." To je sada njihova katehetska zadaća. Potrebno je mjesečno ili svakako nakon određenog vremena raspraviti o načinu funkcioniranja pojedine "posebne zajednice." Ostali članovi koji nisu voditelji skupina mogli bi se pozabaviti raznim drugim aktivnostima, uz one redovite u životu župne zajednice, kao npr. analiza socioreligiozne situacije u župi, statistički podaci i drugo.

Zatim, nužno je oblikovati *posebnu grupu koja bi se bavila pitanjem suradnje triju odgojnih čimbenika: obitelj, župna zajednica, škola.* Osobita briga te grupe bila bi promoviranje suradnje župne zajednice i škole na njezinu području u raznim aktivnostima o čemu govori spomenuti dokument Hrvatske biskupske konferencije (br. 100-102).

7.4. Zaključak

Na kraju, u obliku zaključka, treba formulirati dva zadatka župnog pastoralnog vijeća, kao najodgovornijeg u pastoralno-koordinacijskoj zajednici, da pod vodstvom župnika:

- * promiče i koordinira različita odgojna područja, osobito pojedine zajednice, skupine i grupe (udruge) unutar zajednice

- * ulaže posebne napore u formaciju te svakovrsnu podršku (i materijalnu) animatora, odnosno voditelja pojedinih dobnih skupina i zajednica. Pritom je od posebne važnosti da se organiziraju formacijski susreti za animatore, da se pronađe način da se neki župljani doškoluju na specijalnim seminarima (na biskupijskom ili nacionalnom planu) za pastoralnog koordinатора, odnosno za pomoćnike u katehetskom, liturgijskom ili obiteljskom pastoralu.

ŠESTA TEMATSKA CJELINA
**VI. Novi profil župnoga katehete – potreba do/školoavanja
i trajnog usavršavanja**

Uvodna napomena

U promišljanju ovoga poglavlja polazi od jedne tvrdnje, upita i poticaja s prijedlogom:

- *nema obnove župne zajednice bez sustavne i razgranate župne kateheze*
- *tko može biti župni kateheta – animator?*
- prijedlozi za župnike, župne suradnike, vjeroučitelje i župne katehete.

1. Krajnje vrijeme za zaživljavanje župne kateheze

Činjenica je da u našim župnim zajednicama, nakon svih rasprava i posebice na skupovima u organizaciji NKU-a HBK, kao i biskupijskih katehetskih ureda, župna kateheza teško zaživljava. Štoviše, u dobrom dijelu župa nema kateheze pa niti povodom pripreve za sakramente kršćanske inicijacije (pričest, krizma), već se očekuje da se sve to riješi u okviru školskoga vjeronauka. U isto vrijeme crkveni dokumenti uporno naglašavaju, a praksa očigledno pokazuje, da nema obnove župnih zajednica bez sustavne kateheze u raznim oblicima, osobito za odrasle.

Već je rečeno da kateheta nije samo pojedina već na neki način i cijela zajednica koja je subjekt i objekt a što se tiče njene izgradnje i jedan od ciljeva kateheze. U katehetskoj se literaturi uporno naglašava potreba katehetske svijesti koju bi trebala imati župna zajednica. Katehete će pravo funkcionirati samo ako budu djelovali u okviru zajednice.

U Crkvi u Hrvatskoj poseban je doprinos novu poimanju župne kateheze u okviru «novoga lica» župne zajednice dao dokument Hrvatske biskupske konferencije «Župna kateheza u obnovi župne zajednice». Postoji ipak bojazan da ga zadesi sudbina mnogih drugih dokumenata, tj. da završi na policama župnih knjižnica. Bila bi velika šteta ako bi se to dogodilo, tim više što osim novih polazišta taj dokument donosi i *Plan i program* sa specifičnim modelom odvijanja katehetskih susreta pa se ne može više reći da «nemamo nikakve materijale».

Sve rečeno valja imati pred očima jer još uvijek imamo slučajeva da se župna kateheza sastoji u ponavljanju onoga što se uči na vjeronauku u školi. Problem nastaje pogotovo se primjenjuju oni metodički pristupi koji bi konačno već trebali biti prevladani, uglavnom frontalni, propovjednički i moralizatorski, s naglaskom na sustavu «pitanja/odgovori». Činjenica je da se takvom modelu pribjegava najviše u povodu pripreme sa sakrament Krizme kada pojedini župnici ili drugi, pod njihovim vodstvom, izrađuju pravi 'tezarij', s kojim se krizmani 'straše' da, ukoliko to pred biskupom ne znaju, neće moći biti pripušteni slavlju. Ne vodi se računa o tome da stereotipan model 'župnoga vjeronauka' (tako ga mnogi nazivaju, umjesto 'kateheze') proizvodi 'zasićenje' kod djece a onda i otpor sa strane roditelja. Stoga je krajnje vrijeme da se sa svom ozbiljnošću pristupi pitanju župne kateheze koja se, valjda bi to konačno moralo biti jasno, ne ograničava samo na školsku djecu, uglavnom kada je u pitanju prva pričest i potvrda. Dakako, krajnje je vrijeme da se cijela župna zajednica uključuje u proces uvođenja djece i mladih u njezin život.. Ona bi trebala zahvaćati mlade, studente i roditelje, osobito povodom slavlja sakramenata inicijacije, kao i razne tzv. posebne zajednice ili žive vjerničke krugove i dr. A jedno od temeljnih pitanje o kojem bi trebala voditi računa jest upravo pitanje profila župnoga katehete.

2. Koji su uvjeti da netko može djelovati u župnoj katehezi?

Slijedeći i spomenuti dokument HBK (usp. br. 95–99), valja još jednom naglasiti da su dva temeljna uvjeta da netko može biti, u punome smislu riječi, župni kateheta:

2.1. *da je prošao određeno teološko-katehetsko školovanje, odnosno temeljnu formaciju, bilo redoviti studij, bilo intenzivne teološko-katehetske seminare(škole);*

2.2. *da vodi računa da je katehetska služba crkveno zvanje, odnosno svojevrsan 'glasnogovornik' vjere i iskustva župne zajednice, što pretpostavlja da je osoba odrasla u vjeri, odnosno na putu sazrijevanja u vjeri, svjestan član župne zajednice, u njoj angažiran, odnosno sudionik svih događanja.*

2. 3. *Pripremljen i odrastao u vjeri*

S obzirom na gornje uvjete potrebno je dati još neka pojašnjenja. Dakako da kateheta može biti onaj koji je završio redovito školovanje, to jest teološki fakultet ili crkveni institut. Do sada su takve osobe uglavnom 'završile' u školi, odnosno predaju školski vjeronauk, a poneke od njih se tek djelomično uključuju u župnu katehezu. Nema sumnje da se preporuča da se školski vjeroučitelji, gdje god je to moguće, dijelom uključuju u župnu katehezu.

Možda se neki neće složiti s konstatacijom da se donedavna u teološkom studiju, dijelom i zbog opsežnog teološkog kurikulumu a također i zbog svjesnog ili nesvjesnog marginaliziranja katehetike pa i pastoralu u cjelini, nije pružala dovoljna prilika za katehetsku naobrazbu, odnosno da se student osposobi za vođenje župne kateheze.¹²³ Uvođenjem vjeronauka u Školu i u studiju se je došlo do većeg usredotočivanja na školski vjeronauk. Drugo je pitanje kada se radi o Katehetskom institutu. Uza sva naša nastojanja dio studenata (a što tek reći za one koji su ranije završili studij, štoviše i unatrag 20-30 godina?) nije uvidio ono što traži spomenuti dokument »Župna kateheza u obnovi župne zajednice«, koji župnu katehezu postavlja na nove temelje, bilo što se tiče pristupa, sadržaja bilo načina izvođenja.

2. 4. *Kršćanin s jakom eklezijalnom svijesti*

Dakako, da se je u posljednje vrijeme osjetio problem jasnijega definiranja profila župnoga katehete. U razmatranju toga pitanja moramo se ponajprije pozvati na iskustvo drugih zemalja (posebice npr. Italije). U svijetu imamo na desetke tisuća kateheta koji nisu prošli višegodišnje teološko-katehetsko školovanje, ali djeluju u župnoj katehezi. To su uglavnom očevi i majke, mladi i studenti koji su na razne načine angažirani u župnim zajednicama, kao pomoćnici, odnosno animatori. Radi se o osobama s jakim kršćanskim iskustvom, što je jedna od temeljnih dimenzija.

Dakako da su takve osobe morale proći određenu pripravu, bilo na dekanatskoj ili biskupijskoj razini. Bitno je da, pod vodstvom župnika i njegovih užih suradnika, da znaju iznositi temeljne poruke kršćanske vjere, kao i svjedočiti iskustvo vjere. Dio njih prošao je i tzv. katehetske škole ili centre formacije s osnovnom teološkom naobrazbom, a potom su nastavili s permanentnim usavršavanjem u onome što se odnosi na župnu katehezu, već prema tome rade li s djecom, mladima, odraslima, osobito s obiteljima, osobama s poteškoćama u razvoju i dr. Neki, pak, su završili i više teološke studije pa se na taj način mogao razviti 'spektar' profila, od glavnih voditelja ili animatora do prigodnih pomoćnika u župnoj katehezi.

Na našim prostorima također su se mnoge zauzetije osobe počele uključivati u župnu katehezu. Ako je ona višeoblične naravi, kako je ranije istaknuto, onda postoji mogućnost za angažiranje mnogih zauzetijih kršćana. Budući da se u većini slučajeva nije moglo računati na vjeroučitelje u školi, uglavnom zbog njihove zauzetosti, počela se profilirati ideja da se dijelu studenata savjetuje da, tim više što su mjesta u školi sve popunjenija, razmisle o službi župnoga katehete. Dakako, tu se sada javlja novo pitanje, odnosno financijski problem. U isto vrijeme javlja se ideja tzv. kateheta volontera. Riječ je o kvalitetnim kršćanima, osobito

¹²³ Stanje se posljednjih godina poboljšava, a nadati se je da će se, u okviru preustroja studija, to osjetiti osobito i uvođenjem novog kolegija „Crkvena kateheza“.

onima koji su uključeni u neke pokrete i udruge, a mogli bi biti spasonosna 'poluga' u promicanju župne kateheze u različitim vidovima. Misli se ovdje i na kvalitetne mlade i studente koji su dugi niz godina išli na vjeronauk. Sada se očekuje da djeluju iz vjere, da budu suradnici u župnoj katehezi i drugim aktivnostima. Očito je da je svima takvima nužno omogućiti temeljitije teološko-katehetsko doškovanje pri našim teologijama i institutima.

3. Razlozi za zabrinutost – bilo tko župni kateheta i bez crkvenoga mandata!?

Zašto su potrebni duboki zaokreti što se tiče profila župnoga kateheta, odnosno pokretanja inicijativa za njihovo do/škovanje. Susrećemo se, naime, s pojavom da pojedini župnici dopuštaju da s djecom rade i oni koji nemaju čak ni temeljnih kvaliteta za taj zadatak. To se očito događa i zbog temeljnog nepoznavanja identiteta župne kateheze, koja bi s jedne strane trebala uvoditi u vjeru i život zajednice, a s druge strane biti pokretačka snaga za kvalitetnije promjene, u duhu Drugoga vatikanskog sabora u toj župnoj zajednici.

3.1. Ako je istinita tvrdnja da nije dovoljno završiti ni redovit teološko-katehetski studij, već je potrebno trajno usavršavanje, tim više što je župna kateheza doživjela velike preinake nakon što je vjeronauk ušao u škole, koliko više to vrijedi za one koji su tek započeli teološki studij i nisu imali temeljne teološke i katehetske predmete? Čuđenje je tim veće ako su župni katehete negdje i studenti koji nisu završili teološki studij, koji su se čak rijetko pojavljivali na predavanjima, nisu dali temeljne ispite i sada traže da se 'zaposle' kao župni katehete. Stvar je još zanimljivija ako dotični studenti rijetko idu na misu.

Isto tako problematično je kada pojedini župnici angažiraju i studente s crkvenih učilišta iz prvih godina da im vode pripremu prvopričesnika i krizmanika. U tom smislu valja premisliti i dolazak bogoslova na župu, odnosno preuzimanje nekih vidova župne kateheze a da nisu prošle temeljne katehetske kolegije. Drugo je pitanje ako su oni župljani, odnosno ako su od ranije uključeni u razne aktivnosti i mogu biti svjedoci vjere mlađima, ali uvijek pod vodstvom župnika ili njegovih najbližih suradnika.

3.2. Isto tako, ako kažemo da je uz teološko-katehetski studij nužno da dotični kateheta bude uključen u život župne zajednice, da pripada toj zajednici, sudjeluje u nekim njezinim planiranjima i pothvatima i živi sakramentalnim životom, kako se može dogoditi da se u nekoj župnoj zajednici o tome ne vodi računa?

Župni je kateheta crkveno zvanje i poslanje i stoga on mora imati mandat od dijecezanskoga biskupa, bilo da se radi o službenom kateheti, bilo o animatoru i pomoćniku. Postavlja se pitanje: koliko se o tome vodi računa u vrijeme kanonskih vizitacija?

Isto tako treba reći da je šteta, štoviše i da je neshvatljivo, što su se neki župnici ili njihovi suradnici gotovo izuzeli od župne kateheze, a u međuvremenu su napustili i školski vjeronauk. Koliko će puta trebati ponoviti da je župnik koordinator, animator i pokretač cjelokupnoga evangelizacijsko-katehetskog poslanja? On povremeno okuplja sve one koji sudjeluju u procesu odgoja vjere (vjeroučitelje u školi i katehete ili pomoćnike kateheta u župnoj zajednici). I nema pomaka u župnoj zajednici dok predvoditelji ne shvate da se trebaju usavršavati u novim oblicima župne kateheze, štoviše, da joj se osobno trebaju posvetiti, posebno katehezi mladih i odraslih.

Župno pastoralno vijeće, kao savjetodavno tijelo za analiziranje, koordiniranje i praćenje cjelokupnoga pastoralnog djelovanja u župi, pod vodstvom župnika, dužno je najprije pokrenuti pitanje odgoja vjere, kako u školi tako i, na osobit način, u župnoj zajednici. Znadu li uopće mnogi članovi župnoga vijeća kako se to radi i tko to izvodi?

4. Teza/zaključak: nema pomaka u župnoj katehezi pa ni u župnoj zajednici bez doškoloavanja/usavršavanja

Slijedom analize situacije, s jedne strane zbog zabrinjavajuće činjenice «osipanja naših župnih zajednica», a pogotovo odlaska djece i mladih u distancu nakon proslavljenih sakramenata, posebno u nekim sredinama, a s druge strane imajući pred očima i smjernice najnovijih crkvenih dokumenata (posebice *Općega direktorija za katehezu'97*), proizlazi zaključak o potrebi pokretanja sustavne pastoralno-katehetske formacije župnih animatora, osobito na katehetskom području.

Potrebna je škola za školovanje i trajno usavršavanje bilo za službeno vođenje određenih područja župne kateheze, bilo za povremenu suradnju u tome procesu. To vrijedi:

- za one koji su završili redovit teološki studij*
- za one koji su završili osnovno teološko obrazovanje u obliku tečajeva i seminara i pratili su osnovnu literaturu i modele rada*
- i za svećenike kojima se ovo usavršavanje savjetuje, tim više ako u svome školovanju nisu imali prilike za odgovarajuću katehetsku izobrazbu, teže se snalaze ili čak i ne pokušavaju raditi prema novim modelima, prisutnima u katehetskim dokumentima i materijalima.*

5. Zaključna napomena:

Kakvo bi se 'proljeće' Crkve u nas moglo dogoditi ako bi se barem iz većih župnih zajednica uključio u doškoloavanje samo po jedan suradnik?! To usavršavanje, osim teoretskih postavaka, trebalo bi se temeljiti i na proradi konkretnih materijala, kojih ima već prilično, također i u izradi Nacionalnoga katehetskog ureda Hrvatske biskupske konferencije. Osobit se naglasak stavlja na vježbanje za rad u konkretnim situacijama, odnosno napredovanje u onim kompetencijama koje su nužne za župnoga animatora u katehetskome, liturgijskom i obiteljskom pastoralu. Takvi pothvati ostvaruju se od prošle godine u Rijeci i Đakovu.

DODATAK**STRUČNO OSPOSOBLJAVANJE
ŽUPNIH SURADNIKA/ANIMATORA
(Riječki model)¹²⁴****I. Opći podaci****1. Nositelji**

Teologija u Rijeci, Područni studij KBF-a Sveučilišta u Zagrebu – Katedre pastoralne teologije i Religiozne pedagogije i katehetike, u suradnji s katehetskima uredima Riječke metropolije.

2. Vrsta

Dvogodišnja škola za stručno osposobljavanje župnih bazičnih obiteljskih, katehetskima i liturgijskih suradnika/animatora za «novo lice» župne zajednice.

3. Trajanje

Dvogodišnje do/školoavanje/usavršavanje traje dvije (2) godine. Narednih godina predviđa se trajno usavršavanje (okupljanja najmanje dvaput godišnje).

4. Stečeni dokument: *Potvrđnica*

Budući da se ne radi o sveučilišnom ili stručnom studiju, već o (do)školoavanju/usavršavanju pod propisanim uvjetima, stječe se *Potvrđnica*.

II. Plan**1. Temeljna/uvodna polazišta za osposobljavanja župnih suradnika/animatora**

Slijedom pobudnice Ivana Pavla II., *Christifideles laici* - Kristovi vjernici laici (1988.), te dokumenata Hrvatske biskupske konferencije "*Župna kateheza u obnovi župne zajednice*" (2000.), "*Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećeg tisućljeća*" (2002.) i "*Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*" (2002.), koji su postavili visoke ciljeve za pastoralno djelovanje Crkve u novim okolnostima, nameće se hitna potreba razmišljanja o adekvatnijim provedbenim mehanizmima. Činjenica je, o čemu govore najodgovornije osobe u Crkvi i razni dokumenti, da se u današnje vrijeme sadašnje ustrojstvo župe u cijelosti neće moći održati. Potrebna je korjenita obnova njezina tkiva.¹²⁵ Očekuju se strukturalne promjene kako bi župne zajednice sve više postajale mjesta zajedništva i poslanja te suodgovornog djelovanja iz vjere, odnosno kako bi postajala sve više "aktivan

¹²⁴ Ovaj model osmislio je i koordinira ga M. Šimunović, profesor pastoralne teologije, religiozne pedagogije i katehetike na Teologiji u Rijeci. Vidi: ŠKOLA ZA STRUČNO OSPOSOBLJAVANJE ŽUPNIH SURADNIKA - Plan i program (brošura), pri Teologiji u Rijeci, Rijeka 2004./2005. Zajedno s ovom Školom djeluje i jednogodišnja škola za odgojiteljice u vjeri u vrtićima.

¹²⁵ Usp. *Christifideles laici* 34

subjekt i nositelj sveukupnoga pastoralnoga djelovanja Crkve."¹²⁶ Očito se misli na novi način sudjelovanja laika ne samo zato što je svećenika manje ili nisu kadri sve sami predvoditi, odnosno izvesti, nego što su laici već na temelju krštenja suodgovorni za djelo župne zajednice. U tom smislu će župne zajednice trebat prerastati u "zajednice zajednica ili zajedništava", u žive vjerničke krugove, kako bi događaj Isusa Krista snažnije zahvatio sve njezine članove. Bez toga postoji opasnost da se župa predstavi više kao administrativna zajednica, određeni "servis za religiozne potrebe", s tendencijom osipanja vjernika, osobito onih srednje dobi i mladih nakon krizme.

Uza sve to što postoje određena opravdanja za tzv. negativne računice, tj. da su neke smjernice teško provedive, posebice u nekim područjima pastorala, činjenica je da u svijesti većeg dijela pastoralnih djelatnika ima dovoljno dobre volje s obzirom na potrebu kvalitetnijih pomaka u redovitom pastoralu. Dakako, njima je u predvođenju pastorala, a na crti pospješivanja stvaranja "novog lica" župnih zajednica, potrebna stručnija podrška pripremljenih laika kao suradnika, odnosno animatora. Premda se živo preporuča vjeroučiteljima u školi dati svoj doprinos u životu župne zajednice, ipak se zbog njihove zauzetosti u školi, uz obiteljske obveze, od njih ne može očekivati preuzimanje, npr., i većeg dijela župne kateheze i dr. Potrebni su i drugi župni animatori odnosno suradnici.

2. Među najvažnija područja pastoralnog djelovanja svakako treba ubrojiti rad s obiteljima i za obitelj, s djecom i mladima, te liturgijska slavlja. U svim je vidovima pastoralnog djelovanja od posebnog značenja kateheza, odnosno uvođenje u vjeru i život po vjeri. Već *Opći katehetski direktorij* (1971.) traži da se unutar pojedinih biskupija pokreću katehetske škole koje "preko organiziranog studija koji je na nižem stupnju negoli viši instituti ali ipak solidan, pripravlja osobe koje će sve svoje radno vrijeme upotrijebiti u katehiziranju."¹²⁷ Isti dokument kaže: "Kler i svi oni koji imaju odgovorno mjesto u uređenju i vodstvu katehetske pouke imaju dužnost da osiguraju trajnu formaciju svojih suradnika u katehezi."¹²⁸ A *Opći direktorij za katehezu* (1997.) naglašava da "bilo koje pastoralno djelovanje, koje se u svojem ostvarenju ne bi oslanjalo na istinski formirane i pripremljene osobe, dovodi u pitanje svoju kvalitetu."¹²⁹ Slijedi da je obveza mjesne Crkve ili na razini metropolije organizirati formaciju odnosno usavršavanje raznih vrsta tzv. bazičnih katehetskih i drugih animatora.¹³⁰ Takva su iskustva prisutna u mnogim drugim zemljama, u kojima djeluju deseci tisuća pripremljenih animatora, osobito pomoćnika u župnoj katehezi koji su prethodno prošli posebne škole formacije.

Ivan Pavao II. u "Catechesi tradendae" (1979) poziva Crkvu da "obnovi svoje povjerenje u katehetsko djelovanje kao prvenstvenu zadaću svoga poslanja. Ona je pozvana da katehezi posveti svoje najbolje zalihe i snage ne štedeći napore, umore i materijalna sredstva da je što bolje organizira i da obrazuje sposobno osoblje."¹³¹ A Ivan Pavao II. u postsinodalnoj pobudnici o *Crkvi u Europi* (2003.) ističući nužnost promicanja prijelaza od vjere oslonjene na društvene običaje k osobnijoj i zrelijoj vjeri, naglašava da je upravo "organska i sustavna kateheza bez sumnje bitno i primarno sredstvo za oblikovanje kršćana do zrele vjere."¹³²

3. Činjenica je, dakle, da u temelju svakog uspješnog pastoralnog djela, bilo kada se radi o odraslima ili djeci i mladima, svakako stoji kvalitetna župna kateheza koja uvodi u

¹²⁶ NSP 28

¹²⁷ OKD 109

¹²⁸ Isto 110

¹²⁹ ODK 234

¹³⁰ Isto 233 - 280

¹³¹ CT 15

¹³² *Ecclesia in Europa* 50 - 51

vjeru, slavlja i život župne zajednice. Danas je to pitanje tim aktualnije što je počelo prevladavati uvjerenje da je dostatan školski vjeronauk, odnosno da nije potrebna župna kateheza. Takva praksa još više vodi prema udaljavanju djece i mladih od župne zajednice, jer nedostaje "uranjanje u globalno iskustvo vjere" koje je nužno osigurati u župnoj zajednici. Stoga raste uvjerenje o nužnosti župnih okupljanja u raznim oblicima župne kateheze. Župna zajednica ima temeljnu odgovornost u komuniciranju vjere novim generacijama, posebno u ovo naše vrijeme, u kojem obitelj sve manje vrši taj zadatak.

A kada je riječ o tome tko može biti župni kateheta postaje jasnije da je to onaj koji je za to pripremljen, to jest koji je odrastao u vjeri, koji živi sakramentalnim životom, koji posjeduje duboku crkvenu svijest i sudjeluje u životu župne zajednice. Činjenica je da i sam teološki studij još uvijek ne omogućava dostatnu pripravu, primjerenu današnjemu vremenu, za djelovanje u konkretnoj župnoj praksi, s razgranatim pastoralnim djelatnostima. Stoga je potrebno dodatno i trajno usavršavanje.

Isto bi tako, župni kateheta, pa samo i kao pomoćnik, trebao imati mandat od dijecezanskog biskupa.

4. Svjesni činjenice:

- da se opaža sve veće nesnalaženje u klasičnim vidovima obiteljskog pastoralna, osobito strah ili nespремnost kada se radi o nužnosti novih oblika djelovanja;
- da sporo, a negdje nikako ne zaživljava župna kateheza u novim okolnostima, tj. da je, otkako je otvorena mogućnost za vjeronauk u školi, katehetska priprava za sakramente dosta osiromašena, a negdje i izostaje, te da se u pojedinim župama župna kateheza povjerava pojedinim osobama bez poštivanja temeljnih kriterija, odnosno osobama bez temeljne katehetske priprave, tim više što se pretpostavlja drugačiji način održavanja župne kateheze otkako je vjeronauk u školi;
- da su potrebni značajniji pomoci u vidu pripreme za euharistijska slavlja, osobito za svjesno, aktivno i djelatno sudjelovanje;

dolazimo do uvjerenja da je jedna od glavnih teškoća, dakako računajući na razne otpore i utjecaje, u prvom redu pomanjkanje dobro pripremljenih župnih suradnika odnosno animatora katehetskog, liturgijskog i obiteljskog pastoralna.

Cilj je sve dosadašnje pastoralne pothvate provoditi što kvalitetnije i uvoditi nove modele, svrsihodnije za nove okolnosti. Stoga je pastoralna nužnost formirati one koji će u novim vremenima, s novim potrebama i zahtjevima s kojima se Crkva suočava, sudjelovati u predvođenju župnih projekata.

5. Mogući kandidati za ovu Školu

5.1. Značenje ovoga projekta, uz ostalo, jest u tome što on uz školovane dipl. teologe ili katehete, želi u pastoralno-katehetski rad uključiti i one perspektivne vjernike laike u župnim zajednicama koji nisu u mogućnosti završiti cjeloviti (četverogodišnji-petogodišnji) teološko-pastoralni studij, a koji pokazuju želju da svoje snage ulože za korjenitu obnovu istih zajednica. S ovim projektom omogućuje im se osnovni teološki i pastoralni studij, odnosno stručna priprema za suradnike/pomoćnike u pastoralu. U tom smislu trebali bi proći osnovni *filozofsko-teološki te katehetsko-liturgijsko-obiteljski studij* (tijekom dvije godine), s time da se i dalje trajno usavršavaju.

5.2. Ovaj projekt također ima pred očima i studente sa završenim višegodišnjim (četverogodišnjim ili petogodišnjim) studijem. Oni se uključuju u drugu godinu Studija, što bi trebalo važiti kao poslijediplomska specijalistička godina. To važi i za one koji su

vjeroučitelji u školi, s pretpostavkom da bi koji sat bili na raspolaganju i župnoj zajednici. To osobito važi za one koji se nisu uključili u školski vjeronauk.

5.3. Sudjelovanje u drugoj godini studija ove "Škole" (barem kao gostima) preporuča se preporuča i redovnicama katehisticama, a također i svećenicima koji žele kvalitetnije animirati, koordinirati ili provoditi katehetski, liturgijski ili obiteljski pastoral.

Napomena: Budući da se sudjelovanje preporuča i onima koji su završili višegodišnji teološki studij, a sada su vjeroučitelji u školi, pa čak i redovnicama katehisticama i svećenicima, to je zato sam studij nije mogao dovoljno osposobiti za praktičan rad koji traži maksimalno stvaralaštvo i snalaženje, odnosno prilagođavanje u konkretnoj praksi. Upravo u tome želi pomoći ovo do/školoavanje, tj. stručno usavršavanje.

5. 4. Važno je imati pred očima da se radi o ciljanom stručnom do/školoavanju, a to znači da se mogu uključiti samo oni vjernici laici koji imaju dogovor sa svojim župnikom, najkasnije do upisa u drugu godinu studija, potom da djeluju ili će djelovati u nekom području župnoga pastora. Iza takvih kandidata "stoji" župnik, odnosno župna zajednica kao i sama nad/biskupija. U župnikovoj preporuci mora biti navedeno kako će budući animator djelovati

- redovito kao volonter (bez neke posebne naknade)
- redovito kao volonter (uz povremenu naknadu)
- kao zaposleni na pola radnog vremena u župi (drugu polovicu u školi ili drugdje) ili cijelo radno vrijeme: u tom smislu tko će ga zaposliti: dotična župa sama ili uz pomoć biskupije, ili na neki drugi način. Postoji li dogovor s Ordinarijatom?
- na određeni broj sati i samo za neki zadatak (što je prikladno za vjeroučitelje u školi koji ne mogu prihvatiti neki veći angažman).

Uz redovite kršćanske karakteristike, dotični bi kandidat trebao biti prihvatljiv za određenu župnu zajednicu, a to znači da već u nečemu surađuje ili barem pokazuje za to volju, a pogotovo da nije konfliktualan odnosno da znade surađivati, i dr. To znači da bi bilo potrebno pitanje animatora raspraviti i na Župnom pastoralnom i ekonomskom vijeću, koje se izjašnjava o potrebi animatora u župi te o nagradi odnosno eventualnom zaposlenju. I o tome u Preporuci župnik treba izvijestiti organizatora.

Napomena: Organizator dostavlja Upute za župnike kako bi znali što u preporuci mora stajati. Isto tako polaznici ispunjavaju posebni Formular.

5. 5. Škola za osposobljavanje župnih suradnika predviđa temeljnu teološko-pastoralnu izobrazbu putem:

- usvajanja osnovnih filozofsko-teoloških spoznaja te novijih teoretskih teološko-pastoralnih postavki na temelju crkvenih dokumenata;
- proučavanja konkretnih klasičnih, kao i izrade novih, modela rada u župnom pastoralu.
- analize naše pastoralno-katehetske situacije i postavljanja odgovarajućih modela rada, također i na temelju dokumenata.

Što se tiče druge godine ili pastoralnoga dijela studija, koristili bi se svi postojeći materijali koji u nas postoje, u uvjerenju da se s nekima, inače kvalitetnima, dio pastoralnih djelatnika osobito laika čak nije imao prilike ni upoznati. Osobito bi se koristili materijali koji su izrađivani u koordinaciji Nacionalnog katehetskog ureda Hrvatske biskupske konferencije.

5. 6. Studij će se odvijati u izlaganjima, a u "pastoralnom dijelu" (u drugoj godini) i kroz timski rad, kroz tzv. pastoralne radionice:

- putem zajedničkih susreta (predavanja, timskoga rada);
- dopisnim putem odnosno slanjem materijala, pitanja i zadataka za osobni rad u konkretnoj praksi;
- djelovanjem u određenoj župnoj zajednici pod vodstvom župnika.

Napomena: Svi uključeni mogu računati da će moći dobiti sve materijale, osobito nove modele rada koje će izrađivati pojedine skupine, a koje će se formirati pod vodstvom stručnjaka za određeni vid pastorala.

6. Vrste suradnika/animatora - mogućnosti djelovanja:

6. 1. Katehetski suradnik/animator mogao bi djelovati kao pomoćnik ili voditelj u svim ili nekim vodovima katehetskog pastorala):

- u dobnoj katehezi (od djece predškolske dobi na dalje...)
- u pripravi za sakramente kršćanske inicijacije
- u katehezi odraslih (osobito roditelja djece prvopričesnika i krizmanika)
- u katehezi mladih i odraslih - u katekumenatu
- u radu s osobama s teškoćama u razvoju odnosno s invaliditetom.

6. 2. Obiteljski suradnik/animator mogao bi djelovati kao voditelj ili pomoćnik:

- u daljnjoj i bližoj pripravi za brak
- u radu s roditeljima djece predškolske dobi
- u pripravi roditelja prije krštenja djece
- u predvođenju obiteljske ekipe (odbora) unutar Župnog pastoralnog vijeća
- u animiranju obiteljskih zajednica (u okupljanju u obiteljima i u župnom centru)
- u organizaciji pothvata za mlade obitelji, obiteljskih nedjelja i dr.
- u suradnji s dekanatskim/biskupijskim povjerenstvima za obiteljski pastoral.

6. 3. Liturgijski suradnik/animator mogao bi djelovati kao voditelj ili pomoćnik:

- u predvođenju liturgijske inicijativne skupine
- u pripremi liturgijskih i izvanliturgijskih slavlja, osobito za izvanrednije prigode
- u animiranju župljana za svjesno, aktivno i djelatno sudjelovanje u liturgiji

6. 4. Predviđa se mogućnost **osnovnog osposobljavanja za djelovanje u župnoj kancelariji** jer će negdje biti potrebno da animatori kroz neko vrijeme rade i u župnom uredu.

Napomena: Budući da će negdje jedan animator trebati djelovati u više pastoralnih područja, u drugoj će se godini studija pastoralne radionice tako odvijati da animatori mogu sudjelovati u svim programima.

7. Uska suradnja voditelja, župnika i polaznika "Škole" već u prvoj a posebno u drugoj godini, što znači da će:

- polaznici (osobito oni u drugoj godini) kontaktirati s voditeljima (radi razjašnjenja nekih pitanja: telefonski, e-mailom);
- djelovati u župnoj zajednici u dogovoru sa župnikom;
- koordinator "Škole" (ili zamjenik) nastojati osobno doći (vikendom) u župne zajednice gdje djeluju pojedini animatori radi razgovora sa župnikom, župnim pastoralnim vijećem te radi

stimuliranja suradničkog pastoralna u stvaranju "novog lica" župne zajednice, na temelju prethodno dostavljenih materijala.

8. Duhovna formacija polaznika spada u temelje Škole. Ona će se ostvarivati u kraćim duhovnim nagovorima tijekom trajanja studija, proučavanjem materijala za duhovnu izgradnju, a posebno duhovnim obnovama (prije Božića i Uskrsa) te duhovnim vježbama u svakoj godini studija.

9. Kandidati na kraju studija dobivaju potvrđnicu/diplomu koja, kao mišljenje Povjerenstva Škole i Župnog pastoralnog vijeća, služi dijecezanskom biskupu pri izdavanju mandata. Važno je imati na pameti da polaznici

- s jednogodišnjim teološkim studijem dobivaju Potvrđnicu s naslovom:

Župni suradnik/animator pomoćnik (za katehetsko, liturgijsko ili obiteljsko područje – ili za sva područja, ako prođu sve programe);

- s četverogodišnjim osobito petogodišnjim teološkim studijem (dipl. teolozi ili katehete) dobivaju Potvrđnicu s naslovom: *Župni suradnik/animator voditelj* jednog ili više segmenata pastoralna.

Napomena: Razmišlja se o tome kako bi se polaznicima s četverogodišnjim odnosno petogodišnjim studijem završena "Škola" za župne suradnike priznala kao "poslijediplomski specijalistički studij" (usp. Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, čl. 73). Oni bi se, uz dublje i opširnije proučavanje nekih tema i materijala posvetili i nekim istraživačkim zadacima.

U tom bi smislu mogli dobiti i naslov *Specijalist u župnom/nadžupnom pastoralu* (za katehetsko, liturgijsko ili obiteljsko područje – ili za sva područja).

10. Trajanje se ograničava na dvije školske odnosno "pastoralne godine", dok bi se u trećoj godini, uz pastoralni rad, organizirali povremeni susreti u vidu trajnog usavršavanja.

11. Financiranje se rješava:

- upisninom (400 kn) i drugim povremenim manjim doprinosima sudionika za materijale;
- pomoći župnika/župne zajednice i biskupskih ordinarijata, ovisno o broju polaznika iz pojedine biskupije.

12. Nužnost suradničkog i suodgovornog odnosa prema projektu pripreme župnih suradnika/animatora

Suvremena pastoralna situacija traži ozbiljniju i artikuliraniju "politiku formacije" župnih suradnika. Ona neće uspjeti ako nismo spremni u nju investirati i "ljude i sredstva". Potrebni su stručnjaci koji će ove i druge projekte ne samo planirati nego i provoditi. Isto tako potrebna je i financijska podrška, te svijesti da je konačno potrebno više "ulagati u ljude".

Stoga, ako se želi da i ovaj projekt bude na korist obnovi župnih zajednica potrebno ga je i podržati na svim razinama.

Ohrabruje činjenica da je ovaj projekt, u temeljnim postavkama, predložen biskupima Riječke metropolije još 2003. i oni su ga odobrili i preporučili u Gospiću na Saboru 25. ožujka 2004. Vijeće Teologije je na sjednici 28. travnja 2004. također prihvatilo ovaj pothvat Katedre pastoralne teologije, religiozne pedagogije i katehetike.

Ovisi najviše o župnicima, posebno u većim i značajnijim pastoralnim centrima, koliko će ovaj projekt zaživjeti.

III. Program

1. Filozofsko-teološki dio (I. godina)

Taj dio namijenjen je za one koji nemaju temeljne teološke naobrazbe:

- za *kandidate za župne animatore*
- za *odgojiteljice u vrtićima koje se pripremaju za provođenje vjerskog odgoja.*

Osnova za izlaganja i raspravu jest *Katekizam Katoličke Crkve (KKC)*. "*Katekizam Katoličke Crkve koji sam odobrio 25. lipnja o. g. danas, snagom apostolske vlasti određujem da se objavi, predstavlja izlaganje vjere Crkve i katoličkog nauka, kako ih nalazimo posvjedočene i osvijetljene u Svetom pismu, apostolskoj predaji i crkvenom Učiteljstvu. Proglašujem ga sigurnim pravilom za poučavanje vjere i stoga valjanim i zakonitim sredstvom u službi crkvenog zajedništva. O da posluži onoj obnovi na koju Duh Sveti neprestano poziva Crkvu Božju, Tijelo Kristovo, hodočasticu prema svjetlu Kraljevstva bez sjene.*" (Papa Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica "Fidei depositum" za objavljivanje "Katekizma Katoličke Crkve" prema Drugom vatikanskom saboru).

Temeljni sadržaji izlaganja uzimaju se iz KKC, s time da svaki predavač nastoji da ih što više približi sudionicima, razradi i da naglasi ono što smatra bitnijim. Zato će sudionici svakako trebati nabaviti KKC. Dakako, predavači će dati i druge materijale odnosno literaturu, koju će polaznici moći naći u biblioteci Teologije u Rijeci ili u nad/biskupijskim odnosno župnim knjižnicama.

1.1. Osnovna filozofska pitanja (usp. KKC, 27- 43.)

- (1) Čovjek kao religiozno biće
- (2) Putovi k spoznaji Boga – "otvorenost" Bogu
- (3) Božji tragovi u raznim religijama
- (4) Što znači vjerovati?

1.2. Iz biblijske teologije (usp. KKC, 50–184)

- (1) Bog traži čovjeka, čovjek traži Boga
- (2) Objava Boga – prenošenje Objave – Sveto Pismo
- (3) Čovjekov odgovor Bogu

1.3. Iz dogmatske teologije (usp. KKC, 185–206 i 1020–1061)

- (1) Otajstvo Trojedinoga Boga
- (2) Vjerujem u Boga Oca..
- (3) Vjerujem u Isusa Krista....
- (4) Vjerujem u Duha Svetoga.....
- (5) Vjerujem u život vječni (kršćanska eshatologija)

1.4. Osnovna pitanja iz ekleziologije (usp. KKC, 748–975)

- (1) Crkva Kristova
- (2) Vjerujem u svetu Crkvu katoličku
- (3) Novo lice Crkve prema Drugom vatikanskom koncilu
- (4) Blažena Djevica Marija i sveti

1.5. Teologija sakramenata i liturgija (usp. KKC, 1077–1690)

- (1) Vazmeno otajstvo u sakramentima Crkve
- (2) Sakramenti kršćanske inicijacije
- (3) Liturgijska godina

1.6. Osnovna pitanja iz moralne teologije (usp. KKC, 1691 – 2557)

- (1) Život u Kristu
- (2) Čovjekov poziv – život u Duhu
- (3) Božje zapovijedi

1.7. Kršćanska duhovnost (usp. KKC, 2559–2865)

- (1) Molitva u kršćanskom životu
- (2) Izražaji molitve
- (3) Molitva Gospodnja "Oče naš"

1.8. Kanonsko pravo

- (1) Uvod u kanonsko pravo – osnove
- (2) Narod Božji – posebno: vjernici laici i vjerske udruge
- (3) Naučiteljska služba Crkve (knjiga III.)
- (4) Ženidbeno pravo – osnove
- (5) Crkvena administracija – osnove

1.9. Osnovna pitanja iz povijesti kršćanstva na hrvatskim prostorima

** Pitanja inkulturacije kršćanske vjere*

2. Dodatak:

2.1. Oni koji se školuju za župne animatore nastavljaju, u suradnji s voditeljima, u svibnju osobni studij na temelju literature koju su dali predavači, te se pripremaju za ispite.

2.2. Odgojiteljice koje se pripremaju za provođenje vjerskog odgoja u vrtićima nastavljaju program koji se odnosi na vjerski odgoj djece predškolske dobi:

** Pedagoško-katehetski dio:*

- (1) Temeljna pitanja religioznog odgoja i kateheze
- (2) Religiozni odgoj djece predškolske dobi
- (3) Izbor i interpretacija biblijskih tekstova
- (4) Program katoličkoga vjerskog odgoja u predškolskim ustanovama
- (5) Uvod u seminar/metodičke vježbe
- (6) Metodičke vježbe: aktivnosti vjerskoga odgoja u dječjim vrtićima
- (7) Sudjelovanje u pedagoškim vježbaonicama (u riječkim vrtićima)

Napomena:

Odgojiteljice u vjeri nastavljaju s trajnim usavršavanjem narednih godina kroz povremene seminare (pedagoške radionice).

2. Obiteljsko-katehetsko-liturgijski dio (II. godina)***Napomene:***

* Osim izlaganja posebni se naglasak stavlja na timski rad ili tzv. pastoralne radionice.

* Ovaj se rad sastoji od kraćih izlaganja, rasprava prema pripremljenim pitanjima te ukazivanja na materijale koje treba proučavati, ovisno o stupnju teološkog obrazovanja.

* Ovaj se timski rad odvija na način kako bi se mogli uključiti i oni koji se žele usavršavati u drugom ili trećem segmentu pastoralnog djelovanja.

* Ukoliko voditelji, zajedno sa sudionicima, zaključe da je potrebno više vremena za radionice, mogu organizirati dodatne zajedničke susrete.

* Isto tako naglasak se stavlja na osobno proučavanje materijala kod kuće, uz mogućnost kontakata s voditeljima doškolovanja. Ovome će se radu posvećivati posebna pažnja jer će sudionici trebat na sljedećem susretu pokazati (i pisanim putem) koliko su i što kod kuće radili.

2.1. Uvodna i temeljena izlaganja

- (1) *Shvaćanje Crkve kao: misterij, zajedništvo i poslanje (prema dokumentima Drugog vatikanskog koncila: Lumen gentium (Svjetlo naroda) i Apostolicam actuositatem (O apostolatu laika)*
- (2) *Novo poimanje i značenje župne zajednice u životu i djelovanju Crkve (prema dokumentu HBK: Župna kateheza u obnovi župne zajednice)*
- (3) *Pastoral Crkve u nas prema pastoralnim smjernicama HBK na početku trećega tisućljeća (prema dokumentu HBK "Na svetost pozvani" Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća) s naglaskom na povijesnim mijenama i utjecajima, koji su se odražavali na stvaranje specifičnog kršćanskog/katoličkog identiteta na prostorima Riječke metropolije*
- (4) *Teološke, eklezijalne i pedagoške kompetencije suvremenog župnog animatora*
- (5) **Glavni naglasci i smjernice za pastoral iz temeljnih crkvenih dokumenata za liturgijski, katehetski i obiteljski pastoral:**
 - (5.1.) *Sacrosanctum Concilium (Konstitucija o Svetoj liturgiji)*
 - (5.2.) *Opći direktorij za katehezu*
 - (5.3.) *Familiaris consortio (Obiteljska zajednica) i HBK, Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*
- (6) *Narav svete liturgije i njezina važnost u životu Crkve (prema koncilskoj Konstituciji o svetoj liturgiji i Liturgija i život Crkve (poslanica hrvatskih biskupa o 25. obljetnici Uredbe o svetom bogoslužju Drugoga vatikanskog sabora)*
- (7) *Kateheza kao odgoj vjere - temeljni zadatak Crkve (prema Catechesi tradendae - O vjerskoj pouci u naše vrijeme i Općem direktoriju za katehezu)*
- (8) *Nova evangelizacija braka i obitelji. Obnova klasičnih i pokretanje novih modela obiteljskog pastoralala (prema Familiaris consortio i Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj)*
- (9) *Opće psihopedagoške značajke u razvoju djece i vjerski odgoj*
- (10) *Svijet mladih s psihopedagoškog stajališta, s naznakama o čemu treba voditi računa u radu s mladima*
- (11) *Odrasli danas, s naznakama o čemu treba voditi računa u radu s odraslima*
- (12) *Obiteljska problematika danas*
- (13) *Nedjelja – Dan Gospodnji kao duhovno sidrište i središte katolika*
- (14) *Praktični rad s Biblijom danas*
- (15) *Osnovni elementi župne administracije (Sudjeluju oni polaznici koji će pomagati u župnom uredu. Dobit će pitanja koja će u praksi rješavati sa svojim župnicima)*
- (16) *Neki kriteriji u odabiru sadržaja blagdanskih i prigodnih priredbi, recitala i glazbeno-scenskih uprizorenja*
- (17) *Planiranje i programiranje. Današnje zakonitosti u vođenju župne zajednice (pastoralni menagement)*
- (18) *Cjeloviti župni pastoral i njegova usmjerenost u misionarskoj situaciji*

- (19) *Župni animator i Caritas*
- (20) *Suradnja župnih suradnika/animationsa s biskupijskim tijelima (povjerenstvima i vijećima)*
- (21) *Animator i mediji (izvješćivanje o župnim, događanjima, priprema župnog/međužupnog lista, i dr.)*

2.2. Zadaci za osobni rad:

Predavači za sudionike priređuju (barem) sažetak izlaganja s pitanjima po kojima oni kod kuće prorađuju materijale, odnosno navedene dokumente, što je predmet timskog rada

Predviđeni su:

- **rasprava, pojašnjenja, iskustva na temelju izlaganja i zadataka koji su dobili sudionici na prvom susretu - pod vodstvom voditelja.**
- prvo 'čitanje' dokumenata (materijala) koji se predviđaju na narednom susretu.

2.3. Timski rad – pastoralne radionice

Program je raspoređen tako da se pruža mogućnost da jedan animator završi sva tri dijela (katehetski, liturgijski i obiteljski). Isto tako svima će se pružiti osnove župne administracije.

3. Obiteljski animatori

* Razrada programa za:

- (1) daljnju katehetsku pripravu za brak (važnije teme)
- (2) bližu pripravu za brak (vrijeme zaručništva) – modeli predbračnih tečajeva (teme)
- (3) rad s mlađim bračnim parovima (modeli)
- (4) rad s roditeljima koji traže krštenje djeteta (pretkrsne kateheze);
* zadaci za osobni rad: proučavanje materijala, osobito modela rada
rad s roditeljima u povodu Prve pričesti djece
- (5) rad s roditeljima u povodu Krizme djece - Kateheze za roditelje
- (6) rad s obiteljskim zajednicama (način, teme)
- (7) ostali modeli rada s obiteljima;
* prigodne kateheze i ostali materijali
- (8) krizne situacije (problemi komunikacije, ovisnosti, razlaza i dr.)
- (9) obiteljsko savjetovalište;
* zadaci za osobni rad

4. Katehetski animatori

Timski rad – pastoralna radionica, uz uvodna izlaganja voditelja

- (1) Rad na temelju dokumenta HBK *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, modeli rada. "Celebratio catechetica" (Katehetsko slavlje). Okvirni metodički model odvijanja župne kateheze
- (2) Novi naglasci u katehezi kršćanske inicijacije (osobito u zahvaćanju roditelja)
- (3) Okvirna razrada programa župne kateheze
- (4) Program župne kateheze za pojedine dobne skupine: prvopričesnički krug skupine mladih vjernika između Prve pričesti i Krizme, program kateheze za Potvrdu
- (5) Zadaci: Proučavanje navedenog dokumenta, uz dodatne u nas postojeće materijale (modele)
- (6) Nastavak prema dokumentu HBK "Župna kateheza u obnovi župne zajednice"
- (7) Župna kateheza za mlade nakon Potvrde
- (8) Katekumensko obilježje kateheze ili Katekumenat za odrasle

- (9) Zadaci: Proučavanje kateheza prema: Hrvatski biskupi, *Pristup odraslih u kršćanstvo* (1993.)
- (10) Oblici i sadržaji okupljanja posebnih zajednica ili živih vjerničkih krugova (Poslužitelji oltara, Biblijska zajednica, Karitativna zajednica, Marijanska zajednica, Zajednica za osobe s posebnim potrebama, Misijska zajednica, Ekumenska zajednica, Zajednica evangelizacije društva) – Dokument HBK.
Napomena: Ostale zajednice – obrađuju se u susretima drugih animatora
- (11) Zadaci za osobni rad

5. Liturgijski animatori

Timski rad – pastoralna radionica, uz uvodna izlaganja voditelja

- (1) Liturgija – radni materijali (iz pripreme za sinodu đakovačke i srijemske biskupije) s naglaskom na sakramentima Crkve
- (2) Zadaci za osobni rad
- (3) Naša obitelj slavi crkvenu godinu (liturgijski pojmovi, blagdani, običaji)
- (4) Adventsko/božićni i korizmeno/vazmeni trenuci (rad s roditeljima djece predškolske dobi)
- (5) Dan Gospodnji, blagdani i svetkovine, prema dokumentima: Ivan Pavao II, *Dies Domini*, *Dan Gospodnji* – Pastoralna nota talijanskih biskupa, Ivan Pavao II, *Ecclesia de Eucharistia* (o odnosu Euharistije i Crkve)
- (6) Zadaci: Čitanje navedenih dokumenata, također i: Kongregacija za bogoštovlje i disciplinu sakramenata, *Direktorij o pučkoj pobožnosti* (2003.) - uz uvodno izlaganje voditelja.
- (7) Bogoslužje u Župnoj zajednici: liturgijske službe, liturgijsko-inicijativna skupina
- (8) Direktorij za mise uz sudjelovanje djece
- (9) Prva pričest u župi (što sve spada u pripremu i slavlje)
- (10) Krizma u župi (priprema i slavlje)
- (11) Uloga suradnika u pripremi i slavlju drugih sakramenata
- (12) Zadaci: Proučavanje dokumenata/materijala.

IV. Duhovni programi

Predviđaju se duhovni programi (nagovori, duhovne obnove, vježbe i dr.), s ciljem da se polaznici vježbaju da ih predvode na razini pojedinih župnih zajednica.

Program predlažu voditelji, a ugrađuje se u program Škole.
